

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI**

1908-1923 ARASI KÖY POLİTİKALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep AYDIN

KOCAELİ 2019

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI**

1908-1923 ARASI KÖY POLİTİKALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep AYDIN

Doç. Dr. Esmâ TORUN ÇELİK

KOCAELİ 2019

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI**

1908-1923 ARASI KÖY POLİTİKALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Zeynep AYDIN

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 19062019/17

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Enis SAHİN

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Esmâ TORUN GELİZ

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Gülcan YILMAZ

KOCAELİ 2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
1.OSMANLI DEVLETİ'NDE KÖYCÜLÜK KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ	
1.1. Osmanlı Devleti'nde Köye Yöneliş ve Aydın Sınıfının Oluşumu.....	5
1.2.Cumhuriyet Öncesi Köycülüğü Etkileyen Faktörler.....	12
1.2.1. Narodnizm.....	13
1.2.2. Solidarizm.....	15
1.2.3. Pozitivizm.....	19
1.2.4. Hüseyinzade Ali Bey.....	21
1.3. İttihat ve Terakki'nin Tarım ve Köy Politikası.....	24
1.3.1. Ahmet Şerif ve Tanin'den Notlar.....	27
1.3.2. Tunalı Hilmi ve Köylü Memiş Çavuş.....	32
1.3.3. Parvus Efendi Köylü ve Devlet Meselesi.....	33
1.3.4.İttihat ve Terakki Döneminde Köye Yönelik Sosyo-Ekonomik Politikalar.....	36
İKİNCİ BÖLÜM	
2.BASIN YAYINDA KÖY İMGESİ VE KÖYE YÖNELİK FAALİYETLER	
2.1. Yazınsal Alanda Köycülük Düşüncesi ve Anadolu Algısı.....	40
2.1.1. Köylü Gazetesi.....	48
2.1.2. Türk Derneği.....	53
2.1.3. Vatandaş.....	54
2.1.4. Genç Kalemler.....	57
2.1.5. Türk Ocakları.....	62
2.1.6. Türk Yurdu.....	67
2.1.7. Halka Doğru.....	71
2.1.8. Türk Sözü.....	76
2.1.9. Köycüler Cemiyeti.....	81
2.2. Köycülük ve Türkçülük Ekseninde Toplumsal Mühendislik.....	84
2.2.1. Ziya Gökalp.....	84
2.2.2. Yusuf Akçura.....	90
2.2.3. Falih Rıfkı.....	93
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
3.ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ KÖYCÜ SÖYLEMLERİN HALKÇILIĞA EVRİLMESİ	
3.1. Türkiye'de Köycülük ve Popülizm.....	95
3.1.1. Mustafa Kemal Paşa'nın Halkçılık Anlayışı.....	98
3.1.2.Halkçılık İlkesi ve Halk Fırkası'nın Kurulması.....	107
SONUÇ.....	112
KAYNAKÇA.....	115
ÖZGEÇMİŞ.....	121

ÖNSÖZ

Türkiye’de köycülük düşüncesi 19. Yüzyılın sonlarına kadar uzanır. Osmanlı İmparatorluğu’nu ayakta tutmak halkı yanlarına alma fikriyle aydınlar tarafından gündeme getirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde başlayan ve Cumhuriyet ile devam eden köycülük düşüncesi Türkiye’de ki halka doğru gidiş hareketini ve köye dönük politikaları anlamlandırmak açısından önemli bir düşünce olmuştur.

%80’i köyde yaşayan bir toplumda ekonomik, siyasal ve sosyal kalkınmanın başlangıç noktasının köy ve köylüler olması gerekir. Çok uluslu Osmanlı Devleti’nin çöküşüne çare arama sorumluluğu ile karşı karşıya kalan aydınlar, en geç halkı ve dolayısıyla Türk köylüsünü keşfetmişlerdir.

Köycülük, Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında toplumsal dönüşümün vazgeçilmez fikri düşüncesi olmasına rağmen Türk yazını içerisinde güdük kalmıştır. Bu açıdan çalışma köycülük düşüncesini on dokuzuncu yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı İmparatorluğu’nda yaşanan siyasal ve toplumsal değişimlerin 1908-1923 arası gelişim evrelerini ele almış olmasıdır.

“Köylü milletin efendisidir” düşüncesinden hareketle kentten ziyade köy ve köylünün içinde bulunduğu durum dikkatimi çektiğinden Jön Türkler ile başlayan halka doğru hareketi ve köycü söylemler, Anadolu köylüsü üzerinden basın-yayın faaliyetleri çerçevesinde incelenmeye çalışılmıştır.

Tez konusu seçmemde beni yüreklendiren ve çalışmanın hazırlanma sürecinin her aşamasında bilgilerini, tecrübelerini ve değerli zamanlarını esirgemeyerek bana her fırsatta yardımcı olan değerli hocam ve tez danışmanım Esma Torun Çelik’e teşekkürlerimi sunarım. Hayatımın her aşamasında yanımda olan ve benden desteğini esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürler. Çalışmalarım boyunca ilgisi ve şefkatiyle her zaman yanımda olup beni motive eden sevgili dostum Müge Yüce’ye teşekkürü borç bilirim.

Zeynep AYDIN

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye’de Jön Türkler tarafından başlatılan ve İttihat ve Terakki Partisi tarafından devam ettirilen, Milli Mücadele Dönemi’nde benimsenen Halkçılık ilkesinin doğal sonucu olan köycülük politikaları, 1908-1923 dönemini kapsayacak şekilde basın-yayın faaliyetleri dikkate alınarak incelenmiştir.

Jön Türkler tarafından başlatılan köy politikaları, Meşrutiyet’in ilan edilmesi ve İttihat ve Terakki Partisi’nin iktidarı ele geçirmesi ile birlikte değişime uğramış, izleyen süreçte Halka Doğru hareketi başlatılmıştır. Bu meyanda Osmanlı’nın kurtuluş çaresini Anadolu’ya gitmekte gören aydınlar, Anadolu’ya ayrı bir önem göstererek köylere gitmiş, köylüyü bilinçlendirmek üzere çeşitli mecmualar çıkararak köylüyü aydınlatmaya çalışmışlardır.

Çareyi köylüde bulan münevverler reayadan vatandaşlığa giden süreci köycü söylemlerle desteklemişlerdir. Meşrutiyet ile birlikte Ziya Gökalp, Yusuf Akçura gibi isimler köylüye giderek köylünün içinde bulunduğu duruma dikkat çekmişler, dergiler ve gazeteler yayınlamaya köylünün varoluş mücadelesini anlatmışlardır. Bununla birlikte Meşrutiyet sonrası Balkan Harbi’nin patlak vermesinin ardından Osmanlı İmparatorluğu’nun I. Dünya Savaşı’na girmesi, köye dönük faaliyetlerin dergi ve gazetelerde sadece bir “söylem” olarak kalmasına sebep olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Köycülük, Halkçılık, Narodnizm, Pozitivizm, Basında Köy İmgesi, Hüseyinzade Ali Bey.

ABSTRACT

The village politics were initiated by the Young Turks and were continued by the Party of Union and Progress in Turkey. This study examines the village politics between 1908-1923 in Turkey by taking into account the press-publication activities.

The village policies initiated by the Young Turks had been changed with the declaration of the constitution and the seizure of power by the Party of Union and Progress and the Halka Doğru Movement had been started in the following period. In this regard, the intellectuals who saw the Ottoman Empire's liberation struggle in Anatolia went to the villages with a special importance to Anatolia and tried to enlighten the peasantry by publishing various magazines and newspapers to raise awareness of the peasantry.

The intellectuals who believe that the solution is in the peasantry, supported the process of transformation from “reaya” to “citizen” with the peasantist discourses. Ziya Gökalp and Yusuf Akçura became increasingly interested in the villagers with the Constitutional Monarchy and described struggle for the existence of the peasantry by publishing magazines and newspapers. However, following the outbreak of the Balkan War after the Constitutional Monarchy, the entry of the Ottoman Empire into the First World War led to the peasantist activities remaining only as a "discourse" in journals and newspapers. In this context, since there are not many studies belong to the period and academic interest is not directed to the field, this study has been completed by examining and analyzing the accessible magazines, newspapers and notes of the intellectuals living in the villages of Anatolia.

In the first part of the study consisting of three sections, the historical development of the concept of peasantry and the factors affecting the development of the peasantry before the Republic were tried to be examined. In the second part, peasantist activities are evaluated thorough the press and publication. In the last part, it has been focused on the transformation process of the concept from “peasantism” to “populism” until 1923.

KeyWords: Popülism, Narodnism, Positivism, Image of Village in the Media.

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu 19. Yüzyıla girerken çeşitli sorunlarla karşı karşıya kaldığından Batıda ki gelişmeleri dikkate alma gereksinimi duymuştur. Devletin eski gücünü kaybetmesi Batının gerisinde kalması devletin yönetici kadroları ve aydınları tarafından çeşitli düzenlemeler yapılması gerekliliğini ortaya koymuştur. Fakat yapılan düzenlemeler toplumda eskiyen kurumların tam olarak kaldırılamamış olması Osmanlı İmparatorluğu'nda ikilik oluşturulmuştur (Lewis, 2007: 192-195).

Devlet tarafından başlatılan yenileşme ve demokratikleşme hareketleri Tanzimat'ın ilanı ile yeni bir ivme kazanmıştır. Bu yeni hareket devlet kurumlarında bazı düzenlemeleri beraberinde getirerek Osmanlı İmparatorluğu'nda yeni bir aydın sınıfının oluşumuna zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda gazeteler ve dergiler çıkarılması adına yeni bir hareket ortaya çıkmış bu hareketin temsilcileri aydınlar olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nu da etkisi altına alan halka doğru hareketi ilk olarak Çarlık Rusya'sında ortaya çıkmıştır. Rus aydınları sömürülen köylülere giderek onları Rus Çarlığına karşı hareket etmeye çağırmıştır. Rus aydını halkla birlikte hareket ederek köylüye gereksinim duymuşlardır.

Rus Halkçılığı Osmanlı İmparatorluğu'nun etnik unsurlarından olan Ermenileri öncelikle etkilemiştir. Ermeniler planladıkları devrim için köylünün desteğini almaları gerektiğini söylemektedirler. Abdülhamit'in yönetim sistemine karşı ortak hareket eden Jön Türkler, Ermeni devrimci hareketlerinden ve köycü, halkçı söylemlerinden etkilenmişlerdir (Toprak, 1984: 69-70).

Dünyada meydana gelen bu devrimci gelişmeler karşısında Osmanlı İmparatorluğu da aydınlar ve seçkinler sayesinde etkilenerek 19. yüzyıl ortalarında devlet idaresinin geçirdiği dönüşüm ile beraber millete karşı sevecenlik şeklinde karşılık bulmuştur. Özellikle Meşrutiyet Dönemi'nde köy kalkınması için köy mekteplerine çok fazla önem verildi. Yapılacak olan köy kalkınması için eğitim çözüm olarak görülüyordu. Çünkü köylü okuyup aydınlanmalı ki ziraatini düzeltsin aydınlanmalı ki modern ziraat yöntemlerini kullanabilsin hayvanını ıslah etmeyi öğrensinsin (Tankut, 1939: 37-38).

Bu bakış açısı milli devlet ve toplum gayesi ile yola çıkan aydınların ve seçkinlerin yönünü köylüye dönmelerine sebep olmuştur. II. Meşrutiyet döneminde

temelleri atılan köycülük düşüncesi nüfusun dörtte üçünün köylü olması sebebiyle önem kazanmıştır. Ülke nüfusuna baktığımızda köylü nüfusunun azımsanmayacak sayıda olması dönemin siyasal, kültürel ve iktisadi bütün fikri tartışmaların içinde köy düşüncesinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Türkiye’de köycülük kavramının ortaya çıkışı dışarıda farklı ülkelerde meydana gelen ekonomik, siyasal, sosyal değişimin sonucu olarak içeri de ise bu değişim rüzgarına kayıtsız kalınmayışı olarak kendisini göstermiştir.

Osmanlı Batılılaşmasında aktif rol oynayan Jön Türklerin düşüncelerinin oluşumunda Rusya’daki Narodnik hareketler ve Balkanlarda ki unsurlar etkili olmuştur. Jön Türkler Batılılaşma faaliyetleri adına Tanzimat aydınlarından farklı olarak İmparatorluğun kurtarılması için halkçı bir söylem benimsemişlerdir. Yenileşmenin genel olarak Batı’dan alınacak bilim ve teknoloji sayesinde olacağını düşünerek otoriteye karşı çıkarak Abdülhamit rejimine karşı halkı yanlarına almaları gerektiğini düşünmüşlerdir. Halkı Osmanlı’nın bel kemiği olarak kabul eden Jön Türkler köylüyü yanlarına alarak varlıklarını sağlamaya çalışmışlardır. Osmanlı İmparatorluğu’nda bu gelişmeler zayıflayan devletin varlığını uluslararası alanda korumak için çıkmıştır. Bu anlamda modernleşmenin ürünü olarak ortaya çıkan Jön Türkler yeni bir aydın tipi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Jön Türkler modernleşmek adına devletin geri kalmış kurumlarıyla mücadeleye girişmiş bu mücadele sonucunda köylü sınıfını yanlarına alma gereksinimi duymuşlardır (Karaömerlioğlu, 2014: 25).

Türkiye’de köycülük hareketi Jön Türkler ile başlayan süreç ile beraber II. Meşrutiyet Dönemi’nde ivme kazanmış Meşrutiyet’in getirdiği özgürlükçü ve demokratik hava çeşitli düşünce akımlarının ülkeye Narodnizm, Solidarizm ve Pozitivizm gibi çeşitli kanallardan giriş yapmıştır bu fikirlerin kuşkusuz girişinde Meşrutiyet aydınları rol oynamıştır.

İttihat ve Terakki Cemiyeti, zengin bir köylü literatürü ile iktidara gelmiş partililere göre köylüyü derebeylerin, ağaların, eşrafın zulmünden kurtarmayı amaç edinmiştir. Partinin idealist yöneticileri buldukları illerde harekete geçmişlerdi. O günün basınında Anadolu ve Rumeli eşrafı aleyhine bir nevi kampanya açmış bulunuyordu. O günün gazetelerinde ve dergilerinde baskıcı ağalar ve dönemin devlet adamları aleyhinde çeşitli yazılar yazılmıştır. Bu yazıların için de köylüye karşı ilgi duyma, bir yakınlaşma, sevgi dolu hislerle yazılmış yazılar da

bulunmaktaydı. Biçare fakir köylüleri sevmek o günün edebiyatında artık yer almaya başlamıştı.

Diğer yandan ekonomik olarak geleneksel Osmanlı toprak sisteminde toprağın mülkiyeti devlete aitti. Köylü ise toprağın işleyicisidir. Devlet bu şekilde hem üretimi sağlamakta hem de köylü devlete yük olmadan yaşamını idame ettirmektedir. Köylü toprağı alıp satamaz devredemez yalnızca kendisine verilen toprağı işletebilmektedir. Köylü toprağı mülk edinemez her zaman toprağın sahibi devlettir (Barkan, 1980: 295).

Devletin köylü ile ilişkisini sağlayan tımarlı sipahi yerini mültezimlere bırakmış arazi kanunnamesi ile birtakım değişiklikler yapılmış bu kanun ile toprak kişisel mülk haline getirilmiştir. Tımar sisteminin işlevini yitirmesi iltizam sistemi gelişmiş vergi toplama işi mültezimlere bırakılmıştır. Vergi toplama işinin yerel hanedana verilmesi karşımıza yeni bir siyasi gücü çıkarmıştır. Bölgenin yalnızca mali değil idari alanda da etkileri köylünün belini bükmüştür (Uluçay, 1955: 16).

Osmanlı İmparatorluğu'nda ticaretin gelişmesi ve devlet gelirlerinin artmasını amaçlayan kapitülasyonlar imparatorluk güç kaybedince yıkıcı bir etki yaratmış iç gümrük vergisinin kaldırılmasıyla İmparatorluk ekonomik olarak zaafa uğramıştır. Yabancıların vergi vermemesi sebebiyle vergi yükü tamamen halka yüklenmiştir. Devletin giderleri sürekli artarken gelirler artmıyordu bu sebeple kapitülasyonlar devleti serbest bir ekonomi politikası izleyemez hale getirmişti. Osmanlı İmparatorluğu'nun vermiş olduğu kapitülasyonlar devleti Avrupa'nın hammadde pazarı haline getirmiş ekonomik olarak dışa bağımlı hale gelen İmparatorluk Avrupa'nın ekonomisi ile baş edemeyen geçimini topraktan sağlayan köylü zamanla toprağını terk ederek kentlere göç etmiştir (Nebioğlu, 1986: 34-35).

Köylünün içine düştüğü bu durum İttihat ve Terakki'nin dikkatini çekmiş fakat politikaya dönüştürülemedi. Köycü söylemlerle iktidara gelen İttihat ve Terakki Cemiyeti yeni bir düşünce ortaya koyamamıştır. Bunun sebebi köylünün ihmal edilmesinden kaynaklanmaktadır. II. Meşrutiyet sonrası yaşanan gelişmeler Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı Köycü söylemlerin politikaya dönüştürülememesine sebep olmuştur. Köylü basın ve edebiyatta faal olarak işlenmiş sevecen gösterilmeye çalışılmış fakat köylünün dertlerine çare bulunamamıştır. Bu anlamda Köycü politikaları ortaya koyabilmek için çalışma üç ana başlık altında toplanmıştır. İlk olarak Osmanlı İmparatorluğu'nda köycülük kavramının tarihsel gelişimi ve Köycü

söylemlerin Osmanlı İmparatorluğu'na nasıl ve kimler sayesinde giriş yaptığı ikinci bölümde ise basın ve yayında köye dönük faaliyetler üçüncü bölümde ise Köycü söylemlerin halkçılığa evrilmesi ele alınacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. OSMANLI DEVLETİ'NDE KÖYCÜLÜK KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. Osmanlı Devleti'nde Köye Yöneliş ve Aydın Sınıfının Oluşumu

Resmi belgelerde “köy” kelimesine karşılık olarak Arapça kökenli “karye” kelimesi kullanılmış; köylerde oturanlara Kurra Ahalisi ve kasabada oturanlara da Kasaba Ahalisi olarak anılmıştır. 1858 yılında yürürlüğe giren ve o zaman için bir reform sayılan arazi kanunnamesinde de görmekteyiz. Hatta karye kelimesi Cumhuriyet Dönemi'ne kadar kullanılmaya devam edilmiştir.

Bununla birlikte köy kelimesi de zaman zaman kullanılmıştır. Köy, köylüler, köyler gibi kelimeler daha çok basında kullanılmış ve giderek yaygınlaşmıştır. Örneğin 1862 yılında, Tuna ilinde memleket sandıkları kuruluş bunun gerekçesinden söz eden gazetelerde “Köylüler” kelimesi kullanılmıştır. Bundan sonraki tarihlerde, Ziya Paşa'nın “Arzu Hali” ile Suphi Paşa'nın “Aşar” hakkındaki layihasında da “zavallı köylüler” tabiri görülmektedir. Namık Kemal'de bu konulara ait yazdığı yazılarda köylünün içine düştüğü durumdan kurtarılması gerektiğin dile getiriyordu.

Köylü kelimesinin sosyal bir terim olarak meydana çıkması Türkiye'de kapitalist ekonominin geliştiği zamanlara denk gelmektedir. Köylü terimi ise genel olarak, köyle ilgisi olan bütün tipleri çevresinde toplayan bir kavram olarak nitelendirilmiştir. Bilindiği gibi dilimizde köylü ve çiftçi kavramları genel olarak bir arada kullanılmıştır. Bununla birlikte Cumhuriyet'in ilk yıllarında bile köylüyle şehirli arasında sosyal, kültürel ve ekonomik alanda derin uçurum söz konusudur. Aynı zamanda karşılıklı olarak birbirlerine olumsuz bakış açıları mevcut olmuştur. Her iki tarafta birbirini kaba ve çirkin tariflerle karakterize etmektedir. Yakup Kadri Milli Mücadele'nin başında, İç Anadolu'ya ait gördüklerini bir romanında anlatırken köylülerin şehirliyi “yaban” diye isimlendirdiklerini belirtmektedir. Öte yandan şehirde oturanlar ise köylüleri, “tabanı yarık köylü, kaba köylü”, diye anarlardı. Şehirle köy bu kadar sert çizgilerle birbirinden ayırt edildiği halde zamanın devlet adamları gelir sağlamak bakımından köyle ilgilenmek gerekliliğini görmüşlerdir.

Çünkü nüfusun ve ekonomik gelirin en önemli kaynakları köyler ve köylülerdi (Şanda, 1970: 7).

Ekonomik anlamda Osmanlı toplumunun bel kemiği olan köylünün şahsa ait toprağı yoktur. Geleneksel Osmanlı toprak sisteminde toprağın mülkiyeti devlete aittir. Köylü ise devlete ait bu toprağın işleyicisidir. Devlet bu şekilde hem üretimin devamlılığını sağlamakta hem de köylü, devlete yük olmadan geçimini sağlamaktadır. Köylü, toprağı dinlendirme yani nadasa bırakma dışında üç yıl üst üste toprağı boş bırakmamakta, başkasına kiralayamamakta ve satmamaktadır. Köylü devletin kendisine bir çeşit kiraladığı toprağın üzerinde sadece tarım yapabilmektedir. Köylü, toprağı sahibiymiş gibi işleme hakkına sahiptir. Devlet, kişiler tarafından ya da belirli bir kesim tarafından şahsi mülk edinilmesine izin vermemiş her zaman toprağın sahibi devlet olmuştur. (Barkan, 1980: 292-294).

İmparatorlukta bu anlamda mülkiyet kavramını belirleyen siyasi devlet otoritesiydi. Devlet, köylüyü toprak üzerinde tutuyor üretim ve güvenlik sağlanmış oluyordu. Köylüler toprağı özgürce işlemelerine rağmen toprağın sahibi olamıyorlardı. Tımarlı sipahiler toprağın vergilerinin toplanması dışında bir role sahip değillerdi. Devletin otoritesine sıkı sıkıya bağlanan ekonomik düzen 16. Yüzyılda Avrupa'da mal üretimi ve ticarileşme hız kazanınca tahıl ve sanayi için gerekli ham madde fiyatları arttı. Devlet fazlaca kar elde etmek isteyen tüccarları denetleyemez oldu. Kaçakçılık önemli boyutlara ulaştı. Diğer yandan Güney Amerika'dan altının Avrupa'ya ve oradan İmparatorluğa akması bir baskı yaratarak denetim dışı ticareti karlı hale getirmiştir. İpek ve Baharat yollarının önemini kaybetmesi Coğrafi Keşiflerle beraber yeni ticaret yollarının bulunması ve ucuz Avrupa makine ürünleriyle rekabet edilememesi Osmanlı ekonomisini dış etkenlere bağlı olarak sömürgeleşme sürecinin içerisine sokmuş oldu. Osmanlı ekonomisi Yükselme Dönemi'ndeki ekonomik düzenini devam ettirememiş bu sebepten 17. Yüzyıla gelindiğinde feodalleşme başlayarak ayan denilen aracılar İmparatorlukta varlıklarını ve otoritelerini arttırmışlardır. Ekonomik sıkıntı çekmeye başlayan devlet verimli tarım topraklarını iltizama açarak yeni bir kazanç kapısı açmıştır. Yeni bir kazanç kapısı olarak düşünülen iltizam sistemi başka sorunları beraberinde getirmiş devletin otorite kaybından menfaat sağlayan mültezimler köylüden ağır vergiler alarak angarya işler yüklemişlerdir. (Ergil, 1981: 6).

İmparatorluk sosyal tabanında reaya adı ile tanınan çoban ve çiftçiden ibaret olan halk tabakası iltizam sisteminden oldukça etkilenmiştir. Tımarın yerini alan İltizam sistemi halkın elinde avucunda ne varsa soymaya ve mültezimlerin bu durumu kendi lehlerine kullanmalarına zemin hazırlamıştır. 18.Yüzyılın sonlarına doğru gelindiğinde Avrupa sanayisi İmparatorluğa girmiş İngiliz, Fransız malları Osmanlı pazarlarını tutsak hale getirmiştir. (Ülken, 2013: 31-32).

Eski düzenine dönmek için mücadele eden İmparatorluk bir yandan ülke ekonomisini ayakta tutmak bir yandan gelişen Avrupa'ya karşı savunmasını askeri alanda sürdürebilmek için mali kaynaklar aramaya başlamıştır. Azınlık sarraflara ve tüccarlara verilen ayrıcalıklar Müslümanlardan daha az vergi vermeleri sebebiyle yabancı tüccarların büyük servetler elde etmesini sağlamıştır. 1838 Osmanlı-İngiliz ticaret anlaşmasıyla yabancılara verilen haklar Osmanlı Hristiyan azınlıklara da verilmiştir. Devlete gelir getiren birçok tekel azınlıklar için kaldırıldı. Böylece Osmanlı toprakları yabancıların açık pazarına dönüşerek ekonomik olarak dışarı bağımlı hale gelmiştir. (Ergil, 1981: 7).

1858'de çıkarılan Arazi Kanunu ile de devletin toprak ile ilişkisinin içeriği değişmiştir. Arazi Kanunu'nun kabulünden kısa bir süre önce İmparatorluk tımar sistemine son vermişti. Tımarlı sipahi devletin bir tür vergi memuruyken bu ortadan kaldırılmıştır. Bir çeşit açık artırma olarak isimlendirilebilecek iltizam sistemiyle devlet topraktan gelen gelirleri satarak sadece toprağı gelir getirici bir kaynak olarak nitelendirmiştir (Barkan, 1980: 295).

Devletin en büyük gelir kaynağı olan aşar vergisi köylerden ve köylüden toplanmaktaydı. 1882 yılında İstanbul'da çıkan Ziraat Gazetesi'nde aşar vergisini birkaç misli arttırmak için tarım işlerinin geliştirilmeye muhtaç olduğu ileri sürülmüştür. Zira aşar vergisi yabancı ülkelere borç para almak için karşılık olarak gösterilen en önemli gelir kaynaklarından idi. Bu bakımdan o günün köy siyaseti gereği, köylünün daha fazla enerji sarf etmesini gerektiriyordu.

Tanzimat'tan sonra çeşitli ıslahat hareketleri yapılmış kanun karşısında eşitlik hakları ilan edilmişse de köylünün durumunda herhangi bir değişiklik olmamıştır. 19. Yüzyılda çeşitli fermanlarla özel mülkiyete serbestlik getirilmiş, mülkiyet hakkının güvence altına alınması ile beraber vergi adaleti sağlanmaya çalışılmıştır.

Vergi adaletinin gerçekleştirilmesi çabalarının başında aşar vergisi gelir. Aşar vergisi, iltizam sisteminde belirli bir bölgenin vergi gelirinin kimin tarafından

yapılacağı açık arttırma ile belirlenerek yapılmasıdır. Aşar toplama hakkının kazanan iltizam sahibi köylüden toplayabildiği kadarını toplamaya çalışarak köylüyü olumsuz etkilemiştir. İltizam sisteminde bölge eşrafi içerisinde çıktıkları için köylüyü daha fazla ezmişlerdir. Bir başka problem ise iltizamın zor kullanarak toplanılmasıdır. Bu sebeple Tanzimat Dönemi'nde aşar ve iltizam kaldırılmaya çalışılmış fakat yerel güçlerin devlet otoritesinden çekinmemeleri ve onlara başkaldırmayı göze almaları nedeniyle aşar ve iltizamın kaldırılması başarısız olmuştur. Diğer yandan köylü paraya gereksinim duyduğu için toprak sahiplerine borçlanmıştır. Köylü borcunu ödeyemediğinden toprak sahibi durumu tefecilere bildirmişlerdir. Bu nedenle çeşitli bölgelerde köylülerin borçlarına karşılık arazileri ellerinden alınmıştır. Kırsal alanda kapitalizmin meyvesini vermesiyle birlikte tefeciler Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde Anadolu'da dikkat çekecektir (Keyder, 1983: 135).

Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu durum Tanzimat'tan sonra gelen birinci devrede (1839-1856) devletin girişimleriyle başlayan Batılılaşma hareketleri aydınlarca benimsenerek topluma geçmeye başlamıştır. Halkın sosyal problemleri aydınlarca sorun olarak görülmeye başlayarak Tanzimat ruhunun devletten halka geçişi yukarıdan aşağı inişi saraydan sokağa şeklinde kendini göstererek aydınların sesini yükseltmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Tanzimat ile sokağın dikkat çekmeye başlaması aydınlar vasıtasıyla dönemin gazetelerinde ve dergilerinde kendini göstermeye başlamıştır. Takvimi Vekayi, Tasviri Efkar, Şinasi'nin Basiret'i, İbret'de Namık Kemal'in heyecanlı ve ateşli yayınlarıyla halkın sesi olmayı benimseyeceklerdir (Ülken, 2013: 34-35).

Yenileşme ve ıslahat hareketi, Tanzimat'ın ilanı ile yeni bir anlam kazanmıştır. Bu yeni yönelim, ilk olarak devlet kurumlarında bazı düzenlemeleri ve değişiklikleri beraberinde getirmişti. İkinci olarak yenilik hareketlerinin topluma benimsetilmesi ve toplumda yaygınlaştırılma çabası İmparatorlukta yeni aydın sınıfının doğuşuna zemin hazırlamıştır. Söz konusu dönemde günlük gazetelerin yaygınlaşmasıyla beraber yeni uygulamaların topluma anlatılması ve toplumca benimsenmesinin sağlanması için yeni bir güç devreye girmiştir. Bu güç Osmanlı aydınlarıdır. Bu dönemde gazeteler ve gazeteciler aracılığıyla olduğu kadar, yeni edebiyat türleriyle de toplum üzerinde etkili olunmaya çalışılmıştır. Başlangıçta yeni siyasetin ve bu siyasetin gereği olan uygulamaların ortaya çıkardığı sorunlar karşısında Osmanlı

aydınları, toplumsal desteği sağlamak ve siyasette etkili olmanın yollarını aramaya başlamışlardır.

Bu bağlamda, devlet siyasetinin toplum kesimlerince desteklenmesinin sağlanması yanında yeni siyaset fikirleri de aydınlar vasıtasıyla dile getirilmeye başlamıştır. Bunun yarattığı çekişme ve gerilimler, hem aydınlar arasındaki tartışmaların ve gerilimin temelini oluşturmuş hem de aydınları amaçlarında etkili olabilmek için yeni arayışlara yöneltmiştir. Ancak genel olarak, bu arayışlar belli kentlerdeki etki ve belli devlet kadrolarıyla işbirliği ve ittifaklar sınırını aşamamıştır. Bugün Osmanlı-Türk yenileşmesi üzerine çalışan hemen herkesin dile getirdiği bir “ikilik” söz konusudur. Bu ikilik eski kurumların varlığını koruması ve sürdürmesi yanında yenileşmeye başlayan kurumlar aracılığıyla yeni uygulamaların da devlet hayatında yer almaya başlamasıdır. Bu ikili görüntü, söz konusu döneme ilgi gösterip, araştırmalar yapan hemen herkesin dikkat çektiği bir konudur. Bu kimi yazarlarca da ‘toplum ayrı, devlet ayrı’ şeklinde tanımlanmıştır. Diğer bir nokta ise, bu süreçte ortaya çıkan kurumların devlet kurumları oluşu, buna karşılık geleneksel yapının büyük ölçüde toplum hayatında varlığını sürdürmesidir. Bu görüntü belirtildiği gibi söz konusu döneme ilgi gösteren herkesin dikkat çektiği bir durumdur. Bu yeni yönelişle ilgili çeşitli tartışmalar ortaya çıkmış hatta yeni yönelişin tüm toplumu kapsar bir nitelik kazanması yolunda talepler gündeme getirilmiş olmasına rağmen karşılık bulamamıştır (Mizan, 2010: 5).

İmparatorluğa düşen ise 19.yüzyılda karşılaştığı sorunları Batıdaki yenileşme ve demokratik gelişmeleri takip ederek çözmeye çalışmaktı. Devletin eski gücünü kaybetmesi, geleneksel düzenin bozulması yönetici kadrolar tarafından ıslahatlar yapılması gerekliliğini ortaya koymuş ancak bu toplum açısından baktığımızda ikiliğe sebep olmuştur. Bir yandan yenileşmeye yönelik düzenlemeler bir yandan da eskiye yönelik kurumlar güçlendirilmeye çalışılmıştır. (Lewis, 2007: 192-195).

19. yüzyılın sonları ile 20. Yüzyılın başlarında İmparatorlukta kendisini göstermeye başlayan kriz büyük devletlerin kapital politikaları İmparatorlukta çeşitli hareketlere sebep olmuştur. Yine bu dönemde Batı’dan özellikle Fransa’dan etkilenen yeni bir zümre ortaya çıkmış imparatorluğu siyasi, sosyal, ekonomik ve toplumsal yönden kurtarmayı planlayarak İttihat ve Terakki Cemiyeti’nde vücut bulmuştur. Kendilerine Jön Türkler adını veren bu zümrenin 1908 itibarıyla yaptıkları birtakım değişiklikler köylerde ümit yaratmıştır.

Jön Türklerin köylüler için tasarladıkları içerisinde ilk olarak köylüleri derebeylerin ve ağaların elinden korumaktır. 1908 Selanik kongresinde en çok üzerinde durulan konu toprak sorunu olmuştur. Köylüye toprak dağıtılması, aşarın indirilmesi, kredi sağlanması kabul edilmiştir. Tarım okulları açılmasını destekleyerek İmparatorluğu ekonomik olarak güçlendirmeye çalışmışlardır. Fakat feodal sistemin değiştirilmeye çalışılması toprak ağalarının ve ayanların tepkisinin ortaya çıkaracağı olumsuz düşünceler toprak ağalarının ve eşrafın var olan gücünü değiştirmemiş Köycü politikalar ancak bir söylem olarak kalmıştır (Ahmad, 1999: 63-66).

Osmanlı İmparatorluğu'nda kapital bağlamda sermaye birikimini elde etmenin gerekliliği üzerinde durulmuş Meşrutiyet İnkılabı köylüye ihtiyacı olan elini uzatmamıştı böyle olmakla beraber köyün ileri gelenleriyle piyasa arasında bağlantılar artmış ve bunun sonucunda köyde bir sermaye birikmesine sebep olmuştur. Milli iktisat görüşü savaş yıllarında uygulanmaya başlamıştır. I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ile beraber halkın gıda ihtiyacının karşılanmaya çalışılması köylüyü ekonomik olarak daha da yıpratmıştır. Sömürülen köylünün durumunun düzeltilmesi şöyle dursun başka sorunları beraberinde getirmiştir (Ahmad, 1999: 63-81).

Osmanlı İmparatorluğu'nda köylü meselesi son derece yaşamsal önemdeydi bunun bir nedeni köylünün toplam nüfus içindeki oranının artmış olmasıydı. Üstelik köylüler sadece nüfus açısından değil üreten kesimi oluşturmaları nedeniyle hayati önem taşımaktaydı. Durum böyle olunca da köylülük ülkeyi yönetenler tarafından dikkate alınması gereken hususlardan oluyordu. Öte yandan Rusya'da köylülerin ciddi anlamda desteğini alan devrim İmparatorluğu da doğal olarak tedirgin etmişti. Rus Devrimi, Balkanlarda güçlü köylü isyanları köylü meselesinin önemini ortaya koymuştur (Karaömerlioğlu, 2014: 11-12). Çünkü devrim için köylüyü kazanmak gerekirdi aydın kesim halka gitmeli, halka inmeli, halkı uyarmalı, aydınlatmalıydı (Toprak, 2013: 170).

Halka doğru deyimi ise ilk olarak 19.yüzyılda Çarlık Rusya'sında ortaya çıkmıştır. Rusya'da köleliğin kaldırılması ile küçük üreticiler gerilemiştir. Bu dönemde ülkedeki aydınlar, toplumun bu üretici sınıfıyla ilgilenmeye başlamıştır. Rus aydınları, ezilen köylülere giderek onları Rus Çarlığına karşı hep birlikte hareket etmeye çağırmışlardır. Rus Halkçılığı İmparatorluğun unsurlarından olan Ermenileri

etkilemiştir. Ermeniler amaçladıkları toplumsal devrim için halkın ve köylünün desteğini almaları gerektiğini söylemektedirler. Abdülhamit rejimine karşı ortak hareket etmeleri nedeniyle Jön Türk hareketi kendi doğal gelişimi içinde Ermeni devrimci hareketlerinin halkçı ve köycü söylemlerinden önemli ölçüde etkilenmiştir. (Toprak, 1984: 69-70).

Osmanlı Batılılaşmasında aktif rol oynayan Jön Türklerin ideolojilerini geliştirmede ve değiştirmede etkili olan unsurlardan biri de Rusya'daki Narodnik hareketler ve onların Balkanlardaki uzantılarıdır. Jön Türkler Tanzimat aydınlarından farklı olarak imparatorluğun kurtarılması için köycü ve halkçı bir yenileşme hareketi benimsemişlerdir. Sosyal ve siyasal açıdan yenileşmenin Batı'dan alınacak bilim ve teknoloji ile gerçekleştirilmesi gerektiğini söyleyen Jön Türkler, merkezi otoritenin baskıcı tavrına tepki göstermiştir.

Jön Türkler II. Abdülhamit rejimine karşı halkı ve köylüyü yanlarına almaları gerektiğini dile getirmişlerdir. Halkı, Osmanlı üretici sınıfı olarak kabul eden Jön Türkler köylüyü yanlarına alarak meşruiyetlerini sağlamaya çalışmışlardır. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki bu gelişmelerin nedeni zayıflayan İmparatorluğun uluslararası arenada varlığını korumak için birtakım çarelere başvurmuş olmalarıdır. Zayıflayan rejimler, varlıklarını korumak için modernleşmek zorundadır ancak bu modernleşmede de geleneksel iktidarı korumaya çalışırlar. Modernleşmenin olağan bir sonucu olarak yeni bir aydın tipi ortaya çıkmıştır. İmparatorlukta yeni bir aydın tipi olarak gördüğümüz Jön Türkler, modernleşme sürecini hızlandırmak için devletin geri kalmış araçlarıyla çatışmaya girmişlerdir. II. Abdülhamit rejimine karşı girdikleri mücadelede Jön Türkler seçkinliklerine rağmen köylü sınıfını yanlarına alma gereksinimi duymuşlardır (Karaömerlioğlu, 2014: 23-24).

Jön Türkler, Balkan vilayetlerinde halkı yanlarına çekmek amacıyla 1908 devrimi öncesi propaganda çalışmaları yapmışlar ve halkçı ve köycü söyleme başvurmuşlardır. Bu nedenle Osmanlı İmparatorluğu ve Rusya gibi geç kapitalistleşen devletlerde Halkçılık, köylünün talepleriyle değil yeni bir aydın tipinin ortaya çıkmasıyla değerlendirilmelidir (Karaömerlioğlu, 2014: 25).

Aydınlanma fikirlerinin önderleri Şinasi, Münif Paşa ve Ali Suavi'dir. Bu fikirler edebiyat anlayışı ile uzlaşarak Namık Kemal'de devam etmiş II. Meşrutiyet yıllarında Şemseddin Günaltay'a kadar gelmiştir. (Ülken, 2013: 71). Aydınlanma fikirleri Osmanlılık düşüncesinden Türkçülük düşüncesine evrilerek İsmail

Gaspıralı, Hüseyinzade Ali Bey, Yusuf Akçura, Mehmet Emin gibi Türk aydınların eserlerinde ortaya çıkmıştır. Osmanlı modernleşmesi Türkçülük düşüncesinin gelişimini etkilemiştir. Avrupa'ya gönderilen öğrenciler, açılan elçilikler, okullar, yabancı dilden çevrilen eserler sayesinde vatan, millet, eşitlik gibi söylemlerin İmparatorluğa girmesi Türk aydınlarını etkilemiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasını engellemeye çalışan Osmanlılık fikri azınlıkları bir arada tutamayınca bu sefer Müslüman unsurları bir arada tutmayı hedefleyen İslamcılık düşüncesine yönelmiştir. Türkçülük ise Türk unsuruna dönük bir millet kurma düşüncesini oluşturmuştur bu düşünce Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında da etkili olmuştur Türkçülük düşüncesi Mehmet Emin, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Hamdullah Suphi gibi aydınların düşüncelerinde hayat bulmuştur. Türkçülük fikri köycülük ve halkçılık düşüncesinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. (Mizan, 2010: 3-10).

1.2. Cumhuriyet Öncesi Köycülüğü Etkileyen Faktörler

Osmanlı düşünsel tarihinde baktığımızda köycü ve halkçı söylemler karşımıza Şinasi'yi çıkarır. Şinasi Vatan, Millet, Halkçılık kavramları üzerinde durarak yeni bir burjuvazi edebiyatı yaratma çabası ile halkçı söylemlere yeni bir ivme kazandırmıştır (Odabaşı, 2015: 22).

Tercümanı Ahval Gazetesi'nin 21 Ekim 1860 tarihli birinci sayısına Şinasi bir yandan halkın sorumlulukları varsa, fikirlerini ve düşüncelerini belirtme hakkı olduğunu, diğer yandan halkın kolaylıkla anlayabileceği bir dille yazmak gerektiğini ifade etmiştir.

1860 yıllarda kendisini göstermeye başlayan halkçı ve Köycü söylemler sonraki yıllarda daha etkin bir şekilde varlığını hissettirmiştir. Halkçı söylemlere yönelimin kaynağının Batı devrimleri, Fransız İhtilali olsa da 1890'ların başından itibaren halkçı ve Köycü söylemlerde yeni dalga Rus halkçılığı olmuştur (Odabaşı, 2015: 23). Rus Narodnik hareketinden ve köycülüğten etkilenen Osmanlı aydınları Türk Ocağı, Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti etrafında toplanmıştır. Türk Yurdu ve Halka Doğru Dergilerini çıkarmışlardır. Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu, Hüseyinzade Bey Ali vb. Rus Narodnik hareketinden etkilenmişlerdir (Toprak, 2002: 801-806).

1.2.1. Narodnizm

Narodnizm, 19.yüzyıl Rusya'sının sosyo-ekonomik koşulları içerisinde gerçekleşen zamanla çeşitli safhalardan geçen kitlelerin köylüler arasında yürütülecek siyasal örgütlenme çalışmalarıyla aktif hale getirilebileceğini ve bu yolla Çarlık Rejiminin liberalleştirileceğini savunan halk demokrasisi akımı.

Rus köylülerinin feodal düzene karşı başkaldırmasıyla ortaya çıkan endişelerin köylüden yana olmakla giderilebileceğini benimseyen Narodnizm akımı Rus aydınlarının girişimleriyle destek bularak güçlenmiştir. Rus Marksizm'inden otuz yıl kadar eski olmakla beraber Rus Marksizm'yle de mücadeleye girişmiştir. Buna rağmen Rus Marksistleri bu akımın bilgisel ve eylemsel önderliğinde yetişmişlerdir. Feodal ilişkiler açısından Rusya'da uygulanmasını olanaksız gördükleri halde Marksizm'i bu ülkede tanıtan ve geliştiren Narodniklerdir.

Rusça narodnichestvo (Fr, Populisme, Al, Narodniki, İng, Populism) deyiimiyle ifade edilen bu halkçılık akımının ilk safhasının ideologlarından olan (1860) Nicolay Gavriloviç Çernişevski'dir. Toplumcular arasında bilimsel toplumculuğa en çok yaklaşmış olan kişi unvanını almıştır. Bu safhanın ikinci ideoloğu Aleksander İvanoviç Herzen devletin kurtuluşunu köylü ve toplumsal politikalarla gerçekleştirilebileceğini savunmuştur. İkinci evrenin başka bir ideoloğu olan Piyotr Lavroviç Lavrov halkı sadece aydınların yönetebileceği fikrini savunmuştur. Aydınları işçi sınıfına umut bağlayan Marksist aydınlar ve köylü sınıfına bel bağlayan Narodnik aydınlar olmak üzere iki sınıfa ayırmıştır. Fakat aydınların bu hamlelerine ne işçiler ne de köylüler karşılık verecek durumda olmadıklarından asıl mücadele işçiler ve köylüler arasında değil iki küçük aydın grubu arasında olmuştur (Hançerlioğlu, 1993: 220-221).

Narodnik hareketlerin etkisiyle başlayan bu süreç 1860'ların sonlarıyla 1870'lerin başlarında halka gitmek adıyla söylenen bir eylem adını almıştır. Köylüye sahip çıkan yüzlerce genç aydın kırsal kesime giderek köylüleri Çarlık rejimine karşı ayaklandırmaya çalışmıştır. Halka doğru deyiimi Çarlık Rusya'sında Narodnik hareketlerin temel ve ayırıcı özelliklerinden olmuştur halka doğru gidenler köylüye sahip çıkarak köylüleri Çarlığa karşı ihtilale çağırılmışlardır. Devrim için köylüyü kazanmak en önemli amaç olarak görülmüştür. Bu nedenle Rus aydınının

sorumluluğu ağırlaştırılmıştır Rus aydını halkı uyarmalı ve eğitmelidir (Toprak,1984: 70).Osmanlı düşün yaşamına Narodnik açıdan baktığımızda ise II. Meşrutiyet döneminde aydınlar Rus Narodnik hareketinden oldukça etkilenmişlerdir. Zafer Toprak'ın II. Meşrutiyet aydınının can simidi olarak tanımladığı halkçılık düşüncesi, Jön Türk hareketinin bütün seçkinciliğine rağmen Abdülhamit rejimine karşı halkı yanına almak gibi bir siyasi tavrın giderek kendisini zorunlu kıldığı bir dönemde Türk siyasal düşünce hayatına girmiştir. Bu nedenle Osmanlı'da halkçılığın ortaya çıkmasına genel olarak baktığımızda yeni bir aydın sınıfı olarak Jön Türklerin ortaya çıkması süreciyle paralellik gösterdiğini söyleyebiliriz. Bu anlamda Osmanlı Devleti'nde de Köycü ve Halkçı söylemler Meşrutiyet aydınının Anadolu'ya farklı bir gözle bakmasıyla ortaya çıkmıştır (Haspolat, 2011: 3).

Yusuf Akçura'ya göre de Türk aydınlarını halkçılığın klasik anavatanı olan Rusya etkilemiştir. Narodnizm her şeyden önce, halkı özellikle köylüyü dikkate alan bir aydın hareketiydi. Bu aydınlar, kaybetmekte olan köylüye dayanarak köylünün kazanmasının yolunu, devrimi gerçekleştirecek olan halka gitmekten geçtiğini düşünüyorlardı (Çelik, 2000: 40).

Akımın temel özelliklerinden biri de, temel olarak köyde bulunan herhangi bir siyasi düşünce değil köylülük hakkında genel olarak oluşturulan bir siyasi düşünce örneği olmasıdır. Bu açıdan baktığımızda bir çokları halktan olmasa dahi halkın içinde yaşadıklarından dolayı halka doğru gitmek zorunluluğunu görmemişlerdir (Köker, 1995: 111).

Türkler arasında ise 1908 Devriminden beri halka doğru bir hareket söz konusu olmaya başlamıştır. Niyazi Berkes'e göre, Türk aydınlarının Narodnik düşüncesinden etkilenmesi üç kanaldan olmuştur. Bunlardan biri, Balkan ve özellikle Bulgar aydınlarıdır. Halkçı fikirler 19.yüzyılın son çeyreğinden itibaren aydınlar yazarlar ve eğitimciler arasında güçlenmişlerdir (Berkes, 1975: 231). Makedonya'da görevli Türk subaylarının Balkan komitacılarından etkilenmeleri söz konusudur. Türk aydınlarının ve de özellikle Jön Türklerin/İttihatçıların Narodnik fikirlerle münasebet içerisinde olduğu söylenebilir. Örneğin Ömer Seyfettin'in eserlerinde Balkan etkisi fazlaca dikkat çekmektedir. Akçura, Ahmet Mithat Efendi'nin halkçılığını, gençliğini Slavlar arasında geçirmiş olmasından kaynaklandığını ileri sürmüştür. Ona göre, Slav entelektüelleri kendi halklarını dikkate alıyorlardı. Bu

sebepten Osmanlı İmparatorluğu'nda o güne dek halka gidenler Balkan kökenli Sırlar, Bulgarlar ve Rumlar olmuştur (Odabaşı, 2015: 30).

Berkes'in bahsettiği kanallardan ikincisi, Fransa'da eğitim almış Kafkasyalı Ermeni aydınlarca Narodnik fikirlerin etkisi altında olan ve 1887'de kurulan Sosyal Demokrat Hınçakyan Partisidir. Narodnizm'in Osmanlı Türk aydınları arasına girdiği üçüncü kanal ise Rusya'dan gelen Türk ve Türkçü aydınlardır. Çarlık Rusya'sında milliyetçi, Panslavist, Narodnik ve sosyalist fikirlerle tanışmış olan bu aydınların önde gelenleri Hüseyinzade Ali Bey, Yusuf Akçura ve Ahmet Ağaoğlu Beylerdir (Berkes,1975: 231-232).

Söz konusu bu üç kanaldan hangisinin daha etkin olduğu belirlemek güç olsa da Ziya Gökalp'e göre Narodnik hareketlerin başlıca giriş kanalı Rusya'dan gelen göçmenlerdir. (Odabaşı, 2015: 28-29). Rusya'da cereyan eden ilk halka doğru hareketi Osmanlı İmparatorluğu'na Balkan aydınları vasıtasıyla giriş yapmıştır. Balkanlar da yaşayan aydınlar arasında Rus Narodnik hareketi 19. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren aktif olmaya başlamıştır. Rus Narodnik etkiden etkilenen aydınlar arasında Yusuf Akçura, Hüseyinzade Ali Bey, Ahmet Ağaoğlu'nu gösterebiliriz. Rusya'dan etkilenen aydınlar Meşrutiyet'in getirdiği özgürlükçü atmosfer içerisinde Türkçülük ve halkçılık söylemleri ile dikkat çekmişlerdir. Halkçı söylemler Osmanlı aydınları arasında geniş bir yankı uyandırmış köylülük ve halkçılık ile alakalı söylemler dönem içerisinde çıkarılan Türk Yurdu, Halka Doğru gibi dergilerde aydınlar sayesinde vücut bulmuştur (Toprak, 2002: 803).

1.2.2. Solidarizm

Solidarizm üçüncü Cumhuriyet Fransa'sının resmi ideolojisidir kelime anlamı olarak dayanışmacılık anlamına gelmektedir. Fransa'da gelişen ve Emile Durkheim, Charles Gide, Paul Cauwes gibi düşünürleri çevresinde toplayan Solidarizm kapitalizmin ortaya çıkardığı eşitsizliğe ve sosyalizmin sınıf çatışmasına karşı bir yöntem arayışı olarak karşımıza çıkmaktadır. (Çelik, 2000: 44). Diğer yandan filozof politikacı, Alfred Fouille, Alexandre Millerand, Ferdinand Buisson bu görüşe dikkat çekmiş Leon Bourgeois 1887 yılında Radikal partiden milletvekili seçilerek partinin teorisyenlerinden biri olmuştur. 1902 yılında Millet Meclisi'nin başkanı olacak La Politigue Radicale adlı eserinde partinin tarihini ele alarak parti programının temel

ilkelerini saymıştır. Bireyin ekonomik olarak kölelikten ve entelektüel sınırlamalardan kurtulması, devlet ve kilisenin ayrımı, adil yönetim, reform, eğitim gibi belli başlı temel ilkeler olarak görülmüştür.

Leon Bourgeois, solidarite ve dayanışma sözcüğünü 1906'da yayınladığı kitabına başlık yapmıştır. Kısa sürede birçok baskı yapan bu eser içerik olarak halka yönelik olarak çıkarılmıştır. Toplumsal yaşam içerisinde sistemin sadece güçlüünün üstünlüğü üzerine kurulmadığını ifade ederek Solidarizmi bir tür sorgulama biçimine dönüştürerek parasız eğitim, iş saatlerinin sınırlandırılması, asgari geçim düzeyi gibi konulara vurgu yapmıştır (Toprak, 2013: 292).

Solidarizm adaletle ile özgürlüğü harmanlayarak ekonomizm ile sosyalizmi uzlaştıracak bir amaç peşinde olmuştur. Liberalizm ve sosyalizm arası orta bir yol bulunmaya çalışılmış eşitsizliğin kaynağına inilerek sosyal adalet ilkesi prensip olarak benimsenmiştir.

Solidarizm kavramının Osmanlı Devleti'ne giriş serüveni ise I. Dünya Savaşı yıllarında Tesanütçülük adıyla karşılık bulması ile başlamıştır. Solidarizmin etkisiyle II. Meşrutiyet aydınlarının liberalizmle sosyalizmi kaynaştırma arzusu sosyal devlete yönelik birtakım ilkeler içermiştir. Devlet ekonomik olarak beklentilerini milli iktisatla gerçekleştirmeye çalışırken genel anlamda toplumsal içerik olarak Solidarizmle karşılık bulacaktır. Bu sebepten II. Meşrutiyet ile başlayan süreçte Tek Parti Cumhuriyet Türkiye'si de dahil olmak üzere toplum biliminde en önemli sözcük Tesanüt olmuştur. I. Dünya Savaşı sırasında çıkarılan dergilerin köşelerinde yer alacak 1908 sonrası süreçte ise sosyoloji ve iktisat ders kitaplarında da Solidarizme çokça yer verilmiştir. Zamanla Tesanütçülük İttihatçıların gündeme getirdiği ve toplumsal dönüşüm içerisinde benimsediği bir fikir haline gelecektir. Her ne kadar II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Osmanlı literatüründe Solidarizmden söz edilmeye başlansa da Solidarizmin dikkat çektiği başka bir ifade ile yankı uyandırdığı dönem I. Dünya Savaşı olmuştur. İttihatçıların yayın organı olan Yeni Mecmua, Tesanütçülük adı altında Solidarizme yer vermiş Tekin Alp "Tesanütçülük" başlığı altında on iki makaleye yer vermiştir (Toprak, 2013: 293). Tekin Alp, bu makalelerde Solidarizm ve milli iktisat politikalarından bahsetmiştir (Sağlam, 2004: 72).

Tekin Alp yazı yazma hayatına başladığı sırada Osmanlı savaşı içerisindeydi ve kapitülasyonlar tek taraflı kaldırılmıştı. Bu sebeple milli sanayi kurmak üzerinde

durulmuş milli iktisat politikaları uygulanmaya çalışılmıştır. Bu politikalardan beklenen iş bölümü ve dayanışma ile toplumda ki parçalanmaların önüne geçilebileceği düşünülmüştür.

Solidarizm diğer yandan Ziya Gökalp halkçılığının da ilham kaynağı olmuştur. Ziya Gökalp'e göre Halkçılık "İçtimai Halkçılıktır." Ekonomide ise devlet müdahalesini ön gören, çalışanları güçsüzleri gözeten, sınıf çatışmasının gereksizliği düşünen bir öğreti olarak ortaya çıkmıştır. Solidarizmi savunanlar sosyalizme soğuk bakmamışlar fakat sosyalizmin ileri sürdüğü sınıf çatışmalarını çürütmüşlerdir. Bu anlamda Solidarizmdeki kavram yerini dayanışmaya bırakmıştır (Çelik, 2000: 46).

Ziya Gökalp, toplumun bu tür bir düşünce akımını benimseyebilmesi için geçmiş kültürlerine başvurma gereği duymuştur. Ona göre, Solidarizm Türk Hukukunun geleneksel yapısında vardı. Buna örnek olarak geleneksel Osmanlı toprak sistemi gösterilmiştir. Osmanlı toprak hukuku her iki tür mülkiyet ilişkisini de ele almıştır. Gökalp Solidaristlerin uzlaştırıcı mülkiyet ilişkilerini sadece toprak olarak görmediklerini üretim aracı olan diğer mülklere de yaydıklarını belirtmiş ve buna örnek olarak ormanlar, sular, demiryolları, madenleri göstermiştir (Toprak, 2013: 296).

Ziya Gökalp, Milli Tesevüdü yani dayanışmayı bu anlamda güçlendirmek için "Meslek"leri öne sürerek meslek ahlakı ve iş bölümü kavramlarını sıklıkla kullanmıştır. İş bölümü kavramı Durkheim sosyolojisinden etkilenilerek esinlenilmiş bir kavramdır.

Ziya Gökalp meslek ahlakı ve iş bölümü kavramına ilişkin temel değerleri Türk tarihi içinde bulmaya çalışmış. Türk tarihine inerek esnaf ve lonca teşkilatlarını meslek ahlakı ve iş bölümü anlayışının başlangıcı olarak kabul etmiş ve bunu Anadolu Selçuklu devleti ile başlatmıştır. Türk kültürü ve İslam tasavvuf anlayışını Avrupa'nın Solidarist unsurları arasında harmanlayarak bulmaya çalışmıştır" (Parla, 1989: 53).

Görüldüğü üzere Ziya Gökalp'in Solidarizmi sosyal devlete yönelik unsurlar içermiştir. Devlet toplumsal hayata aktif olarak katılmalı, düzenleyici, yönlendirici, teşvik edici görevler üstlenmeliydi. Bu sebepten bireysellik ve toplumculuk harmanlanmalı ve özel mülkiyetle toplumsal mülkiyeti beraber ele almak gerekmiştir (Toprak, 2013: 297). İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ideoloğunu yapan Ziya Gökalp, Durkheim ve Fransız dayanışmacılığının etkisi altına girmiş cemiyetin

Rusya’da Narodnik hareketine katılmış önderler ideolojinin propagandasını yapmışlardır (Tekeli ve Şaylan, 1978: 57).

Durkhem’in sosyolojisinden etkilenen Ziya Gökalp, loncaları, siyasi örgütün vazgeçilmez bir unsuru olarak görmüş ve belirttiği ulus-devlet modelinde Durkhem’in korporatif devlet modelinden esinlenmiştir. Ziya Gökalp’in halkçılık görüşlerinde Durkhem’in “Toplumsal İşbölümü” adlı kitabın etkisi görülmüştür.

Toplumda eğer iş bölümü artarsa bireyler birbirlerinin eksikliklerini tamamlayacaklar fakat iş bölümü olmazsa eksiklikleri daha şiddetli hissedeceklerdir. Böylece Solidarizm yani dayanışma güçlenecektir. Halkçılık bu açıdan baktığımızda sınıflar gibi birbirinden ayrı zümreler yerine, toplumun bireylerini birbirine sıkıca bağlayan meslek zümreleri olarak karşılık bulacaktır.

I. Dünya Savaşı sonrası, Türkiye’nin de önünde duran mesele Ziya Gökalp’e göre meslek devri olmuştur. Türkiye’de sınıf devri Tanzimat’la başlamış, bir taraftan reaya kavramı kaldırılarak, halkçılığa doğru giden adımlar atılmaya başlamıştır. Türkiye’de önce edebiyat çevrelerinde oluşan eserlerinde halkı baz alan Ahmet Mithat gibi edebiyatçıların öncülüğü ile faaliyet gösteren fikir hareketleri bir yandan Rusya’daki Narodnik akımdan etkilenirken, diğer yandan Fransa’da ortaya çıkan Solidarizm akımının etkisiyle yeni fikirler ortaya atılmış Türk aydınları tarafından dağılmakta olan İmparatorluğu kurtarmak adına çareler aranmaya başlanmıştır (Mardin, 2015: 57). Tanzimat ve Islahat fermanları, Tanzimat Dönemi Islahatları, I. ve II. Meşrutiyet ülkede yönetimde söz sahibi olma hakkını, diğer milletlere de tanımış, yani reaya kavramı geçirdiği dönüşüm sebebiyle siyasi düzeyde eşit görülmüş ve “halk” ismini almıştır.

Siyasal hukukta eşitliğe yönelik Tanzimat, Islahat ve Meşrutiyet yenilikleri siyasi demokrasiyi ülkeye getirmeye çalışmıştır. Siyasi halkçılık aynı zamanda kapitülasyonların doğurduğu imtiyazlar sonucunda yerli-yabancı ve Türk-İslam unsuru gayrimüslim cemaat ayırımlarına da son vermiştir.

İttihat ve Terakki Hükümeti, dünya savaşına girer girmez kapitülasyonları tek taraflı olarak kaldırmıştır. Bu sebeple artık Osmanlı İmparatorluğu siyasi açıdan tümüyle demokratik, yani halkçı bir toplum olarak karşımıza çıkmış bu anlayış Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne de örnek teşkil etmiştir (Toprak, 2013: 309).

1.2.3. Pozitivizm

XIX. yüzyılın ilk yarısında Aguste Comte tarafından kullanılan Pozitivizm kavramı, felsefeyi bilimselleştirmek ve Avrupa'nın içinde bulunduğu anarşik ortama bir yön verecek toplum bilimi kurmak amacıyla ortaya atılmıştır. Bu anlamda Pozitivizm bir yandan bilimlerin felsefesi, diğer taraftan bir politika ve dindir. Pozitivizm, duygularla hissedilebilir dış dünyanın olaylarıyla yetinmek isteyen ve başka kökenli her bilgiyi değersiz olarak kabule yönelen düşünce sistemine verilen addır. Bu sebeple Pozitivizm algılanabilir olayları ve onların kanunlarını deney ile incelemeyi konu edinmiştir (Korlaelçi, 1986: 15-17).

Kesin ve doğru bilgi tektir, buna ulaşmak için gerekli tek yöntem deney ve gözlem metodudur. Belli bir deneysel olguya hangi farklı araçlarla yaklaşırsak yaklaşalım, hep aynı ilişkileri veya aynı rakamsal değerleri bulabiliyorsak, bağlantı tektir, yani doğrudur. Önemli olan bunu sağlayabilmektir. Yani pozitivist bilimsel bilginin ilerleyebilmesi için, ampirik sınılanabilirliğe, ampirik gözleme gereksinim duyulmaktadır. Doğal gerçeklik, değerlerden bağımsızdır; ayrıca doğa nesnelere, algılanmanın konusudur. Doğa değerden yoksundur, dolayısıyla o algılanabilir ve açıklanabilir, ama anlaşılamaz. Yani doğa bilimi, gerçekliğin irrasyonelitesine asla nüfuz edemeyen, gerçekliğin ancak rasyonel bir yorumunu sunabilen bir bilgi etkinliğidir. Pozitivizmin yapmak istediği şey, genel yasalardan tümdengelim metoduyla çıkarımlar yapmak olacaktır (Özlem, 2001: 41-44).

Osmanlı aydını bu akımlar içerisinde siyasi konjonktür çerçevesinde Avrupa'yı takip etme olanağı bulmuş ve bir kıyaslama yapmıştır. Gerçekten de Avrupa'da ki bilim ve teknolojiadaki tutum, kurumlar ve yapılar, devlet ve halk ilişkisi Osmanlı aydınıını etkilemiştir (Işın, 1982: 353).

Osmanlı bürokratları ve aydınları Batı'nın üstünlüğünü halka açıklayarak, topluma anlatacak ve aktaracak bir sihirli değnek aramakla meşgul olmuşlardır. Genç Osmanlılarla başlayan Jön Türkler, II. Meşrutiyet süreci ile aradıklarını bulmuşlar çareyi Pozitivizm de görmüşlerdir. Pozitivizmin dayandığı ilim anlayışı Batı'nın üstünlüğünü açıklamak ve Hristiyanlığa bulaşmamakla karşılık bulacaktır (Ülken, 2013:s.161). İmparatorluk da etki alanı genişlemeye başlayan Pozitivizmin temsilcisi olan Aguste Comte'un programı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin adı olarak kabul görmüştür.

Yaşanan ve uzun süren savaşlar, sosyal ve ekonomik bunalım 1789 Fransız İhtilalinden sonra çözülme ortamı oluşmuş devrimin ardından Batı 1830 ve 1848 işçi ihtilalleri ile sarsılmıştır. Böyle bir ortamda Aguste Comte işçi sınıfına karşı güç olarak toplumsal uyum fikrini öne sürmüştür (Timur, 1994: 265).Auguste Comte'un, nesnel gerçekliğin salt gözlem, deney ve akıl yürütme yoluyla kavranabileceğine ilişkin açıklamaları, toplumsal uyum gibi söylemleri Osmanlı aydınının bilim ve ilime değer vermeleri sonucunu doğurmuştur. Özellikle Pozitivizmin bilimsel, çağdaş ve modern bir yöntem olması kendisine çareler arayan Osmanlı aydınının yeni kurtarıcısı olmuştur (Çelik, 2000: 47).

Tanzimat'ın ilanı ve devam eden süreçte devletin girişimiyle başlayan Batılılaşma hareketleri ilk olarak aydınlar tarafından dikkate alınmış ve Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile beraber halka da ulaşmaya başlamıştır. Beşir Fuat, Abdullah Cevdet, Recaizade Ekrem gibi isimler Pozitivizmden etkilenmiş Servet-i Fünun Dergisi pozitivist fikirlerin propagandasını yapan basın yayın organı olmuştur. Tıbbiye-i Şahane öğrencilerinin Namık Kemal'in eserlerini tekrar okumaları bu anlamda dikkat çekmiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti daha bir öğrenci örgütü olduğu sırada cemiyetin ayakta kalmasına yardım eden öğretmen subayların eskiden beri vatanperverlikleriyle tanınmış kimselerden olmalarını Jön Türklerin Avrupa yayınlarındaki temel amaçlarından birinin vatanın elden gitmesi olmasını bu çerçevede değerlendirmek gerekir (Mardin, 2015: 62-64).

1908'de İttihat ve Terakki'nin yönetime geçip idareyi ele almasıyla beklenen siyasi değişim oluşmuş fakat toplumda herhangi bir düzelme olmamıştır. Bu sebepten aydınlar tarafından sosyoloji değer kazanmış Mülkiye ve Tıbbiye öğrencileri biyoloji ve sosyolojiyi kullanarak toplumu nasıl değiştireceklerini topluma nasıl yön vereceklerini düşünürken Fransa'yı etkisi altına alan pozitivizm akıllara gelmiştir. Pozitivizm Osmanlı fikir hayatını ve düşünce dünyasını önemli ölçüde etkilemiştir. İlk olarak Şinasi ile beraber Osmanlı düşünce dünyasında etkisini göstermeye başlamıştır. Bu açıdan baktığımızda 19.yüzyıl Osmanlı toplumunda kendi kendisini sorgulamaya başlayan bir dönüşüm süreci ortaya çıkmış Pozitivizmin etkisi eleştirel anlamda kendini göstererek geleneksel değerler ve kurumlar sorgulanmaya başlamıştır. 19. Yüzyılın anayasal süreci içerisinde en önemli kişileri arasında Ahmet Rıza önemli bir yere sahiptir (Çelik,2000: 48). Önemi, 1908 Jön Türk hareketi içindeki temsil gücü ve İttihat Terakki Cemiyeti'nin reisliğini

yapmasından kaynaklanmıştır. Bu açıdan baktığımızda Fransız pozitivistleri ile de doğrudan ilişki içerisinde olması Ahmet Rıza'yı önemli kılmıştır.

Osmanlı elitlerinin Pozitivizmle ve pozitivistlerle olan ilişkilerinde önem arz eden Ahmet Rıza Pozitivizmi yeni bir toplum inşası açısından Osmanlı'nın kurtuluş çaresi olarak görmüştür. İmparatorluğun çöküş ile karşı karşıya kalması devlet içerisinde bir tedirginlik yaratmış muhalif Osmanlı elitlerini arayışa yöneltmiştir (Kabakçı, 2014: 38-39).

1.2.4. Hüseyinzade Ali Bey

Hüseyinzade Ali Bey, 1864'te Bakü'de doğmuştur. Tıp profesörü, doktor, gazeteci, şair, ressamlığının yanı sıra konumuz açısından en önemli yönü hiç kuşkusuz Türkçülük fikrini savunmasıdır. Türk birliğini gerçekleştirmek için yoğun gayret göstermiştir. O'na göre, Türk birliğine giden yol dilden geçmektedir (Uca, 2000: 309)

Çarlık Rusya'sından gelen Türk aydınları arasında halkçı fikirlerin tanıtılması ve yayılması konusunda Hüseyinzade Ali Bey'in önemli bir yeri vardır. Hüseyinzade Ali Bey Rusya'da fikir hareketlerinin ivme kazandığı dönemde, 1885'te girdiği Petersburg Üniversitesi'nde öğrenciler arasında meydana gelen fikir tartışmalara katılmıştır. Devrimci öğrenci gruplarını görmüş, Namık Kemal'i ve onun "Vatan Yahut Silistre" piyesini bile ilk kez burada duymuştur. 1889'da mezun olduktan sonra İstanbul'a gelmiş 1890'da Mekteb-i Tıbbiye'ye kaydını yaptırmıştır. Narodnik fikirlerin yaygın olduğu Petersburg Üniversitesi'nden gelen Ali Bey, Tıbbiye'ye çeşitli siyasi fikirlerin ve düşüncelerin yanı sıra halkçı fikirleri de getirmiştir. Yeni devrimci fikirlerin İmparatorluğa girişi ve tartışılmaya başlanması, mevcut yönetime karşı örgütlenmeye hazır bir öğrenci grubunun oluşumunu da hızlandırmıştır. Ali Bey, 1889'da birkaç tıbbiye öğrencisi tarafından kurulan ve bir süre sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti adını alacak olan İttihad-i Osmani Cemiyeti'nin genelde sanıldığı gibi kurucuları arasında yer almasa da erken bir dönemde cemiyete katılmıştır. Cemiyete üye olmasından bir süre önce, cemiyetin kurucularından İshak Suküti'nin onu Ubeydullah Efendi'yle tanıştırması esnasında geçen konuşmalar dikkat çekicidir. İshak Suküti, Hüseyinzade Ali Bey'i "Rus nihilisti Ali Bey" olarak tanıtır. Hüseyinzade bu takdimden hoşlanmaz ama ses de çıkarmaz. Ubeydullah Efendi "o

nasıl şey?! Hem Ali, hem Rus nihilisti? diye sorunca İshak Sukuti,” Pardon Türk nihilisti demek istedim!” diyerek düzeltir (Odabaşı, 2015: 29-30).

Ziya Gökalp, Yeni Mecmuada, ”Türkçülük Nasıl Doğdu” adlı yazısında şu satırlara yer vermiştir: “Hüseyinzade Ali Bey Petersburg Darülfünunda iki etki altında kalmıştı: Panslavizm, Sosyalizm.” diyerek Hüseyinzade Ali Bey’in Panslavizm’den Pantürkizm ülküsünü alarak Sosyalizmden de Halkçılık ahlakını aldığını belirtmiştir. Nitekim Niyazi Berkes’de bu olaya dikkat çekmiş, Petersburg Üniversite’sinde okuyan Hüseyinzade Ali Bey’in devrimci öğrenci komünlerine girdiğini hatta İstanbul’a gelip, birkaç arkadaşı ile beraber ilk üniversiteli gizli öğrenci derneği olan İttihat ve Terakki Cemiyeti’ni kurduğunu yazmıştır (Toprak, 1992: 53).

Rusya’daki ihtilal ve hürriyet hareketlerinden söz eden Hüseyinzade Ali Bey, Petersburg, Moskova, Kazan gibi üniversitelerde 1885-1886’daki isyan vakalarını, bunların sonucu olarak öğrenci arkadaşlardan birkaç kişinin ve bu arada, iyi bir kimyager olan Lenin’in büyük kardeşi Şaşa Ulyanov’un nasıl yakalanıp idam olundukları hikaye etmiştir. Üniversite öğrencileri arasındaki gizli ihtilal teşkilatından, geniş devrimci örgütlerini anlatmıştır. Teşkilatsız hiçbir şeyin olamayacağını düşünmüştür.

Bu anlamda Hüseyinzade Ali Bey’in Rus üniversitelerindeki devrimci yapılanmalardan ve örgütlenmelerden yakından haberdar olduğu ve hatta Lenin’in ağabeyini tanıdığı anlaşıldığından bu durum Ali Bey’in nihilist olarak anılmasına sebep olmuştur.

Nihilizm terimi Rusya’da, Turgenyev’in yazdığı “Babalar ve Oğullar” romanından sonra yaygınlaşmıştır. Romanın kahramanı “Bazarov”, bir nihilist ve materyalisttir. Muhafazakarlar, geçmişten gelen kültürü kayıtsız ve şartsız reddettiklerini iddia ettikleri ve kurulu düzeni yıkmak isteyen devrimcileri ,”nihilist” olarak adlandırmışlardır. Zamanla daha çok ”nihilist ”adlandırması narodnik devrimciler için de kullanılmıştır. Kısacası Rusya’da ”nihilist” devrimci olarak yani eskiye karşı yeniden yana olan halkçı anlamına gelmektedir.

Niyazi Berkes ‘e göre Türk aydınları belki de ilk kez daha II. Abdülhamit zamanında, Hüseyinzade Ali Bey gibi kimselerden Rusya’da ki üniversite öğrencileri arasında yaygın olan Narodnik akımı hakkında bilgi edinmişlerdir.

Hüseyinzade Ali Bey'in benimsediği halkçılık anlayışına göre; önce halka yani, "aşağılara inmek" lazım geldiğine dikkat çekerek Edebiyatı örnek göstermiştir. Halka inilmedikçe halkı görmezden geldikçe yükselmenin söz konusu olamayacağını önce halka, kentliye, ameleye, büyük kitleye kadar inerek, sonra bunlarla beraber yükselmeye çalışmanın gerekliliği üzerinde durmuştur. Düşünürlerin, filozofların ancak beraberlik içinden çıkabileceğini, ayrı ayrı başarılı olunamayacağı bu yüzden gerekirse bütün millet en aşağı tabakalarına kadar bütünlükle yükselmeli ki, içinden edipler, şairler, sanatkarlar, büyük büyük millet kadimleri çıkabilsin!" diye ifade etmiştir (Odabaşı: 2015-33).

Hüseyinzade Ali Bey'in İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kuruluş aşamasında olan ilk yıllarındaki rolü yeterince aydınlığa kavuşmuş değildir. Bunun birlikte, İstanbul'a döndüğü 1910'dan itibaren cemiyetin aktif üyelerinden biridir. Hatta 1911 Kongre'nde Merkez-i Umumi üyesi seçilmiştir (Tunaya, 2000: 287-289).

Hüseyinzade Ali Bey, Türk halkçılığının en önemli isimlerinden biri olan Ziya Gökalp'in düşüncesinde de önemli bir etken olduğu yadsınamaz. Merkezi Umumi üyesi Hüseyinzade Ali Bey'in 1910-1911'den itibaren cemiyetin ideoloğu konumunda bulunan Ziya Gökalp üzerindeki etkisi dikkate alındığında, İttihatçıların görüş ve düşüncelerine fikir ve ilham kaynağı olduğu söylenebilir (Yöntem, 1962: 259).

1908 yılında Hüseyinzade Ali Bey II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi üzerine zorunlu olarak gittiği Kafkasya'dan İstanbul'a dönmüştür. Ziya Gökalp ise İttihat ve Terakki'nin Diyarbakır temsilcisi olarak çalışmaya başlamıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti için İstanbul'dan sonra ikinci önemli merkez Selanik olmuş. Selanik, cemiyetin çalışmalarının yoğunluk kazandığı bir yer haline gelmiştir. Bu çerçevede, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iki ünlü siması Hüseyinzade Ali Bey ve Ziya Gökalp. Selanik'te de birlikte çalışma olanağı bulmuşlardır. Cemiyet'in burada yapılan kongrelerine katılarak yayın ve propaganda işlerini düzenlemişlerdir. Hüseyinzade Ali Bey'in etkisinde kalan Ziya Gökalp, daha önce Hüseyinzade Ali Bey tarafından gündeme getirilen Türkçülük ve Turancılık fikrinin iyice zayıflamış olan Osmanlıcılık ve İttihad-ı İslam fikirlerinin yerini alacak bir düşünce haline gelmesi için çalışmıştır.

Hüseyinzade Ali Bey, ulusal ve toplumsal görüşleriyle de Ziya Gökalp üzerinde etkili olmuştur. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin beşinci kurucusu olarak

kabul edilen Hüseyinzade Ali Bey ile İstanbul'da görüşen Ziya Gökalp, ileride fikir sisteminin temelini oluşturacak olan Türklük meselesini yakından tanıma fırsatını bulmuştur. Hüseyinzade Ali Bey'den oldukça etkilenen Ziya Gökalp'in Türkçü fikirlerden etkilenmesinin sebeplerinden biri de, İstanbul'a geldiğinde ilk okuduğu eserlerinden biri Leon Cahon'un "Asya Tarihine Medhal" adlı eserdir. Büyük bir ihtimalle Hüseyinzade Ali Bey'in tavsiyesi ile okuduğu bu eser, o zamanın gençleri arasında ilgiyle karşılanmış ve "Türkçülük üzerinde önemli etkileri olmuştur (Uca, 2000: 169).

1.3. İttihat ve Terakki'nin Tarım ve Köy Politikası

Yusuf Akçura'ya göre Osmanlı toplum yapısında Müslümanlardan oluşan ve burjuva sınıfına dahil sosyal zümreler memurlar, Müslüman tüccarlar ile Müslüman arazi ve emlak sahiplerinden oluşmuştur. Temmuz 1908'de Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle Osmanlı politik yaşamında aktif olan İttihat ve Terakki'nin sınıfsal tabanı, burjuvaziye dahil olan Osmanlı yüksek bürokrasisi, ekonomik durumdan memnun olmayan askeri ve mülki memurlara dayanmaktaydı. Öte yandan Ermeni ve ihtilalci Bulgar komitacıları da kendi gayelerine ulaşabilmek için ihtilal sürecinde geçici olarak İttihat ve Terakki ile ittifak kurmuşlardı. Selanikli Yahudi ve gizli Yahudi tüccarların çoğu da İttihat ve Terakki'ye destek vermişlerdir. Selanikli tüccarlar, ihtilalin gerçekleşmesi halinde Osmanlı ile dış dünya arasındaki uluslararası ticaret üzerinde Ermeni ve Rumların tekelleşen gücünü kırabileceklerini düşünüyorlardı.

Bu anlamda İttihat ve Terakki Meşrutiyet'in ilanına kadar durumundan hoşnut olmayanların toplandığı bir siyasi bir örgüt olmuştur. Ancak II. Meşrutiyet'ten hemen sonra cemiyet içinde muhalif gruplar ortaya çıkmaya başlamış, hatta siyasi bir parti çatısı altında bile örgütlenmişlerdi. I. Dünya Savaşı yıllarına gelindiğinde ise, İttihatçılara karşı muhalefet iyice genişlemeye başlayınca Ermeni ve Bulgar fırkalarının asıl maksatları fark edilmiş aralarındaki ittifak sona ermiştir. Rumeli'li toprak sahipleri ile Selanikli Yahudi kökenli tüccarların menfaati devam ettiği için İttihat ve Terakki'nin siyasi iktidarı ele geçirmesine bağlı olduğu için bu iki sermayedar sınıf, cemiyetin eski ve önemli yöneticileri içinde yer alıyordu. Fakat iktidarı elde tutmak yani memlekete gerçekten hakim olabilmek için cemiyetin

toplumsal tabanının Rumeli ve Selanikli Yahudi sınıflara dayanması cemiyet için yetersiz görülmüştür. Bunun için Osmanlı ekonomisinde cılız bir vaziyette bulunan Müslüman-Türk toprak sahipleri ile tüccarların yani Müslüman-Türklerden oluşan zayıf Osmanlı burjuvazisinin iktisadi kapasitelerini arttırarak, iktisadi menfaatlerini geliştirmeye yönelik bilinçli bir politika izledi. Böylece devlet eliyle Müslüman özellikle de Türk burjuvazisini yaratma arzusu İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin temel ekonomik politikası olmuştur (Ballı, 2014: 5-6).

Osmanlı toplumunun ekonomik olarak en zayıf grubunu oluşturan köylülerin ise Meşrutiyet rejiminin kitle tabanına dahil edilmesi İmparatorluk için son derece gerekli fakat tercih edilmeyen bir olgu oldu. Aslında İttihat ve Terakki Cemiyeti 23 Temmuz 1908'de iktidara geldiğinde köylü meselesinin çözümüne ilişkin çeşitli tasarıları vardı. O günün köylü politikasına göre, iktisaden son derece zayıf bir durumda olan köylüyü derebeylerin ve onların kalıntıları olan ağaların, eşrafın elinden kurtarmak gerekliliği idi (Şanda, 1970: 10).

İttihat ve Terakki Cemiyet üyeleri aslında en başta geleneksel bir tarım politikası izleme niyetinde değildir. Hatta son derece reform yanlısı ve yenilikçi bir toprak siyaseti benimsediği 1908 Selanik Kongresi'ndeki münakaşalardan da anlaşılıyordu. Köylünün her konuda bağımsız olmasını ve tarımda gelir dağılımını önemseyen çeşitli vaatleri vardı (Mardin, 2015: 47-48). Aşar için beş senelik öşür bedeli birleştirilip elde edilenin toplamının beşe taksim edilerek halktan alınması, ardından kadastro usulünün yaygınlaştırılması gündeme getiriliyordu. Zirai açıdan her türlü gelişmenin ve ilerlemenin sağlanması için gereken her şey yapılmaya çalışılıyordu. İttihat ve Terakki'nin köylünün topraklandırılmasıyla ilişkilendirilen bir çeşit toprak reformu meselesi 1908'de ki siyasal programdan sonra bir daha gündeme gelmemiştir (Akşin, 2011: 256-257).

Anadolu kırsalındaki toplumsal yapıyı ve köylü meselesini daha derinlemesine incelememize imkan verecek olan geç dönem Osmanlı tarımında toprak dağılımına dair tek istatistik, 1913 tarihli rakamlardır. Buna göre, Anadolu kırsalında yaşayan 1.000.000 ailenin %87'sinin bütün toprakların %35'ine sahip olmasına karşılık, ailelerin sadece %1'inin toprakların %39'una ve %4'ünün de toprakların %26'sına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yani toplam ailelerin %5 gibi çok az bir kısmını oluşturan derebeyi ve onun ticarileşmiş hali olan toprak ağalarının toplam tarım

arazilerinin %65'ini elinde tutmasına karşılık ailelerin yaklaşık %8'inin hiç toprağı yoktu (Ballı, 2014: 8).

Bu anlamda toprağı elinden alınan toprağı olmayan köylü aydınlar vasıtası ile fark edilmiştir. Osmanlı'da köylülüğün içinde bulunduğu bu durumla ilgilenen aydınlardan biri Yusuf Akçura'dır. Akçura, Ziya Gökalp'le birlikte hem İttihatçılardan hem de Kemalistlerin akıl hocası kabul edilmiştir. Toplumsal köken itibariyle Tatar büyük burjuvazisinden gelmekteydi (Georgeon, çev: Berktaş, 2006: 92). Amacı, Türk ulusal hareketine sosyo-ekonomik bir temel sağlamaktı. Osmanlı'da içinden geldiğı Tatar burjuvazi modeline uygun bir ulusal burjuvazinin oluşmasına fayda sağlamaya çalışmıştır. Akçura, halkı toplumun yoksul kesimiyle özdeşleştirir; yani halkı "emekçiler" olarak adlandırır. Emek sahibi olan halkın haklarını gözetmek adına halkçı söylemlerin ve halkçılığın uygulanması gerekmektedir. Bununla birlikte modern bir devletin kurulabilmesi için toprak reformunun yapılması şarttır. Çünkü feodaller ile yobazlardan oluşan gerici toplumsal sınıflar ortadan kaldırılabilsen, küçük toprak sahibi köylülük ile ulusal burjuvazi birlikte hareket ederek, ilerleme yanlısı güce dayanan ve Batılı anlamda modern bir devlet kurulabilecektir.

İttihat ve Terakki Cemiyeti bu söylemler çerçevesinde köylü meselesi üzerinde sıklıkla durmuşlar fakat siyaset sahnesine çıktuktan sonra taşradaki toprak sahipleri ile ittifak yapmak zorunda kalmış; taşrada oldukça etkili olan feodal yapı karşısında köylülere yönelik söylemlerini ve vaatlerini unutmuşlardır. Süreç içinde bazı Osmanlı aydınları küçük köylülüğün ekonomik durumunun düzeltilmesi, büyük toprak sahibinin hakimiyeti ve sömürsünden korunması noktasında ısrarla fikir olarak mücadelede bulunsalar da Cemiyet'in ekonomik ve tarımsal politikasını belirleyenlere seslerini tam anlamıyla duyuramamışlardır. Nihayetinde köylü meselesi, İttihat ve Terakki hükümetleri tarafından da çözülememiş ve İmparatorluk siyaset sahnesinden çekilene kadar en önemli sosyal ve iktisadi sorun olarak toplumsal yapıdaki yerini korumuştur (Ballı, 2014: 14).

Köy ve köycü söylemler İttihat ve Terakki Dönemi'nde de bir değişim göstermemiştir. Kırsal kesimin güç odakları olan ağalar ve eşraf aleyhine yazılanlar ve söylenenler, uygulamada köylü için bir fayda sağlamamıştır. Düşünce ve savunuları gazete ve dergilerde sadece yazı olarak kalmış, gündelik yaşamda herhangi bir somut etkisi söz konusu olmamıştır.

1.3.1. Ahmet Şerif ve Tanin'den Notlar

İttihat ve Terakki'nin yayın organı olan "Tanin" Gazetesi yazarı Ahmet Şerif Bey'in Anadolu gezileri köycülük akımının en somut örneklerindedir. Ahmet Şerif Bey 1909-1914 yılları arasında Anadolu'da geziler gerçekleştirmiştir. Bu gezisi sırasında, gördüklerini ve yaşadıklarını, gezi notları ve mektuplar halinde üçer-beşer günlük aralıklarla "Tanin" de yayınlanmıştır. Anadolu'ya yönelik yapılan bu gezide Ahmet Şerif, Anadolu'yu yakından görme, Anadolu'yu tanıma ve taşrada olup bitenlerin öğrenme çabasının olduğu dikkati çekmektedir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin köylüyü rejimin içerisine dahil etme gayesini de göstermektedir. Bu açıdan baktığımızda gezileri, sadece Tanin'in girişimi olarak görmek yerine, İttihat ve Terakki'nin kendisine karşı 31 Mart'ta gerçekleştirilen isyanda saf tutan köylülerin bulunmasından sonra Anadolu'nun nabzını tutma amacı olarak bakmak yerinde olur.

Ahmet Şerif 31 Mart olayından sonra Anadolu'ya gitme kararı almıştır; geziyi tetikleyen ise 31 Mart olayıdır. İttihat ve Terakki, Anadolu'ya ve köylüye yönelmek amacıyla Selanik'teki İttihat ve Terakki Üçüncü Kulübü'nün yayımladığı "Vatandaş Gazetesi", İzmir'de yayımlanan "Köylü Gazetesi", İstanbul'da İttihat ve Terakki Süleymaniye Kulübü'nün çıkardığı "Işık Mecmuası" ve İstanbul'da kurulan "Köylü Bilgi Cemiyeti" gibi birçok gazete ve dergiler çıkarmışlardır. Yayın yoluyla köylüye ulaşmak ve eğitmek düşüncesini gütmüşlerdir (Odabaşı, 2011: 47-63).

Tanin Gazetesi yazarlarından Ahmet Şerif Bey 11 Ağustos 1909'da Anadolu'ya yaptığı ilk gezide Gediz'deki gördüklerini okuyucularına aktarmıştır:

"İnsan bir köylü ile bir iki saat konuşmaya girişince o zavallının ne kadar yokluklarla, acılarla karşı karşıya olduğunu, ekmeğini kazanmak için ne uzun ve dayanılmaz bir çalışma ile önüne girilen engellere göğüs germeye ve karşı durmaya çalıştığını anlıyor ki bütün bunlar birbirini izleyen facialardır. Çalışıyor, çalışıyor fakat yine vergisini zorla ödüyor, mahkeme de aradığı adaleti bulamıyor, memurların önünden kovuluyor, devamlı olarak cahil kalıyor ve bundan sonra da köy ağalarının zenginlerin pençesinde esir oluyor, onlara karşı mahkum ve borçlu bulunmaktan bir an kurtulamıyor.

Acaba hükümetin bakanı ne zaman bu yüce gönüllü köylüye doğru dönecek? Biz burada bu bekleme süresinin çok uzamamasını ümit ve temenni edelim, ama bilelim ki Anadolu feryat ediyor.” (Şerif, 1977: 34-35).

Osmanlı köylüsünün içler acısı durumunu aktarırken, köylünün yıllardır çalıştığından para kazanamadığından devletin vergileri ve ağaların sopası altında ezildiğinden ve cahil bırakıldığından bahsetmektedir. Feryatlar içinde olan Anadolu köylüsünün hükümetin ilgisini beklediğini, bu sürecin uzamaması gerektiğinin altını çizmektedir. Köylünün içler acısı durumu neredeyse ilk kez kamuoyunun gündemine taşınmıştır.

Yine Ahmet Şerif Bey “Anadolu’nun Mebuslarına” adlı yazısında köylünün durumuna dikkat çekmiştir.

“Anadolu’nun Mebuslarına

“Mebuslar meclisi açıldı ikinci toplantı devresi başladı.. Ben bu senenin üç, dört ayını Anadolu’nun köylerine kadar çeşitli yerlerinde geçirdiğimden bu bölge hakkında Anadolu’nun mebuslarına söz söyleme yetkisini kendimde buluyorum.

Gerçek acıdır. Benim ise gerçeği bütün çıplaklığı ile göstermekten başka bir görevim, memleket ve milletin insaniyet ve mutluluğundan başka bir endişem olmadığından acı sözler çıkarsa amacımın temizliğine bağışlanmasıdır. Anadolu’nun mebusları elbette bilirler ki bugün Anadolu’nun köylerinde okul ve öğretmen yoktur. Dış etkilerden serbest olamayan memurlara hükmeden kanunlar değil idare-i maslahat politikasıdır. Küçük memurlar ise kaymakamın esiridir.”

Ahmet Şerif Bey Anadolu’nun çeşitli yerlerini gezerek aksayan yönleri tespit etmiştir. Özellikle Anadolu köylerinde okul ve öğretmen olmamasını dile getirmiştir. Milletinin mutluluğundan başka bir şey olmadığını ifade etmiştir. Memurların köylüyü dikkate almaması, haksız kazanç sağlayarak zenginleşmesi Anadolu’da ki güvenlik zafiyeti gözler önüne serilmiştir. Memurların Anadolu’da ki uygulamalarına şu sözleriyle dikkat çekmiştir:

“ Eşit bir şekilde adalet dağıtmakla görevli olan mahkemeler, görevleri iki sene ile sınırlandırılmış olan naiplerin, o sırada en dışlı

hangi zengin ise onun adamlarından ona bağılı kimselerden halkın haberi olmaksızın seçilmiş olan üyelerin başkanlığı ve hükmü altındadır. Hangi mahkemeye gidilse hükümleri verilip aylardan beri belgeleri çıkmamış maddeler, yahut hükümleri yerine getirilmemiş fazlaca belgeye rastlanır. Fakat gerekince bu belgeler süratle çıkarılır.

Nüfus memuru istediğı şahsı öldürür, yaşatır. Mesela askerlikten kurtarmak için iki evi bir veya bir evi iki yapar, bunların arasında durumuna göre servet elde etmemişleri pek nadir tesadüf edilir. İdarenin ruhu olan güvenlik işleri ise hiç derecesindedir. Seksen yüz köye hükmeden kazalar görülür ki bir polisi yoktur. Hayvanı yani bütün sermayesi çalınan köylü, hükümete bakıyor oraya başvurabiliyor hakkını aramak için günlerce beklemekte fakat sonuç şüphelidir.”

Köylünün vergilerini düzenli ödemesine rağmen yaptırılmayan yollar, kasıtlı çıkarılan yangınlar kaçakçılar, tefeciler köylüyü zor duruma düşürmüştür. Köylü için değışen bir şey olmamış bu durum köylü yalnız ve kimsesiz bırakmıştır. Gezi notlarında Anadolu’da yaşanan durumu her yönüyle ele almıştır. Ahmet Şerif Mebuslara göreve çağırılmış ve köylüyü dikkate almaları gerektiğini şu sözleriyle aktararak dikkat çekmiştir.

“Her sene vergisi para olarak toplandığı halde, günlerce gidilen uzaklıklarda bir metre şose yaptırmayan nafiadan, önemli bir servet kaynağı iken idareleri ilk yüz kuruş aylıklı cahil kolcuların keyfine bırakılan ve devamlı olarak çıkarılan yangınlar hele Anadolu’dan kolcu ve kaçakçı adıyla en genç, babayığit evladını birbirine düşman eden reji idarelerinden bahse gerek görmüyorum. Aranılırsa daha bir çok şeyler bulunulabilir.”

“Ben bütün mebuslarımızdan ayağında çarığı, dizinde yırtık donuyla bir soru heykeli gibi düşüncelerin en önünde dikilen fakir köylüyü göz önünden ayırmamalarını rica edeceğim. Çünkü memleketin hayatı, ekonomisinin geleceğı köylünün elindeki sapana bağılıdır.” (Şerif, 1977: 87-89).

Mebuslardan Ahmet Şerif'in isteği köylüyü dikkate almaları çünkü memleketin kurtuluşunu köylüde görmektedir. Yalvaç Üyükü Köyü'nde konuştuğu ihtiyar köylü ile yaptığı sohbet köylünün vaziyetini açıklamak açısından takdire şayandır. İhtiyar köylünün bütün sorunlarını adeta gözler önüne sermektedir. Meşrutiyet'in ilanı ile köylünün beklentisinin yüksek olduğunu düzenin değişeceğini düşünmüşler hürriyete bel bağlamışlardır. Köylü için doğan ümit ışığı sönmüştür. Hükümet de köylülerin dertlerine deva olmamış kimi kime şikayet edeceklerini bilmeyen köylü bu sebeplerden çoğu zaman sadece vergi için var olduklarını düşünmüşlerdir.

Ahmet Şerif köylünün hükümete bakışını aşağıdaki ifadelerle belirtmiştir.

“Hükümete gitsek yönetici, memur belli değil... Hükümet, bizim dertlerimize bakmıyor. Karşıda toprak ve yıkık bir evi göstererek şu evin kıymeti on sekiz bin kusura kuruştur, bunun, yılda, yetmiş beş bin kuruş vergisi var. Halbuki böyle on tane ev bir araya gelse, yine bu kadar etmez. Bir tarlanın, üç-beş kişi elinde, tapu senetleri vardır, sürmekte olduğumuz tarlaların bizim olduğundan şüpheliyiz. Bu yüzden, her gün, kavgalar oluyor, bazen, ölüm olayları meydana geliyor. Hükümete, mahkemeye gidiyoruz, dert anlatamıyoruz. O, yalnız, zamanı gelince, vergi toplamayı düşünüyor.”

“Hasan'ın vergisini Hüseyin verir, Ahmet'in borcunu Mehmet öder. Bütün sene çalışır, her sene vergilerimizi veririz, zaten, vermesek de, zorla, kanımızı, yorganımızı, satarak alırlar. Böyle iken, yine borçtan kurtulamayız. Birkaç senedir, köyden, ekecek tohumluk bulamayanlar çoktur, hiçbir taraftan yardım olmadığından, ister istemez, ağalardan bir kile tohumluğu yüz-yüz yirmi kuruşa yahut üç kileye karşılık alır ekeriz. Artık o ağalar, başımıza bela kesilir, köylüyü, hep edepsizlerden olan, adamlarına döğdürür, hapsedtirir, bazen, hükümet aracılığı ile korkutur da, veremeyenlerden, alacağını öyle alır. Gerçi, bu sene, Ziraat Bankası veriyorsa da, bu, bizi doyurmuyor. Bu para, köyümüze girmeden bitiyor.” (Şerif, 1977: 46-47).

Ahmet Şerif, ağaların köylü üzerindeki baskılarını dile getirmiş hatta hükümetinde ağaların yanında olduğunu ifade etmiş Anadolu'yu gezerek köylünün durumu hakkında dikkat çeken bilgiler vermiştir.

İttihat ve Terakki mensupları ve yöneticileri cemiyetin önde gelen aydınları köylünün ekonomi politikasına önem vererek köylü meselesine dikkat çekmişlerdir. Narodnik hareketinin etkisi II. Meşrutiyet'in ilan edildiği yıllarda fikir ve düşünce hayatında iyice hissedilmiş ve halka doğru hareket etme büyük bir ivme kazanmıştır. Çünkü Osmanlı gibi ekonomisi ve geçim kaynağı tarıma dayanan ve nüfusunun % 80'i kırsalda yaşayan köylünün ağır bastığı 20.yüzyıl ekonomisinde halka doğru hareketinin esası köycülük meselesi üzerinedir. Osmanlı aydın-yönetici kesiminde devleti kurtarmanın yolunun halkta görülmesine ve fikirlerini bu temele oturtmalarına neden olmuştur. Balkanlarda emperyalist devletler tarafından gayrimüslimler aracılığı ile çıkarılan bağımsızlık ve ayrılıkçı hareketler Osmanlılık ve İslamcılık gibi düşün hareketlerinin halk üzerinde etkili olamadığı fark edilince, Rus Narodnik hareketinin etkisiyle köycülüğün düşünsel olarak geliştirilmesine başlanmıştır (Haspolat, 2011: 557-584).

Balkan Savaşlarının etkisi Rumeli topraklarının kaybedilmesi Osmanlı aydınları arasında Anadolu meselesine, Anadolu köylüsüne yani halka olan ilgiyi arttırmıştır. Bu dönemde köye olan ilgi Türk Yurdu Dergisinde dile getirilmiş özellikle Parvus Efendi tarafından dikkat çekici tespitler yapılmıştır. Parvus Efendi İttihat ve Terakki yöneticilerine köylülerin rejime kazandırılması gerektiğini vurgulayarak köylülüğü ciddi anlamda savunmuştur. Köylü unutulmamalı, köylü ile ilgilenmeli, köylü rejime kazandırılmalıydı çünkü Parvus Efendi köylünün yüz yıllardır unutulmuş olduğunu düşünüyordu.

Köycü söylemlerle iktidara gelen İttihat ve Terakki Cemiyeti yeni bir düşünce ortaya koyamamışlardır. Bunun sebebi köylünün ihmal edilmesinden kaynaklanmaktadır. II. Meşrutiyet sonrası Osmanlı İmparatorluğu'nun içine düştüğü durum Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı köycü söylemlerin göz ardı edilmesine sebep olmuştur.

1.3.2. Tunalı Hilmi ve Köylü Memiş Çavuş

Yeni Osmanlılardan Jön Türklere uzanan entelektüel bir miras ve değişik Osmanlı milliyetlerinden birçok gencin yıllar süren mücadelelerinden sonra Meşrutiyet rejimin ilanı basında geniş yankı bulmuştur. Tunalı Hilmi de Meşrutiyet'in ilanı konusundaki duygu ve düşüncelerini "Köylü Memiş" adıyla kaleme aldığı risalede aktarmıştır. İlk kez Meşrutiyet'in ilanı dolayısıyla Mısır'da yapılan bir toplantıda okumuş ve arkasından bastırmıştır. Memiş Çavuş Mısır'da yayınlanan yazın hayatının en ilginç ürünleri arasında yer alır. Tunalı Hilmi, Memiş Çavuş'un ağzından Osmanlı Mebusan Meclisi'ni eleştirecektir.

Eserinde dizinin ilk bölümü olan ,”Mebuslar Meclisi Kapısında Bir Köylü, Memiş Çavuş: Bu Meclise Girmeliyim risalesinin kapağındaki diğer yazılara oranla “köylü” kelimesi eserin bir özeti gibi karşımıza çıkar. “Dertli Köylü” isminde tekerleme yazar bu tekerlemede köylülerin dertleri anlatılır ve daha önemli olarak köylüyü toplamalı, dağlara hoplamalı diyerek Resneli Niyazi'ye atıfta bulunur.

Tunalı Hilmi Meşrutiyet'e bakışını da şu sözlerle dile getirmiştir: .

”Artık öyle kanlar, ayaklanmalar değil, siz köylüler için artık bol bol kazanıp devlete bol bol vergi vermeler. Köylüyü düşünen birçok avukat, vekiller, mebuslar hatta köy mebusları da gerek! Nitekim Osmanlı eline her iş için köylü gerekir. Çünkü benim zihnim hep köylülerim! Köylüleri seven düşünen yalnız ben miyim? Evet şimdiye dek böyleydi. Bakalım bundan sonra ne olacak. Baksanıza köylü sesleri bile çıkmaya başladı. Bunlar yarının müjdecileridirler.”

Tunalı Hilmi mebuslar meclisi açılırken Memiş Çavuş'un ağzından bir köylünün neden meclise girmesi gerektiğini ve köylünün toplumdaki konumunu anlatmaya çalışır. Köylünün elinden her şeyinin alınmış olduğunu köyün artık tadının gittiğini belirten Çavuş yola çıkar o herkesi güldüren Meclis beni neden güldürmesin düşüncesiyle Anadolu'nun bir köşesinden kalkıp gelen köylü neden kapalı diyerek Meclisin seçkinciliğini eleştirir. Memiş Çavuş üzerinden köylüye bakışı göstermeye çalışır. Çünkü kapalı kapılar şeklinde ifade ettiği Mecliste köylüye yer vermeyen siyasi politiklardır (Ateş, 2009: 117-119).

Tunalı Hilmi de Ahmet Şerif ve Parvus Efendi gibi çeşitli yazılar yazarak köylüyü uyandırma yoluna gitmiştir. Bu sebeple köylülerin meclise girmeleri gerektiği üzerinde durarak meclisin seçkinlerden oluşmasını siyasi politikalara bağlayarak eleştirmişlerdir.

Parvus Efendi’de Tunalı Hilmi gibi köylüye dikkat çeken makaleler yazmışlardır. Tunalı Hilmi Memiş Çavuş üzerinden köylüyü anlatmış köylünün bir an önce toplanması gerektiğini vurgulamıştır. Yine Parvus Efendi’nin Türk Yurdu Dergisi’nde “İş İşten Geçmeden” Gözünüzü açın makalesini örnek verebiliriz (Parvus, 2005: 255).

Tunalı Hilmi ise Memiş Çavuş’un ağzından köylülerin neden meclise girmeleri gerektiğine dikkat çekerek köylünün toplumsal açıdan önemi üzerinde durur.

“Bizden köylü askerden çıktı bilin ki zulmü şu köylü yıktı. Bilin temel köylülerdir. Ne sizsiniz ne bu yerdir,” diyerek dizelerinde köylünün önemini vurgular hatta köylüler için okul açılmasını gerektiğini belirtip, cahilliğin en büyük düşman olduğunu ekler. Meclise sürekli eleştiride bulunur. Bey’in köylüye bakışını, “Köylü sizce bir ölü,” şeklinde özetler. “Köylü- Bey” ikilisi için, boş yere söylenen “biriz” sözünün anlamsız olduğunu vurgular. Beylerin köylüyü düşünmediğini, saymadığını, dikkate almadığını “şu kapalı kapılar” şeklinde ifade ettiği mecliste köylüye yer verilmemesi olduğunu ifade eder. Her Osmanlı ihtiyacı için toplandığı yer olarak görülen meclisi “Bana izin yer, söz yok da beye var!” diyerek eleştirisini temellendirir (Ateş, 2009: 118).

1.3.3. Parvus Efendi Köylü ve Devlet Meselesi

Parvus Efendi, Türkiye’nin Mali Tutsaklığı adlı eserinde Türk Yurdu Dergisi’nde yazdığı makalelerden örnekler vermiştir. İttihat ve Terakki yöneticilerine öğütler veriyor, köylü sorununa dikkat çekilmesi noktasında nasihatlerde bulunuyordu. Parvus Efendi, Türk Yurdu Dergisi’nde yazdığı “Köylüler ve Devlet” adlı yazısı yaptığı tespiti doğrulamaktadır.

8 Mart 1912 tarihinde Türk Yurdu’nda yayımlanan “Köylüler ve Devlet” isimli bir yazısında Parvus Efendi, Türkiye’deki köylü sorununu, Osmanlı Devleti’nin ekonomik gücü yani gelecekteki yaşam sorunu olarak görmüştür. Diğer yandan

devletin, sadece bir sınıfa değil bütün ulusa hizmet götürmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Ballı, 2014: 12).

Parvus Efendi Anadolu köylüsünün unutulduğunu sadece ulusal felakette anımsandığını ifade etmiştir. Parvus Efendi'ye göre köylünün, acınacak durumda bulunduğunu ve bundan, ülke aydınlarıyla zenginlerinin sorumlu olması gerektiğini vurgulamıştır. Yöneticiler yalnızca aç, yorgun ve hasta bulunan köylü kütlesi düşmanın baskısına dayanamadığı zaman ortaya çıkmıştır diyerek köylünün daha önce dikkate alınmadığını belirtmiştir. Köylünün, yüzyıllardır unutulmuş olduğunun farkında olunmadığını ancak vergi verildiğinde hatırladıklarını Türk Yurdu Dergisi'nde yazmıştır. Halk içine düştüğü olumsuz durumlara rağmen, daima vergi ve asker vermeye devam etmiş ağır koşullar altında inlemekte olduğu halde vatanına karşı görevini yapmak için elinden geleni yapmıştır. “Bu yüzden sanılıyordu ki köylünün sabrının hiç bitmeyecek köylü tükenmeyecekti. Fakat artık köylünün gücü tükenmiş sabrı kalmamıştır. Değil köylü, devlet bile çatırdamağa başladı.” diyerek köylünün vaziyetini gözler önüne sermiştir (Parvus, 2013: 256).

Parvus Efendi, köylünün durumunu yazısında etraflıca anlatmıştır. Ona göre, halktan anlaşılan, halkın çoğunluğunu köylülerin oluşturduğu bir Osmanlı ülkesinde muhakkak ki öncelikli olan köylüler olmalıdır. Devlet önce onların iktisadi durumunu iyileştirmeli ve uygarlık seviyesinin gelişmesine hizmet etmelidir. Ona göre Osmanlı köylüsü unutulmuş ve kaderine terk edilmiş bir vaziyettedir. Köylüler sadece vergi ve askerlik söz konusu olduğunda hatırlanmaktadır. En çok unutulmalar da Türk asıllı köylülerdir. Makedonya ve Ermeni köylülerini savunacak Ermeni, Bulgar, Rum ve Sırp aydınlar çıkmasına rağmen Türk köylüsünün çıkarını savunan bir Türk aydını çıkmamıştır diyerek eleştirilerini yazısında temellendirmiştir (Ballı, 2014: 13).

Ordu canla başla savaşırken köylerde tarım yapacak insan bulunmadığından köyden gelen erlerin kent ve kasabadan gelenlere bakıldıkça daha çok zarara uğradığını ifade etmiştir. Köylü erler savaş alanlarında cephelede çarpışırken bir yandan da Parvus Efendiye göre köyde ki aç ve yoksul ailesini, otsuz kaldığından satılmaya mahkum hayvanlarını kıraç kalmış tarlalarını düşünmek zorundadır.

Parvus Efendi, Mart 1913'de Türk Yurdu Dergisi'nde “İş İşten Geçmeden Gözünüzü Açınız” adında bir makale daha yazmıştır. Bu makalede ise Parvus Efendi özet olarak şunlardan bahsetmektedir:

“Köyleriniz yakılıp yıkılmakta, her köşede insanlar kitle halinde öldürülmekte, işkenceye alınmakta nasıl ki Amerikan yerlisi Avrupalılardan kaçması gibi, bugün de Türk köylüsü, kaçmaktadır. Dahası toprağına el koyabilmek için halka dehşet salınmaktadır. Sonuçta bir zamanlar Amerika yerlilerinin Avrupalılardan kaçması gibi bugün de Türk köylüsü yok denecek kadar az olan mal varlığını yanına alarak Avrupalılardan kaçmaktadırlar.”

Parvus Efendi bu makale de zamanın halkın aleyhine ilerlemekte olduğundan işi şten geçmeden alınması gereken önlemlerden bahseder. Türk Yurdu Dergisi’nde 30 Mayıs 1913’deki makalesinde ise “Türk Gençlerine Bir Mektup” yazmıştır. Parvus Efendi, ülkelerinin düştüğü felakete üzülen Türk gençleri ne yapmalı sorusunu sorarak ülkede tarımın gelişmesi köylünün gereksinimi ve tarım reformu hakkında gençlerle fikir alışverişi yaparak demiryolu sorununu ele almıştır. Daha çok demir yolu yapılması bu yolların halkın zararı için değil yararı için yapılması gerektiğine dikkat çekmiştir. Sanayinin gelişmesi fabrika ve atölyelerin kurulması, ticaret ve trafiğin gelişmesi üzerinde durulmuştur (Parvus, 2005: 263-264).

Parvus Efendi’nin ele aldığı yazılardan bir diğesinde özellikle Balkan savaşı üzerine yazmış olduğu yazıda, köylüyle ilgili çok dikkate değer sözler söylemiştir. Örneğin bir yerde şunları yazmıştır:

”Köylünün, canından başka koruyacağı hiçbir şey kalmadı. Bununla birlikte, yıllardan beri ikide bir redif seferberliğine girilmesi ve o yüzden ailelerde ortaya çıkan yıkım insanların sabrını taşıran bir noktaya getirdi. İşte savaş sırasında köylünün içine düştüğü psikolojik durum buydu. Böyle olmakla birlikte, Osmanlı ordusunu şekillendiren Anadolu köylüsü yine de son dakikada yurdu savunacak güç bulmuştur kendisinde. Osmanlı Devleti’ni bu kez de yine kurtaran odur. Artık savaş bitti asker terhis edildi. Köylü köyüne döndü orduya gelenlerin çoğu da dönemedi ateş hattında, koleradan öldü. Pek çoğu da sakat ve iş göremez durumda kaldı (Parvus, 2005: 255).

Parvus Efendi ayrıca Balkan savaşları sonrasında ortaya çıkan sorunların çözümü için yapılması gerekenlerden de bahsetmiştir. Savaş sonrasında Paris’te toplanacak olan konferans sonrasında Osmanlı Devleti’nin çıkarlarını korumak adına

çaba sarf etmek ve istenilen savaş tazminatı noktasında gençleri uyarmaktadır. Gençlerin sesini duyurması ve Parlamentoyu açtırması hususunda nasihatlerde bulunmaktadır. Gençlerin sustuğu takdirde dikkate alınmayacağı üzerinde durmuştur (Parvus, 2005: 263-264).

Ahmet Şerif, Tunalı Hilmi, Parvus Efendi gibi dönemin seçkinleri köylünün içine düştüğü durumu yazdıkları eserler ile gözler önüne sermişlerdir bir yandan köy ve köylünün vaziyeti bir yandan da köylüler için neler yapılabileceği hakkında halkı ve hükümeti bilinçlendirmekte ve uyarmaktadırlar. Türk köylüsünün mağdur olduğunu köylüden hep alındığını ama ona bir şeyler verilmediğine dikkat çekmişlerdir. Ermeni, Bulgar, Sırp köylülerinin haklarını savunacak aydınlar çıkmasına rağmen Türk köylüsünün haklarını ve çıkarını savunacak bir Türk aydını olmadığı görüşündedirler. Bu anlamda ezilen dikkate alınmayan köylü acilen kalkındırılmalı; çünkü köylü kalkırırsa devlet kalkır. Yapılan bu geziler ve yazılan makaleler İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından desteklenmiştir. İlk halka doğru hareketinin provasını sayılabilir.

1.3.4. İttihat ve Terakki Döneminde Köye Yönelik Sosyo-Ekonomik Politikalar

Köycülük ve benzeri fikirler 19.yüzyılın sonlarından itibaren kapitalist ülkelerde görülmeye başlamıştır. 19.yüzyılda Sanayi Devrimi, dünyada yayılma alanı bularak etkisi büyük sosyal ve siyasi değişimlere sebep oldu. Sosyal değişimler toplumsal yapıları yıkıyor ve toplumsal yapı ve düzen içerisinde ciddi değişiklikler meydana geliyordu. Köyden kente göçlerin başlaması ile toplumsal yapı bir dönüşüm içerisine girmiştir. Bu sebeple köylü meselesi 20.yüzyıldan itibaren aydınların zihinlerini meşgul etmeye başladı. Çağın toplumsal sorunları 20.yüzyılın başlarında Osmanlı aydınlarını da etkilemiştir (Karaömerlioğlu, 2014: 22).

Değişen dünya düzeni ve toplumsal sorunlar yüzyılın başlarında Osmanlı düşünce hayatında yoğun bir halka doğru hareketine sebep olmuştur özellikle Genç Kalemler Dergisi etrafında toplanan aydınlar, halk ile aralarında daha önce oluşmuş olan mesafeyi fark etmiş, bunun sebebinin dil meselesinden kaynaklı olduğunu düşünmüşler ve halk diline dönmenin gerekliliğini savunmuşlardır (Berkes, 1964:s.50-51). Fakat sorun sadece dil meselesinden ibaret değildi; asıl sorun kırsal ve

kentsel alanda yaşayan halkın içinde bulunduğu ekonomik sosyal ve siyasi bunalımdır. Özellikle köylünün durumu dikkat çekicidir. Bu anlamda Osmanlı gibi ekonomisi tarıma dayanan nüfusun %82'si köylerde yaşayan toplumsal tabanı özellikleri itibariyle köy olan toplumda halkçılığın esasının “köycülük” olması gerekmiştir (D.İ.E, 1973: 22).

Köylülere yönelik ilgi ve alakanın odak noktası olduğu diğer bir yayın organı Türk Yurdu Dergisi'ydi. Jön Türkler tarafından kendisine resmi görev verilen Parvus Efendi de, Babıalinin etkin mali danışmanları arasında yer alıyordu. Parvus Efendi, zengin bir sınıf yaratmak isteyen İttihat ve Terakki yöneticilerine yazılarında uyarılarda bulunarak mutlaka köylülerin rejime kazandırılması noktasında öğütler veriyor dolayısıyla bu yazılar aydınlar üzerinde ciddi bir etki yaratıyordu. Parvus Efendi'ye göre; Türk köylüsü sömürülüyordu: Bir yandan kıyı kentleri ve verimli tarım arazilerinde üretilen Avrupa sanayisinin ihtiyaç duyduğu hammaddeler düşük fiyatla satın alınıp karşılığında Batı Avrupa'nın ürettiği yüksek fiyatlı sanayi ürünleri kullanılıyordu. Bu sebeple Avrupa sanayisi ile rekabet edemeyen Osmanlı İmparatorluğu diğer yandan savaşlar dolayısıyla da yüklendiği ağır borcun yükü altında eziliyordu. Anadolu'ya bu anlamda kulak verilmeliydi (Parvus Efendi, 2013: 16).

Anadolu köylüsünün ne kadar zor ve muhtaç durumda bulunduğu ve bunun sebebi olarak ülkedeki aydın sınıfının zenginlerin sorumlu olması gerektiği düşünülmüştür. Balkan Savaşları sırasında köylünün, düşman baskısına ve zulmüne dayanamaması ve yaşanan ulusal felaket sonucunda anlaşılabilmişti (Parvus, 2005: 303). Benzer şekilde Leon Trotsky'ye Jön Türkler isimli yazısında, Jön Türkler için halledilmesi gereken sosyal sorunları başında köylü sorunlarının geldiğini ifade ederek köylü meselesi üzerinde durmuştur. Trotsky'ye göre çok ağır yük taşıyan köylüler yarı köle şeklinde yaşamaktaydılar. Beşte biri topraksız olan köylüler yeni rejimin ekonomik taleplerini karşılamak için ağır vergi yükü altında eziliyordu.

Batıcılık düşüncesinin temsilcilerinden olan Abdullah Cevdet de köylüyü dikkate almanın köylü üzerine gitmenin gerekliliği üzerinde duran aydınlardan biriydi Balkan vilayetlerinin kaybedilmesinin ardından yazdığı bir makalede artık henüz kaybedilmemiş olan yerlere gerçekten sahip olabilmek için Anadolu'ya yerleşmenin gerekliliği üzerinde durmuştur. Anadolu köylüsünü içine düştüğü karanlık durumdan, içine düştüğü çıkmazdan çekip çıkarmak için aydınlatmak

gerekiyordu. Anadolu geçmiş yüzyıllardan beri Rumeli için, Yemen için ölmekteydi Süveyş kanalının açıldığı 1869 yılından beri yaklaşık 43 yıl içinde Yemen'e, bir buçuk milyon Anadolu'yu feda edilmişti. En kolay yöntemlerin bilinmemesi nedeniyle (1-3 aylık) bebeklerin ölüm oranı % 60 gibi bir orana sahipti. Abdullah Cevdet Anadolu'nun durumunu bu şekilde belirtirken bir de önerisi vardı. Balkanların kaybedilmesinden sonra Balkanlardan İstanbul'a çokça memur gelmişti. Memurlar günlerini kahvede boşa geçirip maaşlarını almaya devam ediyorlardı. Abdullah Cevdet'e göre memurlar kahvede oturacaklarına köylüyü birçok konuda bilgilendirip yönlendirebilirlerdi. Örnek olarak sağlık, hayvancılık, ziraat ve açılış gibi birçok konuda köylü bilgilendirilebilirdi. Balkanlardan gelen memurlar okuma yazma bildiklerinden eğitimlerini tamamlayarak okul açabilirlerdi. Böylelikle hem eğitimlerini tamamlayıp hem okul açılacaktır. Bu nasihatler dikkate alınırsa memurlar kahvede boş oturmaktan ve işsizlikten kurtulmuş olacaklar. Köylüyü bilgilendirerek aldıkları maaşları hak etmiş olacaklardı. Sıra Anadolu köylüsüne umut ışığı olmaya gelmişti yani Abdullah Cevdet'in tabiriyle "küçük harpten büyük harbe" gelmişti (Ballı, 2015: 10).

İttihat ve Terakki Cemiyeti, toplumsal ve iktisadi reforma yön verebilecek bir köylü söylemi ile iktidara gelmişti. O günün köylü politikaları gereğince Meşrutiyet hareketi zavallı köylüye el uzatmalı, köylünün derdine çare bulmalıydı onu derebeylerin ve eşrafın elinden kurtarmalıydı. Fakat Osmanlı Devleti'nin sosyo-ekonomik bakımdan farklılık gösteren toplumsal yapısında köylü sorunu ve toprak meselesi, her bölgenin özelliğine göre farklılık göstermekteydi. Köylü meselesi ile uğraşmak fedakarlık gerektiren ciddi bir uğraştı şöyle ki sahil bölgelerine uzak olan iç kesimlerde toprak ağalarına sığınmış ve boğaz tokluğuna çalışan ırgatlar olduğu gibi, 19.yüzyılla birlikte ücretli tarım işçileri de ortaya çıkmaya başlamıştı. Boğaz tokluğuna çalışan köylüleri ağaların baskısı ve zulmünden kurtararak bağımsız hale getirmek, ikinci tür bölgelerde ise tarım işçileri için bir toprak siyaseti gütmek gerekiyordu (Şanda, 1970: 10).

İttihat ve Terakki'nin köylü üzerindeki politikalarında kulüplerin etkisi büyük role sahiptir. 1909 Tüzüğü, dikkat çekici bir düzenlemeye yer vererek 45. maddesi ile kulüplere, köylüler üzerinde Meşrutiyet'e sıcak bakmak ve istibdata ise nefret oluşturacak şekilde söylemlerde bulunma misyonu yüklemiştir. Bu konuyu siyasi, sosyal açıdan ele alarak vatanın esenliği ve huzuru açısından değerlendiren tüzük, bu

maksatla kulüpler vasıtası ile köylere zaman zaman heyetler göndermeyi planlamıştır. Burada cemiyetin amacı siyasal ve sosyal amaçlarına ulaşmak için toplumun desteğini elde etmek yanında toplumun en ücra köşesine kadar iktidarını götürme ve köylü üzerinde etkili olma isteği görülmektedir. Kulüplerin asıl görevi toplumsal etkinlikler olmuş olsa da kulüplere zaman zaman siyasal görevler de verildiği anlaşılmaktadır (Çiftçi, 2015: 130).

İttihat ve Terakki Cemiyeti kulüplerinin köylülere yönelik olarak yaptığı faaliyetlerinin ara sıra heyetler göndermekle sınırlı kalmadığı ve siyasi, sosyal bağlamda gazete çıkarmaya kadar birçok şeyin düşünüldüğü görülmektedir. Örneğin Rumeli bölgesinde Selanik Üçüncü Kulübü tarafından köylülere yönelik olarak II. Meşrutiyet'in ilk yıllarında, ilk sayısının Temmuz 1909'a ait olduğu düşünülen "Vatandaş" adlı bir gazete çıkarılmıştır. 8 tane kulüp bulunan Selanik'teki Üçüncü Kulübün bu etkinlik ve faaliyetlerini II. Meşrutiyet Dönemi'nde etkili olan halkçılık ve köycülük söylemleri ekseninde düşünebiliriz.

Kulüplerin Anadolu'da ki faaliyetleri bağlamında çıkarılan gazete, köylülere okutulması adına köylüler için, köylülerin aydınlanması ve köylülerin refahının yükselmesi maksadıyla çıkarılmıştır. Vatandaş Gazetesi'nde 2. Abdülhamit ve istibdat dönemi eleştirilerek, Meşrutiyet Dönemi'nin ise göklere çıkarıldığı, köylünün uyanması, hakkını araması yönünde uyarılarda bulunduğu dikkat çekmektedir (Odabaş, 2011: 48-63).

İKİNCİ BÖLÜM

2. BASIN YAYINDA KÖY İMGESİ VE KÖYE YÖNELİK FAALİYETLER

2.1. Yazınsal Alanda Köycülük Düşüncesi ve Anadolu Algısı

Fransız İhtilali'nin yaydığı akımlar ve fikirlerin yanı sıra ihtilal sonrası ortaya çıkan siyasal atmosfer bütün dünyayı ve özellikle de çok uluslu İmparatorlukları tedirgin etmiştir. Çok uluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı İmparatorluğu da bu siyasal atmosferden olumsuz etkilenmiş bu sebeple bazı aydınlar ve yönetici kadrolar çözümünü Batılılaşma fikrinde bulmuşlardır.

Batıdaki gelişmeler Osmanlı İmparatorluğu'na Fransa vasıtası ile giriş yapmıştır. İmparatorluğun gerilemesinin sebebini ordunun bozulmasına bağlayan aydınlar ve yönetici kadrolar, Fransa'dan eğitim için getirilen subaylarla orduyu eski gücüne kavuşturmaya çalışmışlardır. Fransa etkisi yalnızca orduyu değil; düşünce, yazın ve toplumsal hayatımızı da etkilemiştir (Sencer, 1963: 224-225).

Türk Edebiyatı'nda acemice de olsa köyü dikkate alan ve köylüyü işleyen ilk romanlar ancak 1890'larda yayınlanmaya başlamıştır. Romanın konusunun İstanbul'un dışına çıktığı, Anadolu'ya ve köy hayatına farklı açılardan bakan ilk eserlerden biri Ebubekir Hazim Bey'in (Teperyan) 1910'da basılan "Küçük Paşa" adlı romanıdır. 1864'de Niğde'de doğan Ebubekir Hazim Bey önceleri babasının sonra kendisinin süreklilik arz eden memuriyet görevi gereği Anadolu'da kalmıştır. 20. yüzyıl başlarındaki Anadolu'yu ve Türk köylüsünü yakından tanıdığından, eserini de onlar üzerine yazmıştır (Odabaşı, 2015: 69-70).

Nabizade Nazım'ın Karabibik hikayesi de Anadolu köylüsünü ele alan ilk edebiyat eserlerindedir. Küçük Paşa ve Karabibik dışında Anadolu'yu ele alıp köyü ve köylüyü gerçekçi anlamda işleyen üçüncü bir eser olarak 1919'da Refik Halit Karay tarafından yayınlanan Memleket Hikayeleri sayılmaktadır (Şirin, 2013: 52-69).

Küçük Paşa adlı eserde yazar daha romanın ilk cümlelerinde "Bir buçuk yıl evveline kadar zorba hükümetin asker almak, vergilendirmek ve tahsil etmek lazım geldikçe hatırladığı köylerden biri." Sözleriyle dikkatini köye ve köylüye çekmiştir.

Roman boyunca köyün yoksulluğu ve köylerde ki olumsuz durum hükümetin ilgisizliğine bağlanmıştır. Yazara göre Anadolu coğrafyasındaki köylerden vergi almak ve köylerin durumunu düzeltmeye çalışmamakta bir suç teşkil etmektedir (Tonga, 2013: 124-125). Ebubekir Hazim Tepeyran Küçük Paşa adlı romanını sıradan bir edebi eser olarak görmemiştir. Eserini Anadolu insanının durumunun gözler önüne sermek için yazmıştır. Eserinde okuyucuya romanını neden yazdığını açıklamaktadır.

“Bu eser, bir hikâye diye okunursa sanat bakımından yeterli görülmez; Anadolu üzerine çizgiler, diye bakılınca da çok eksiği ortaya çıkar. “Konu dışında ettiğim sözlerle hikâyenin içeriği istemeyerek aksıyor; yalnız şurası var ki ben o sözleri romanı süslemek adına söylemedim; üstelik bu romanı, daha çok onlara dokunmuş olmak için yazdım. Küçük Paşa’da köylüler, kendi düşünceleri ve kendi dilleriyle ortaya konuldu; burada Anadolu’nun çektiklerinin hepsi değil, ancak söylenmesi gerekenlerin en önemlilerinden birkaçı verildi.” (Hayber, 1988: 52-53).

Ebubekir Hazim Tepeyran’ın bu hikayesi 1896 yılında Orta Anadolu’da bir köyde geçmektedir. Romanda Keleşoğlu Ali, askerlik için İstanbul’a gittiğinde köylüsü olan Kamil’le karşılaşır. Kamil, Sadrazam Suat Paşa’nın konağında çalışmaktadır. Paşa’nın kardeşinin hanımı doğum yapmak üzeredir ve sütanne aranmaktadır. Ali karısı Selime’nin bir oğlan çocuğu doğurduğunu ve adının da Salih konduğunu köyden gelen mektupla öğrenir. Ali’nin eşi Selime Suat Paşa konağına sütanne olarak getirilir.

Salih, konakta Paşa tarafından yeğeninden ayrılmadan büyütülür. Kendisine Küçük Paşa diye hitap edilir. Selime’ye konaktakiler tarafından atılan bir iftira sonucunda Ali ile Selime boşanır. Selime köyüne geri döner ve başka biriyle evlenir. Paşa’nın ölümünden sonra Küçük Paşa’yı konakta tutmak istemeyen Paşa’nın eşi olan Naime Hanım Küçük Paşa’yı köyüne geri gönderir. Köyüne dönen Küçük Paşa babasına annesini sorar ve başkasıyla evlendiğini, kardeşleri olduğunu öğrenir. Küçük Paşa babası ve üvey annesiyle yaşamaktadır ve rüyalarında hep İstanbul’u görmektedir. Köy hayatına bir türlü adapte olamamaktadır. İstanbul’a gitmeyi savaflara katılmayı paşalık unvanı alıp Naime Hanımın bunu görmesini istemektedir.

Bu arada Küçük Paşa'nın babası Yemen'deki savaş için askere çağrılmaktadır. Babası askere gittikten sonra üvey annesi Küçük Paşa'ya olan baskı ve eziyetlerini artırmıştır. Hastalığından dolayı öksüren Küçük Paşa'nın öksürmesinden bile rahatsız olmaktadır. Üvey annesinden usanan Küçük Paşa geceyi İmamın ahırında geçirmeye karar verir. Köyde bunlar olurken İstanbul'da konakta da Naime Hanım, gördüğü rüyalardan korkmuş ve Küçük Paşa'yı tekrar konağa getirtmek istemiştir. Ancak konaktan köye yollanan telgrafa gelen cevapta Küçük Paşa'nın kurtlar tarafından parçalandığı söylenmektedir (Akıncı, 1961: 22-25).

Nabızade Nazım'ın köylünün durumunu anlatan Karabibik adlı eseri yirmi sayfadan meydana gelmektedir. Sayfa sayısı olarak az olmasına rağmen roman olayın tamamen köyde geçmesi açısından dikkat çeker. Karabibik basılana kadar mekan olarak tamamen köyü ele alan bir başka eser görülmemektedir. Roman Kaş'ın Beymelik köyünde geçmektedir. Romanın kahramanı Karabibik babasından kalan tarlayı sürerek geçimini sağlamaktadır. Tarlanın bir kısmını komşusu Yosturoğlu'na satmıştır ve şimdi elinde kalan dört dönümlük tarlayı da Yosturoğlu Karabibik'in elinden almak istemektedir. Fakat Karabibik, zor geçinmesi sebebiyle bu toprağı da Yosturoğlu'na satmak istememektedir. Karabibik kızını Koca İmam'ın kayınıyla evlendirmeyi düşünmekte buna sebep olarak ise Koca İmam'ın öküzlerini tarlasını sürmek için kullanabileceğini düşünmektedir. Ancak Koca İmam'ın kayını başkasıyla evlenir ve buna çok üzülür (Hayber, 1988: 50).

Karabibik tarlasını sürmek geçimini sağlamak için öküz almak istemektedir; ancak bunu için parası yoktur. Rum bakkal Andırya'dan borç istemiştir; ancak Andırya ona borç vermemiş; hatta önceki borçlarını hatırlatmıştır. Bu Karabibik'i tedirgin etmiştir. Çünkü eğer borçlarını ödeyemezse bu Kaş'a çağrılmak, mahkemeye çıkmak demektir. Mahkeme için Kaş'a gitmek, köylüler için zordur çünkü Kaş'a gitmek handa kalmak demektir. Çok para harcamak demektir; bu da köylülerin endişe duymasına sebep olmaktadır. Karabibik Andırya'dan borç para alamayınca başka bir Rum bakkal olan Yani'den borç para istemiştir. Bu sırada Karabibik işlerini düzene sokarak tarlasını sürmeye başlamıştır. Kızını da Yosturoğlu'nun yeğeni ile evlendirmiştir (Akıncı, 1961: 16-19).

Türk köyü ve köylüsünü anlatan bu eserlerde verilen toplumsal mesaj ayırdır. Köy hayatı, köy yapısı dikkat çekicidir. Köylü yazılan eserler de cahildir okuma yazması yoktur, çünkü köylerde okul yoktur. Örnek olarak Karabibik okuma yazma

bilmediğinden borçları için çetele tutmaktadır. Küçük Paşa da ise köylü sadece vergi zamanı hatırlanmaktadır. İki eserde de köylü başını dertten, bakımsızlıktan ve hastalıktan kurtaramamaktadır. Karabibik, hastalığı yüzünden tarlasını ekememiştir, Küçük Paşa ise köyüne geri döndüğünde ince hastalığa tutulmuştur. Evlenme ve boşanma konusu iki romanda da incelenmiştir. Kızını evlendirmek Karabibik'in en çok üzüldüğü konulardan biridir, Küçük Paşa'da ise Ali bir kuşku üzerine eşini boşamıştır ve bir başkasıyla evlenmiştir.

İki eserde de köylünün sıkıntıları ve problemleri aynıdır, köylü yalnızdır ve kendi dertleri ile baş başa bırakılmıştır. Köylü senelerce dikkate alınmayarak ve ilgisiz bırakılarak cahil kalmıştır. Hükümet köyle ilgilenmediğinden kaderine terk edilmiştir. Bu iki eser, dönemin aydınlarına köylünün vaziyetini anlatmak için yazılmışlardır (Mizan, 2010: 30).

Karabibik dışında daha önce İstanbul dışına çıkmamış olan Türk hikayesi Refik Halit Karay'ın Memleket Hikayeleri ile yeni bir anlam kazanır. Refik Halit Karay'ın hem kendi isteğiyle hem de beş yıl boyunca Anadolu'nun çeşitli köy ve kasabalarında kalması karşımıza Memleket Hikayelerini çıkarmıştır. Köy algısını hikayelerinde işleyen Refik Halit Karay 1921 yılında kaleme aldığı eserinde Anadolu imgesi hakkındaki düşüncelerini gözler önüne sermektedir. Refik Halit Karay köylüye ve Anadolu'ya bakış açısını eserlerinde dile getirmiş köylüyü kötü göstermekten de çekinmemiştir. Anadolu'yu konu alan bu edebi eserler kendilerinden sonra gelen birçok yazarı etkilemiş Anadolu'ya dikkat çekmek açısından başarılı olunmuştur. Çünkü bu eserler Anadolu'ya bakış açısını değiştirmekten ziyade dönemin sosyal, kültürel, siyasi yapısını göstermesi açısından da dikkat çeker.

“Anadolu, bizde tasvir edilememiş; Anadolu siyasi hareketlerden uzak ciddi bir sanatkar kalemiyle daha önce anlatılamamış, hala Anadolu fikir ve sanat adamlarına için ciddiyet arz etmemiş. Acaba ne zaman Anadolu'yu kendi siyasi ihtiyaçlarına göre elimizde istediğimiz şekle sokup biçimlendirmekten vazgeçeceğiz. Ona, kafamıza göre bir anlam vermeyi bırakarak vatani hakikatte ki manasıyla dosdoğru göreceğiz ve kimseye yaranmak için değil, tanımak için tetkik edeceğiz.” (Zengin, 1960: 112-113).

Yazınsal alanda köyün önem kazanması, yazın dünyasını harekete geçiren Fransız etkisinin, düşünce hayatını da etkilemiş olması özellikle Fransız Sosyolojisi iki ayrı akım halinde Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin'in çalışmalarında karşılık bulmuştur. Bu sosyolojik yönelim çerçevesinde köy önem kazanmıştır (Sencer, 1963: 226).

Bu iki sosyologdan Prens Sabahattin, Fransa'da doğan iki büyük sosyoloji akımından Science Sociale'i (toplumsal bilim) Osmanlı'ya aktararak hem ülkenin sorunlarına derman olmaya çalışmış, hem de ülkede etkileri günümüzde hala devam eden bir sosyoloji geleneğinin ilk düşünürlerinden olmuştur. 1879 yılında İstanbul'da doğan Prens Sabahattin'in annesi, Sultan Abdülmecit'in kızı Seniha Sultan, babası ise Bahriye Nazırı Gürcü Halil Rıfat Paşa'nın oğlu Mahmut Celalettin Paşa'dır. Mahmut Celalettin Paşa, Prens Sabahattin ve kardeşi Prens Lütfullah'ın eğitimlerine çok önem vermiş, küçük yaşlardan itibaren Avrupa'dan çeşitli hocalar getirterek Fransızca öğrenmelerini sağlamıştır (Mizan, 2010: 30).

Mahmut Celalettin Paşa Adliye Nezareti'ndeki görevini sürdürürken, Sultan Murat'ı tekrar tahta çıkarmak için kurulan grupta olması ve kahyasıyla olan ilişkisinden dolayı, Sultan Abdülhamit şüphe duymuş ve görevinden alınmıştır. Bu olaylar sebebiyle Damat Mahmut Paşa, görevden alındıktan sonra saraydan uzaklaşmıştır. Yalısında çekilerek oğullarının eğitimleri için birçok ünlü eğitimciyi getirtmiştir. Prensler Avrupa'dan getirtilen öğretmenler tarafından eğitim alırken Fransızca öğrenmişler, diğer yandan da ünlü Osmanlı, Arap ve Fars edebiyat hocalarından bu dersleri almışlardır. Prenslerin Fransızcaya hâkimiyetleri dönemin Le Temps, Le Monde gibi ünlü gazetelerini okumalarından da anlaşılabilir (Kongar, 1996: 85).

Bilindiği üzere Osmanlı'nın son dönemindeki fikir tartışmaların arka planında Avrupa kaynaklı sosyolojik ve felsefi yaklaşımlar bulunmaktadır. Prens Sabahattin de çağdaşlarına benzer bir şekilde Avrupa'dan esinlenen bir sosyolojik düşüncenin etkisinde kalmıştır. Prens Sabahattin göre; gerçekleştirilmesi planlanan modernleşme ve yenileşme ile hem reyanın, bulunduğu bölgenin sorunları ile anında ve yerinde ilgilenmesi sağlanarak onun bireyselleşip vatandaşlık statüsüne ve bilincine ulaşması hedefine ulaşılacak; hem de kaynağını padişah ve bürokratlara karşı gelişen burjuvazi ve azınlıklardan alan bir meşruiyet anlayışı ile siyasi katılım genişleyecektir. Bu yollardan en revaçta olanı kişisel girişimciliğin toplum içerisinde

yaygınlaşmasıdır. Prens Sabahattin, Osmanlı'da bunun önündeki en önemli engel olarak kamu anlayışı ve bürokrasiyi görmüştür. Toplumun en parlak kişilerinin bürokrasiye ve devlete sırtını dayama çabasını, bireyselleşmeyi ve aydınlanmayı göz ardı eden bir unsur olarak ifade etmiştir. Bu bağlamda gençliğin dikkatini, İngiltere'deki büyük sıçramaya sebep olan sanayi, ticaret ve ziraata çekmeye çalışmıştır (Mizan, 2010: 33).

Prens Sabahattin bu konudaki görüşlerinin kaynağı, çağın en bireyci ve sosyal düşünürlerinden biri olan Edmond Demolins'dir. Demolins'in 1910'a kadar yayınladığı eserlerin çoğunluğunun teması toplumun, özelliklerini birey ve aile gibi daha küçük birimlerden almış olmasıdır (Mardin, 2015: 295).

Durkheim sosyolojisinden etkilenen en önemli isimlerden biri Ziya Gökalp'tir. Durkheim'e göre sosyal olgular, bireyler görünüşlerinden sıyrıldıkları oranda nesnellik kazanırlar. Toplumsal olguların sınıflandırılmasında yapılan monografik araştırmaların sonunun gelmeyeceğini söyleyen Durkheim, saha çalışmalarının verimsiz sonuçlar vereceğini savunmuştur (Sencer, 1963: 226).

Durkheim sosyolojisinden oldukça etkilenen Ziya Gökalp direkt olarak köyü kullanmamıştır. Devleti kurtarmak adına ne yapılabilir düşüncesi ile çareler arayan bir aydın olarak Türkçülük düşüncesi ile beraber halka ve köylüye yönelmişti. Türkçülük akımı, Ziya Gökalp'ın katkıları ile sistemleştirilmiş ve bilimsel nitelik kazanmıştır. Ona göre devletin kurtuluşu ve güçlenişi "yeni bir hayata" bağlıdır. Bu yeni hayat üç bölümden oluşmaktadır. Birincisi Türkçü olmaktan geçer. Dilde, estetikte, ahlakta ve hukukta Türk kültürüne bağlanmaktır. İkincisi, İslam ümmetinden olmaktır. Dini devletten ayırmak koşuluyla İslam dininin en kutsal din olduğuna inanmak gerekir. Üçüncüsü ise Batı uygarlığını benimsemektir; bilimde, felsefede, teknikte tam bir batılı anlayışa sahip olmak gerekir (Gökalp, 1990: 151-183).

Ziya Gökalp'e göre önce halkın anlayabileceği düzeyde sade bir dil gerekiyordu. Yazı dili ile konuşma dili birbiriyle örtüşecek, insanlar konuştukları dille yazacaklardı (Toprak, 2013: 284). Estetikteki Türkçülüğün ise edebiyatta, musikide ve güzel sanatlarda halktaki değerler ile Batı sanatındaki değerleri bir araya getirip bir sentez yapmakla mümkün olacağını söylemektedir. Ahlakta Türkçülük ise diğer milletler arasında Türk milletini birinci yapan ahlaki değerlere sahip çıkmaktır. Dindeki Türkçülüğü din kitaplarının Türkçe yazılması ve duaların, hutbelerin Türkçe

okunması olarak ifade etmektedir. İktisatta Türkçülük memlekette milli bir sanayinin kurulmasını sağlayacak temeli hazırlamaktır. Siyasette Türkçülük, yönetimde halka, Türk ulusuna değer vermek ve milletin değerlerini benimsemektir. Felsefede Türkçülük, Türk halkındaki kendine has olan felsefeyi bulup ortaya çıkarmaktır (Gökalp, 1990: 113-115).

Sosyolojik yönelimlerin sonucu olarak köye dönülmesi Meşrutiyet'in ilanı ile basın ve yayında çok aktif bir dönemi başlatmış köycülük söylemleri de artmıştır köycülük söylemlerine basın yayın yoluyla yer veren Türk Yurdu, Halka Doğru Dergileri'nin de yürüttüğü faaliyetler önemlidir. Türk Yurdu Cemiyeti'nin kurucuları arasında bulunan Mehmet Emin, Ahmet Ağaoğlu, Hüseyinzade Ali Bey ve Yusuf Akçura gibi isimler Türkçülük düşüncesini daha geniş kitlelere ulaştırabilmek ve yaymak için 1911 yılı sonlarına doğru Türk Yurdu adında bir dergi çıkarmaya başlamıştır. İdareciliğini Yusuf Akçura'nın yürüttüğü dergi, Türkçülüğe hizmeti ve Türk milliyetçiliğini amaç edinmiştir (Üstel, 2004: 42).

Köylü için dergilerde çeşitli yazılar yazılmaya başlanmıştır. Anadolu'ya dikkat çekilerek Anadolu artık göz önünde olmaya başlamıştır. Reşat Nuri Güntekin Balkan Savaşları öncesi Anadolu için haksızlık yapıldığını düşünerek o güne kadar Anadolu'nun bir asker ve tahıl deposu olarak görüldüğüne dikkat çeker. Fakat Reşat Nuri Güntekin Balkan Savaşları'ndan sonra Anadolu'ya yönelik ilginin de gelişmeye başladığını yazar. Anadolu çok ciddi bir şekilde olmasa bile Tanzimat ve Meşrutiyet yıllarından itibaren bazı aydınlar ve yazarlar tarafından gündeme getirilerek Anadolu'ya dikkat çekilmeye çalışıldı. II. Abdülhamit döneminde Anadolu hükümete karşı muhalefetin sesi olarak gündeme gelmiştir. Anadolu'yu dikkate almak bağlamında Balkan Savaşı öncesinde Tanin Gazetesi önemlidir. Muhabirlerinden Ahmet Şerif'i Anadolu'ya göndermiştir. Ahmet Şerif Anadolu'nun farklı şehirlerini gezerek köylünün durumu hakkında çok fazla bilgi vermiştir. Balkan Savaşlarıyla başlayan süreç Anadolu'ya yönelik tutum ve algının değişmesine sebep olmuştur. Balkan Savaşlarıyla başlayan bu dönem uyanma dönemi olarak değerlendirilmiş Balkan Savaşları'nın yarattığı travma Türkçülük siyasetini ön plana çıkaracak Türkçülük siyasetine karşı geliştirilen eleştirilerin odağı Anadolu olmasına sebep olacaktır.

Balkan Savaşı yıllarında Anadolu, ağırlıklı olarak bir asker ve zahire deposu olması bakımından önemlidir. "Küstah ve kendini bilmez, düne kadar Osmanlı

uşıağı” olarak değerlendirilen Balkan milletleri karşısında Anadolu askerine gveniliyordu. Anadolu’ya dikkat çekilmesi açısından yürütülen faaliyetler Anadolu algısını değiştirmiştir. Artık Anadolu kendisine gidilmesi gereken öz vatandır (şirin, 2013: 539-542).

Anadolu’ya dikkat çeken isimlerden biri de Ahmet Refik Altınay’dır. Aralık 1918-Ocak 1919 yılında İkdam’da tefrika ettiği “İki Komite, İki Kıta” başlıklı yazı dizisinde Anadolu’nun fakirliği ve Anadolu’nun atmosferinden bahsetmekte ve onun hakiki Türklük merkezi olarak görmekteydi. Altınay’a göre Anadolu eğitimsizlikten, bakımsızlıktan, adaletsizlikten bitap düşmüştü (Altınay, 1994: 13-15).

Ispartalı Hakkı’da “Köyümden Geliyorum” adlı yazısında Anadolu’ya ait izlenimlerini köylü üzerinden ifade eder. şehirliilerin köye ehemmiyet vermediğini yazar. “Nafza Gelin” adlı yazısında şunları söyler: “şehirler köyleri çok az tanır. Köyler uzak ve fakirdir. Taşra merkezlerinde de, İstanbul’da olduğu gibi köyden kaçma ve korkma halinde bir çeşit şengelik hastalığı vardır. Kimse köye gitmek istemez”. Diyerek köye olan bakış açısını gözler önüne serer. Yine bir başka yazısında, şu ifadeler dikkat çekicidir: “İstanbul’da yalnız İstanbul’a şehir ve yalnız İstanbul’da doğanlara ve yaşayanlara “şehir ” derler. Bunu derken başka yerleri “taşra” adıyla adlandırırılar” diyerek İstanbul ve Taşra ayrımını yapar (Kansu, 1971: 18-28).

Osmanlı-Türk aydını Anadolu’yu yeniden anlamlandırmak isterken Anadolu halkı ise kendisini hor gören, kaba, cahil ve köylü diye küçük gören aydına karşı doğal olarak şüphe ile yaklaşmaktadır. Falih Rıfkı, 1918’ de Kanal Cephesi’nden dönerken açıklamalarda bulunmuştur: “Anadolu sığınılacak tek mekandır ancak Anadolu İstanbul’a ve hükümete şüphe ile bakmaktadır” (şirin, 2013: 543).

Falih Rıfkı , Ateş ve Güneş adlı eserinde Anadolu’nun kendisine nasıl sirayet ettiğini şu sözleriyle açıklar:

“ sene yanımda çalışan neferim Mehmet öncelikle dümdüz, sade insanda hiç iyi bir etki bırakmayan bir adamdı. Fakat her gün bakışlarının altında zaman geçtikçe ilginç bir hayat tanıdım. Yeni öğrendiğim ve şimdi büsbütün başka türlü sevdiğim Anadolu, bana işte bu neferin sessiz duruşundan iltica etti. Mehmet’in hiçbir sebeple asaletinden ödün vermeyen derin bir kuvvetini hissediyordum. Bu köylünün karşısında ben her zaman hafif, küçük

bir şeydim. Halbuki buna sebep yoktu Mehmet üç sene senenin bütün günlerini bir köle gibi benim işlerime verdi. Ondan ağır hizmetler karşısında ne bir şikâyet ne de sürekli hizmetlere karşı bir bıkkınlık gördüm.”

Falih Rıfki neferi Mehmet üzerinden Anadolu hakkındaki düşüncelerini ifade etmiştir (Atay, 2012: 119). Anadolu algısı II. Meşrutiyet'in getirdiği özgürlükçü hava içerisinde basın ve yayın faaliyetleriyle değiştirilmeye çalışılmıştır.

2.1.1. Köylü Gazetesi

Köylü Gazetesi, İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesinden sonra İzmir'de yayına girmiştir. Gazetenin sahibi, sonradan adliye nazırı olan Aydın Mebusu İsmail Sıtkı idi. Gazetenin bütün işlerini sorumlu müdür Mehmet Refet yürütüyordu ve bir süre sonra da satın almıştır. Köylü kısa sürede İzmir'de çok satan bir gazete haline gelmişti. Gazetenin baş sayfasında, İzmir'de sabahları çıkar, her şeyden yazar, esnaf, köylü, işçi kardeşlerin iyiliğine çalışır, ahali dostu Türk gazetesidir yazısı okunmaktadır. Köylünün kısa sürede İzmir'in en büyük bir gazetesi haline gelmesinin nedenleri, dilinin sadeliğinde, esnaf, köylü ve çalışanlara yönelik yazılara ağırlık vermesinde aranmalıdır. Gerçekten Köylü Gazetesi'nin dilimizin sadeleşmesinde önemli bir yeri ve rolü bulunmaktadır.

Köylü Gazetesi 1909 tarihinde İzmir'de yayın hayatına girmiş ve “Köylü” adının neden seçildiğine dair şu açıklama dikkatimizi çekmektedir:

“Gazete çıkarmaya başlamadan birkaç gün evvel çıkaracağımız gazeteye herkes gibi bizde bir isim aradık. “Köylüyü” bizce bütün anlamları ve kendisinde toplamış olan bu kelimeyi bulduk. Ondan sonra artık onu kendimiz, kendimizi o bildik. Köylü ile haşır neşir olduk. Köylüden söz açmak, onların iyiliğini gözetmek, onlar için fenalık getireceğini bildiğimiz, sandığımız şeyleri yazıp söylemekten bir an bile geri durmadık.” (Arıkan, 1996: 132).

“Köylü” adını taşıyan ilk Türk gazetesi kendisini “köylülerin arzuhalcisi”, “köylülerin mektebi”, “köylü, rençper, esnaf, işçi kardeşlerin iyiliğine, ilerlemesine çalışır”; “ahali dostu Türk gazetesi” sözleriyle kendini nitelendirmektedir. Bu doğrultuda yayın yapan halkın anlayabileceği gayet sade akıcı bir dil kullanan,

memleketin gidip görülen yerlerinin her şeyini yazmayı, köylüler için kitaplar çıkarmayı, bir köylü kütüphanesi kurmayı vaat eden yani çok amaçlı hedefleri olan Köylü Gazetesi, II. Meşrutiyet yıllarında Ege bölgesinin en çok satan gazetesi olmuştur.

İttihat ve Terakki Cemiyeti yandaşı olan bu gazetenin dikkat çekici özelliği halkla sıkı bir iletişim halinde olmasıdır. Aydın vilayetinin belli başlı merkezlerinde muhabir bulundurmaktan ve köylere muhabir göndermekten başka kolaylık idaresi adı altında ilginç bir uygulamaya girişmiştir. Kolaylık idaresinin amacı, taşrada oturup İzmir’de işi olanların işlerini takip etmektir. Düşük bir senet karşılığında yapılan bu hizmet giderek dikkat çekerek genişlemiş, İstanbul’da iş takibi, emlak alım satımı, sigorta işleri, eşya sipariş, vatandaşların şikayetlerinin yerinde dinlenmesi gibi çeşitli işlere yayılmıştır (Odabaş, 2015: 68-69). Köylü Gazetesi’nin ilk sayısı yoktur. “Gazetesiz bir millet dilsiz bir insan gibidir” diyen Köylü, maksadını ve programını daha sonraki yazıların birinde şöyle açıklamaktadır:

“Köylü hükümetin yardımcısı, millet meclisinin saf gönüllü bir işgüzarı, köylülerin arzuhalcisidir...”

“Her gittiğimiz yerde aklımızın erdiği kadar o yerin ilerlemesi neye muhtaç ise onu söyleyeceğiz. Gazetemizde en ziyade memleketimizin yapabileceği derecede rençperlik, bahçıvanlık, hayvan beslemek gibi her türlü lazım gelecek olanı bulduracak, asıl bu yoldaki bilgilerin çoğalmasına çalışacaktır. Köylü elinden geldiği kadar memleketimizin gidip gördüğü yerlerin tarihini, coğrafyasını, nüfusunu, ne gibi mahsul çıkarıldığını, göz önüne gelmemiş ne gibi antika şeyleri olduğunu, Köylü okuryazarlarının bilgi edinmeleri için ayrıca tarihler, faydalı kitaplar çıkarılacak ve bir köylü kütüphanesi meydana getirilecektir”.

Gazetenin ilk sayılarındaki baş sayfalarda “Cumadan başka her gün çıkar. Açık yazar: Okuyanı yormaz. Vatanın faydasına çalışır Osmanlı Gazetesidir.” sözleri yer almıştır.

Ancak bu başlık bir süre sonra aşağıdaki şekle dönüştürülmüştür:

“Pazartesinden başka her gün çıkar, her şeyden yazar, doğruluktan ayrılmaz, köylü, rençper esnaf, işçi kardeşlerin iyiliğine, ilerlemesine çalışır, ahali dostu Türk gazetesidir.” (Arıkan, 1996: 133).

İçerik olarak hatırat türündeki yazıların artması Türk düşünce dünyasında halkçılığın kuvvetlenmesinin köylülüğe ve Anadolu'ya yönelik ilginin artmasının göstergeleridir (Odabaş, 2015: 72).

Köylü Gazetesi "sade bir lisanla yazılmış vatana faydalı yazılar için sayfaları açıktır" ifadesi de baş sayfada yer almaktadır. Ancak bu yazının işgal sırasında kaldırıldığı, alt başlığın ise: "İzmir'de sabahları çıkar, her şeyden yazar, esnaf, köylü, işçi kardeşlerin iyiliğine çalışır, ahali dostu Türk gazetesidir" biçimine dönüştürüldüğü dikkat çekmektedir. Mehmet Refet bir süre sonra köylünün yeni bir hizmeti olmak üzere Sağdıç Gazetesini çıkarmıştır. Sağdıç, köylünün yoldaşı, yamağı, köylünün dert ortağı olacak ve başlangıçta haftada bir olmak üzere dört sayfa olarak çıkacaktı. Hatta bütün köylere birer gazetenin ücretsiz gitmesini de düşünmüş ve söz konusu gazetenin gelirinden yüzde yirmisinin köy okullarındaki maddi olanakları yetersiz çocuklara kitap parası olarak verilmesini uygun görmüşlerdir.

Köylü Gazetesi, her şeyden önce, köylüyü eğitmek, köylüler arasında okuryazar sayısını arttırmak, halkın kültürel düzeyini yükseltmek amacını güdüyordu. Bunun için halkın kullandığı dili yazı dili olarak büyük bir istekle kullandı. Günlük satışı 5000-6000'i buluyor, bu satış tatil ve bayram günlerinde 10.000 nüshayı geçiyordu.

Köylü Gazetesi İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yayın organı değildi. Ancak II. Meşrutiyet'in getirdiği atmosfer içerisinde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin fikirlerini ve düşüncelerinin propagandasını yapmaktan geri kalmadı. İttihat ve Terakki'nin İzmir'de açmış olduğu kulüplerde gösterilen sosyal ve kültürel etkinlikler Köylü Gazetesi tarafından sürekli olarak desteklendi (Arıkan, 1996: 135).

"İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından açılmış olan kulüplerde memleketin her yönden geliştirilmesi ve ilerletilmesi düşüncesi hâkimdir."

Köylü, İttihat ve Terakki'nin savunduğu tüm unsurların birliği olan "İttihad-ı Anasır" ideolojisine destek vermiştir. Gazete, Türkiye'nin gerçek sahibi olan Osmanlı milletini oluşturan birçok unsurun birbirlerini yakından tanınmasına, birbirleriyle anlaşmasına ve birbirlerini sevmesine çalıştı. Köylü Gazetesi, Osmanlı ülkesinde yaşayan halkın eşit haklara sahip olması ve ortak bir vatan noktasında birleşmeleri gerektiği üzerinde durmuştur. Vatan hepimizin malıdır onun için ayrı ayrı düşünmeye gerek yoktur söylemi üzerinde durmuştur. Vatan için millete düşen

sorumluluğu açıklayarak, milletlerin tek bir yürek olması gerektiğinin altını çizmiştir. Bu düşüncelerden hareketle herkes hangi bir dinde ve mezhepte bulunursa bulunsun vatanın sahibidir. Bu memleketin her şeyini muhafaza ve müdafaa etmek hatta içinde yaşayan vatandaşların mutlu olmasını sağlamak gerekmektedir diyerek düşüncelerini açıkça ifade etmiştir.

Köylü Gazetesi'nin üzerinde durduğu temel konulardan biri de ülkede ulusal ve milli bir ekonominin kurulması, halkın ekonomi hususunda bilinçlendirilmesi, yerli sermayenin güçlendirilerek yabancıların ekonomik ayrıcalıklarına son verilmesidir. Bu sebeple Köylü Gazetesi işe köyden başlayarak köye inmenin gerekli olduğu savunarak hareket etmiştir. Bu bakımdan ekonomi konusunda da köylülerin aydınlatılması, köylünün bilinçlendirilmesi temel bir prensip olarak kabul edilmiştir. Çünkü Köylü Gazetesi'ne göre bir memlekette tarım olmazsa halk yoksullaşır. Yoksul bir milletin hükümeti de zayıf olur işte özellikle bunun için köylülerin elinden tutmak, onu desteklemek, ekonomik gücünü artırmak gerekir.

Köylü Gazetesi Anadolu ve Rumeli eşrafına karşı bir kampanya başlatmıştır. Köylünün eşraf ve ağaların zorbalığı altında ezildiğine dikkat çekerek eşrafi eleştirmiştir. Keza Köylü Gazetesi'nin amacı köylüyü yazdıkları ile bilinçlendirmek ve baskıdan kurtarmaktır (Şanda, 1970: 10). Diğer yandan yabancı kuruluşların ülke ekonomisini nasıl olumsuz etkilediğini köylü her fırsatta dile getirmekten geri kalmamıştır. özellikle Reji idaresinin Osmanlı ülkesine getirdiği zulüm ve baskı halkı felakete sürüklemiştir. Bıçakçızade ise şu ifadeleri kullanmıştır.

"işte her biri, ezici, sert bir kayaya benzeyen küçük, büyük ayrıcalıklar mukaddes vatanın bağrını ezmektedir".

Köylü Gazetesi, ayrıcalıklar yüzünden halkın ekonomik bir savaşın içinde olduğu ve bu savaşın kazanılması için her vilayette emniyet sandıklarının kurulmasını, aşar vergisinin düzeltilmesini, köylünün faizcinin, tefecinin elinden kurtarılması gerektiğinin üzerinde önemle durmuştur (Arıkan, 1996: 137).

Türk köylüsünü ve köycülüğü savunan veya Anadolu'dan bahseden diğer türlerden farkı yazarlarının bir nevi halka doğru gitme faaliyeti içinde bulunmuş olmalarıdır. Bu tür yazılar sayesinde ki artış bir bilinç uyandırmış Türk düşünce dünyasında köycülüğün ve halkçılığın güçlenmesine zemin hazırlamıştır (Odabaş, 2015: 71).

Köylü Gazetesi zaman zaman hükümete uyarı niteliğinde yazılar yazmayı da ihmal etmemiştir. Hükümeti yabancılara taşınmaz mülk satmanın doğuracağı olumsuz sonuçlar noktasında uyarılarda bulunmuştur. Bu konuda çıkan bir yazı dikkat çekmektedir: Yazıda Osmanlı ülkesine Avrupalıların yerleşmiş oldukları özellikle Şam, Beyrut, Halep, Kudüs'ün yabancılar tarafından alınarak konaklar çiftlikler oluşturmaları köylünün ise açlıktan ölüm tehlikesi ile karşı karşıya kaldığı ifade edilmektedir.

Halkın eğitilmesi de ekonomik sorunlar kadar köylünün gündemindedir. Köylü Gazetesi'ne göre her köye okul açılmalı açılan okullara öğretmen gönderilmeli ve devlet bunun için maddi destek sağlamalıydı. Erkek çocuklarının yanında kız çocukları da okula gönderilmeli çünkü bir kızı cahil bırakmanın o kızı yarım yaşatmak anlamına geldiğine vurgu yapılmıştır her kadının eğitim hakkının olduğunu ve kimsenin bu hakkı alamayacağını üzerinde durularak Germencik'te ki bir olaydan örnek vermişlerdir.

Aydın'a tabi oldukça büyük yedi sekiz yüz haneli Germencik nahiyesinde bir kız mektebi açılmak istenildiği halde bunun bazı aklı kısa ağalar tarafından açtırılmamak istenildiğini dile getirilerek ağalar eleştirilmiştir. Köylü Gazetesi eğitim, siyasi, sosyal birçok konu hakkında yazarak halkı bilinçlendirmeye çalışmıştır (Arıkan, 1996: 138).

Köylü Gazetesi siyasi, sosyal, ekonomik birçok olaya dikkat çekmeye çalışmıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bizzat yayın organı değildi fakat Cemiyeti'n fikirlerini savunmuşlardır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin fikirlerini savunmasında II. Meşrutiyet'in yarattığı atmosfer etkili olmuştur. Köylü Gazetesi Türk düşünce dünyasında İttihat ve Terakki Cemiyeti açısından baktığımızda halkçılığın kuvvetlenmesini sağlamıştır Halk dilini ustalıkla kullanması Köycü söylemleriyle Ege bölgesinin en çok satan gazetesi olma özelliğini taşımıştır. Bu bağlamda Köylü Gazetesi aydınlar arasında takip edilmiş aydınları da fikir olarak etkilemiştir. Bunun göstergesi Anadolu'ya yönelik ilginin yazılanlar sayesinde artmasıdır.

2.1.2. Türk Derneği

Türk Derneği'nin kuruluş tarihi çelişkili olmakla beraber, nizamnamesinden yola çıkarak en erken tarih olarak 1908 olduğu kabul görülür. Türk Derneği'nin kurucu ve yöneticileri Ahmet Mithat Efendi, Emrullah Efendi, Necip Asım, Celal Korkmazoğlu, Yusuf Akçura, Musa Akyığıtoğlu, Fuat Raif, Rıza Tevfik ve Ahmet Ferit Beylerdir (Tunaya,2000: 440). Nizamnamesi Aralık 1908'de Ahmet Mithat Efendi, Emrullah Efendi, Rıza Tevfik ve Ahmet Hikmet öncü olmak üzere kurucular tarafından hazırlanmıştır. Nizamnamenin hükümete onaylatılmasından sonra nizamnamenin 8. Maddesi uyarınca ilk idare heyeti seçilmiş başkanlığına Necip Asım başkan yardımcılığına da Velet Çelebi getirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan Türk ve Türk olmayan unsurların arasındaki ayrılığı dil sorununa bağlarlar. Bu yüzden dilde sadeleşmeye oldukça önem vermişlerdir. Türk Derneği Osmanlı Türkçesini tüm Osmanlı vatandaşları arasında konuşulan ulusal ortak bir dil haline getirmeyi amaçlayarak dil birliğini savunmuştur. Dil sorununa öncelik vermeyi amaçlayan Türk Derneği'nin çekingen tutumu derneğin aynı adla yayınlanan Türk Derneği Dergisi'nde kendini gösterecektir (Üstel, 2004: 27).

Amacı sadece ilimle uğraşmak için kurulan Türk Derneği amacını nizamnamesinde şöyle açıklamıştır:

“Cemiyetin maksadı Türk diye anılan bütün kavimlerin geçmişi ve durumlarını çevresini öğrenmeğe ve öğretmeye çalışmak yani Türklerin eski eserlerini, tarihini, lisanlarını avam ve havas edebiyatını, etnografya ve toplumsal haller sosyal davranışlar ve Batı medeniyeti, Türk memleketlerini eski ve yeni coğrafyasını araştırıp ortaya çıkararak, bütün dünyaya tanıtmak dilimizin geniş ve medeniyete elverişli bir dereceye gelmesine çalışmak gerekliliğini ona göre tetkik etmektir”

Dernek gayesini gerçekleştirmek ve anlatmak için gazeteler, risaleler, kitaplar yayımlayarak konferanslar düzenlemiştir (Sarıay,1994: 94-95).Daha sonraki yıllarda birbirlerini muhalif olacak birbirlerini eleştireceklerdir. Çeşitli partilere dağılacak olan isimler derneğin kurucuları olmuşlardır. Derneğin amacı daha çok siyasetten uzaktır. Bilime ve kültüre oldukça önem vermektedir. Amacını yaymak için kurslar, konferanslar, düzenlemiştir. Yayın alanında Türk Derneği adıyla dergi çıkararak

broşürler yayınlamışlardır (Tunaya,2000: 441). 1911’de yayınlanmaya başlayan Türk Derneği başta ayda bir çıkması planlanırken ekonomik sıkıntılar nedeniyle 1911’de beş, 1912’de iki sayı olmak üzere toplam yedi sayı çıkarabilmiştir (Üstel, 2004: 28-29).

Dernek Osmanlıcılığın gölgesinde kaldığı için planlamış olduğu heyecanlı ve canlı çalışmaları yapamamıştır. Fakat cemiyetin çatısı altında ünlü ve önemli kişilerin toplamış olması önemlidir. Bu grup içinde önce tanınmış şarkiyatçılar Oryantalistler mevcuttur: Profesör Gorlavski, Dr. Karaçun, Profesör Martin Hartmann bunlar arasındadır. Ünlü Türkçü yazarlarda cemiyete üyedir. İsmail Bey Gaspıralı, Hüseyinzade Ali, Şair Mehmet Emin, Köprülüzade Mehmet Fuat, Ağaoğlu Ahmet, Yusuf Beyzade Nasip, Dr. Fuat Sabit, Ispartalı Hakkı, Hüseyin Cahit, Halit Ziya Beylerde dernek çatısı altındadır. Yine Ermeni mebuslardan Agop Boyacıyan, Tıngır Efendiler’de üyelere dendir.

Derneğin üye sayısı 63’ü bulmuştur. İttihat ve Terakki, derneğe yakın ilgi göstermiştir. Dernek 1912 yılına kadar devam etmiştir fakat aynı üyelerle bu tarihe kadar yola devam ettiklerini söylemek pek doğru değildir dernek dil konusunda anlaşmazlığa düşer. Bu bakımdan derneğin 1912 yılında çalışmalarına son vermiş olması üyelerinin çeşitli memuriyete atanmalarına sebep olmuştur. Kalan elemanları bu tarihte Türk Ocağına katılmıştır (Tunaya, 2000: 441).

2.1.3. Vatandaş

Yeni asır matbaasında 1909’da çıkarılmaya başlanmış 4 sayfalık bir gazetedir. Başyazarı Necip Necati Beydir. Gazete ücretsiz olmasının yanı sıra dilinin sade olması dikkat çeker. Künyesinde şu uyarı yer alır: “Vatanını seven okuma bilenler gazeteyi köylüye okusun ve anlatsın.” Vatandaş, “Köylü kardeşlerimizin iyiliğine çalışır gazetedir” ilerleyen sayılarda gazetede değişiklik yapılacak gazetenin niteliği “Köylü kardeşlerimizin iyiliğine çalışır ve ücretsiz verilir” şekline dönüşmüştür. 41. Sayıdan sonra 4 ay çıkmamış 1910’da tekrar çıkmaya başlamıştır.

Vatandaş Gazetesi’nin başına zamanla sırasıyla Necip Necati (Özeren), Abdi İsmet (Ulukut), Abdullah Feyzi ve Nebizade Ahmet Hamdi (Ülkümen) Beyler geçmişlerdir. Yazarları arasında Mustafa Nermi, Kazım Nami, Ahmet Hilmi, Manastırlı İsmail Hakkı gibi isimler geçmiştir. Vatandaş Gazetesi daha sonra İttihat

ve Terakki Selanik üçüncü kulübünün himayesi altına girecektir. Köylülerin içinde bulunduğu durumu düzeltmek onları bilinçlendirmek için çıkarılmaya başlayan Vatandaş Gazetesi köylüler tarafından mektuplar gönderilerek çeşitli dönütler almışlardır. Bu açıdan baktığımızda Vatandaş Gazetesi'nin hedef kitlesi köylüdür ve köylülere parasız olarak dağıtılmaktadır (Odabaş, 2015: 215-216).

Vatandaş Gazetesi, basın ve yayın hayatına yeni girdiği dönemlerde Aka Gündüz'ün "Köylünün Hakkı" makalesi dikkat çeker. Aka Gündüz Asıl adı Hüseyin Avni'dir. İlk yazılarında Enis Avni, daha sonra da Aka Gündüz adını kullandı ve son kullandığı Aka Gündüz ismiyle tanındı. Rumeli'de Alasonya kasabasında doğdu. İlk eğitimini Serez ve Selanik'te yaptı; Selanik Rüştüyesi'nden sonra Eğri kapı Sırp Rüştüyesi'ne devam etti. Üvey annesi okumasını istemediği için evden kaçarak İstanbul'a geldi ve sırasıyla Galatasaray, Edirne ve Kuleli askeri idadilerinde eğitim gördü. Harbiye'de iken siyasete karıştığı için sağlık sorunları bahane edilerek okuldan atıldı ve tekrar Selanik'e döndü. Daha sonra Paris'e gitti; orada College' de France, Paris Güzel Sanatlar Okulu ve Hukuk Fakültesi'nde iki buçuk yıl eğitim aldıktan sonra İstanbul'a döndü. Hariciye gümrüğünde bir memuriyete tayin edildi. Görevini uzun süre devam ettirmeden Selanik'e zorunlu ikamet etmek koşuluyla sürgün edildi (Uğurcan, 1989: 208).

Enis Avni köylülerin üzerinde önemle durmuş onların zor durumda olduğunu düşündüğünden buna karşın köylülerin esir ve mahkum kalmayacaklarını ifade ederek buna izin vermeyeceklerini söylemektedir. Dört züppenin keyif ve arzusu, bir melek kadar saf, bir kamer kadar bakir ve berrak olan köylünün hakkını mahvedemeyecektir!" diye yemin eder. Enis Avni Beye göre köylü demek millet demektir ve Meşrutiyet'in üzerinden bir sene geçmesine rağmen köylü için ne yapılmıştır köylü yerinde saymış yine hakkını kazanamamıştır. Hükümet köylünün eğitimi ve mektebi ile ilgilenmez ne durumda olduklarını önemsemez. Vatandaş Gazetesi'nin köylü ile yakından alakadar olması köylülerin bilinçlenmesini sağlamaya çalışması, köylünün özgürleşmesi için çaba göstermesi, köylü açısından dikkat çekicidir buna binaen köylünün eğitimi üzerinde de durur. Vatandaş Gazetesi köylüyü tebaa olmaktan çıkarıp vatandaşlık bilinci ile birey olmak yolunda hürriyet ve özgürlük ilkeleriyle sentezlemeye çalışmıştır.

Gazete köylülere yönelik “Vatandaşlar” hitabıyla başlayarak dikkat çekmiştir. (Odabaş, 2011: 54-55). Vatandaş Gazetesi köylünün içinde bulunduğu durumun bilincinde olarak köylü yanlısıdır.

“Vatandaşlar! Gazetemiz sizin için, size yardım etmek için çıkıyor. Bu gazeteyi yazarlar, sizin için bir şeyler yapmaya çalışan, sizi seven, size çok üzülenlerdir. Fakat biliriz ki size çok zulüm ettiler, sizi çok kere ezdiler, canlarınızı acıttılar.

Sizin kızgın, güneşlerde; dondurucu havalarda terleyerek bin bir zahmetle kazandığınız ekmeğin en çoğunu haram yiyen, birtakım hainler elinizden zorla alıyordu. Köylerinize gelen tahsildarlar, borçlarını almakla kalmıyorlardı; zaptiyeler, işlerini bitirmekle gitmiyorlardı. Odunla, kırbaçla, hapis ile sizi köle gibi kullanıyor, acımadan dövüyordu. Ne var ne yok alıyor, köyü resmen soyuyorlardı. Devlet adamları, haksızlığı engellemeleri şöyle dursun sorunlarınızı dahi dinlemiyorlardı. Dilekçelerinizle ilgilenmiyor, hâlinizden şikayet edecek olsanız, kovuyor, küçük görüyorlardı. Zavallı temiz kalpli kardeşlerimiz! Gelinlerinizin boynundan altınları koparıp alan, dişinizden, tırnağınızdan arttırdığınız üç kuruş parayı ellerinizden alan öküzlerinizi satarak çiftinizi bozan, bakırınızı, tarlalarınızı satan, sattıran, ocaklarınızı söndüren canavar yürekli memurlar, bu çaldıkları paraları içkiye ve eğlenceye harcıyorlardı (Odabaş, 2015: 224-226).

Vatandaşlar hitabıyla başlayan gazete köylünün ve ülkenin durumunu nasıl gördüklerini gazeteyi çıkarmakta ki maksatları hitap edecekleri kitleyi yazılarında açıkça belirtmişlerdir.

Köylüler için çıkarılan Vatandaş Gazetesi, köylüye çok fazla değer verir. Şehirli ile köylüyü karşılaştırarak köylüye hizmet demek millete ve vatanına hizmet etmek demektir. Şehirliler hizmetçi köylüler, köylüler efendi olmalıdır çünkü vatanın, milletin temeli köylüdür. Köylünün modern çağın koşullarına ulaşması için çalışan Vatandaş Gazetesi, pratik ve teknik, bilimsel düzeyde yazılar yazılmıştır. Örneğin; çıkabilecek kolera salgınına karşı koruyucu tedbirleri sıralamış ve halkı bu konuda uyarmıştır. Köylülere yönelik olarak da onların işlerine yarayacak bilgiler aktarılmıştır. Köylünün toprağın nasıl ve hangi türde saban ile hazırlaması gerektiği,

gerekli tarım araçların daha uygun fiyata nereden ve nasıl temin edilebileceği, tohum atmak için en uygun zamanın ne olduğu gibi verimli çalışabilmek için köylüye teknik ve pratik bilgiler verilmiştir. Ayrıca günlük yaşamda tasarrufta bulunmaları konusunda önerilerde de bulunulmuştur. Köy düğünlerinin gereksiz masraflardan kaçınılması, içki içilip silah atılması gibi alışkanlıkların terk edilmesi tavsiye edilmiştir.

Ayrıca Vatandaş Gazetesi köylerde okulların açılması, köylere öğretmenlerin gönderilmesi, köylülerin çocuklarını okula göndermeleri gerekliliğine dikkat çekmiştir. Tamamen Köycü söylemler üzerinde duran Vatandaş köye ve halka doğru gitmenin en somut örneklerindedir (Odabaş, 2011: 60-61).

2.1.4. Genç Kalemler

İstanbul'daki Türk Derneği'nin faaliyetlerine paralel olarak İttihat ve Terakki hareketinin merkezi sayılan Selanik'te çıkmaya başlayan Genç Kalemler Dergisi dilde Türkçülük akımına yeni bir anlam kazandırarak Milliyetçi ideolojiyi geliştirmişlerdir.

Selanik'in kozmopolit yapısı içinde şekillenen milliyetçiliğin gelişmesine sebep olan Genç Kalemler hareketinin öncülüğünü Ali Canip ve Ömer Seyfettin yapmıştır. Bu sırada Diyarbakır'dan gelerek İttihat ve Terakki'nin Merkez-i Umumisine seçilen Ziya Gökalp İttihat ve Terakki mektebinde geceleri dersler vererek "Yeni Hayat" kadrosunu oluşturmuştu. Genç Kalemler Dergisi'nin üzerinde özellikle durduğu yeni dil davası Ziya Gökalp'in gelişi ile adeta taze bir kan oluverdi. (Sarıay, 1994: 102-103).Ziya Gökalp'in katılımından sonra yeni lisan hareketi daha da güçlenmiş bundan sonra Gökalp'in "Yeni Hayat davası" ile "Yeni Lisan" hareketi birleşmiştir (Şirin, 2013: 529).

"Yeni Hayat" anlayışının ve halka doğru hareketinin başarı hamlesi olarak kaydedilen ilk ciddi gelişme dilde olmuştur. Dilde ki bu gelişimin öncüsü Ömer Seyfettin'dir (Toprak,2013: 129). Ömer Seyfettin Ali Canip'e yazdığı 28 Ocak 1911 tarihli mektupta edebiyatta yapılacak yeniliğin öncelikle dilden başlaması gerektiğini belirtir:

"Geliniz Ali Canip Bey edebiyatta, lisanda bir ihtilal vücuda getirelim."

Ömer Seyfettin'in lisanda, edebiyatta ihtilal yapmak istemesi sebepsiz değildir. Osmanlı İmparatorluğu'nun kötü günler yaşadığı, çöküş içerisinde olduğu bir dönemde aydınlar yaşananların yanı sıra dil, milliyet ve kimlik konularını tartışmak durumunda kalmışlardır (Akalın, 2011: 3-10).

Ömer Seyfettin'e kadar gelen birde Ömer Seyfettin ile başlayan başka bir edebi dil vardı. Ömer Seyfettin'den önce yazı dilinin estetiği Divan Edebiyatından ve Fars kültüründen etkilenerek aktarılan bir yapıdan oluşuyordu. Ömer Seyfettin'in öncülüğünde onunla birlikte yazı dili halkın dili oldu Türkçe dile hakim oldu. Ziya Gökalp Küçük Mecmua'da şu satırlara yer veriyordu:

“Yeni Lisan hareketi dallanarak Türkçülük, halka doğruculuk, milli kültür hareketlerinin doğmasına sebep oldu.”

Genç Kalemler Dergisi Ömer Seyfettin ve Ali Canip'in ortak hedeflerinden biriydi. Fakat destek maddi olarak İttihat ve Terakki Cemiyeti'nden geldi. Ziya Gökalp'in aracılığı ile dergi için ayda on lira tahsis edilmişti (Toprak, 2013: 130).

İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından koruma altına alınan Genç Kalemler Dergisi, Ali Canip tarafından 11 Nisan 1911'den itibaren büyük boyda 15 günde bir Perşembe günleri ibaresi ile edebiyat dergisi olarak yayına başlar ibaresiyle çıkarılmıştır. Zamanla yazı kadrosu genişleyerek yazıların çoğunluğu Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Ali Canip tarafından kaleme alınmıştır. Diğer yandan Kazım Nami, Akil Koyuncu, Enis Avni, Hakkı Süha, Celal Sahir, Mehmet Ali Tevfik gibi isimler de çeşitli yazılar yazmışlardır. Artık Türk kültürü yeni bir anlam kazanacaktır (Sarmay, 1994: 103-104). Genç Kalemler “Yeni Hayatın” sözcülüğünü üstleniyor ve ulus devlete giden yolun dilden geçtiğini savunarak faaliyetlerini yürütüyorlardı. (Toprak, 2013: 130). Ömer Seyfettin tarafından yayınlanan “Yeni Lisan” başlıklı yazı ile beklenen hareket başlamış, Ömer Seyfettin bu sebepten yazıların da; dilin bir ulusun varlığını kabul ettirmesi, yükselmesinin temel dayanağı olarak görmüştür. Derginin 5. Sayısından sonra “Yeni Lisan” başlıklı baş makaleler “ Genç Kalemler tahrir heyeti” adına yayınlanmıştır.

Genç Kalemler Dergisi'nde genel olarak Türkçenin sadeleştirilmesi ve Türkçenin kullanılmasına yer verilmesi dışında dilin sadece edebiyatın bir sorunu değil aynı zamanda Türklerin yaşamıyla ilgili olduğu vurgulanır. 100 milyon kan kardeşini birbirine bağlayan bir bağ olduğunu bu meyanda İstanbul Türkçesini bütün Türklere aşlamak ve yaymak gerektiği üzerinde durulur. Yine başka bir makalede

zamanın devrimler çağı olduğu belirtilerek, yenilik Türklük olarak nitelendirilir. Gelişmiş ülkeler örneklendirilerek gelişmiş ülkeler seviyesine çıkılması gerektiği vurgulanır.

Ziya Gökalp, Tevfik Sedat gibi takma adlarla yazılan ideolojik şiir ve makaleler Türk gençleri üzerinde özellikle etki yapmıştır (Sarıncay,1994: 105). Zaten Ömer Seyfettin'e göre "Yeni Lisan" hareketini dildeki bu yeni süreci başlatacak olan gençlerdi. 21 Nisan 1911 tarihli sayısında dergi gençlere şöyle sesleniyordu.:

"Ey gençler! Ey bugün eski eski devirden kalma mekteplerin dar dershanelerinde ki kuru sıralar üzerinde geleceği kazanmak için çalışan gençler! Sizi bekleyen vazifeler pek ağırdır. Siz bütün dünyaca silinmek istenen bir milleti kurtaracaksınız. Evet bütün dünyaca Avrupalıların yaptıkları haksızlıkları biliyorsunuz. Unutmayınız ki etrafımızda ki Bulgar, Sırp, Karadağ, Yunan hükümetleri amaçlarını saklamıyorlar. Rumların, Bulgarların, Sırpın Osmanlıdaki mektepleri aşık. Bu mektepler de şiddetli bir Türk düşmanlığı propagandası yapıyor ve bunu bütün dünya biliyor, gazeteler yazıyor." (Toprak, 2013: 130).

"Yeni Lisan" Türkler için milli bir edebiyat, ulus olmanın bir gereği olarak değerlendirilmek de yeni lisan Türkler için vatani kurtarmak çareleri düşünülürken bu uğurda yeni bir hayat meselesi olarak ele alınıyordu. Çünkü yeni lisan hem gençleri hem vatani hem milleti kurtaracaktır. Bu noktada Anadolu'ya özellikle vurgu yapılıyordu Anadolu'yu eski lisan kurtaramazdı. Anadolu'yu kurtaracak ve kalkındırarak olan bu yeni lisanı. Yeni Lisan Anadolu'nun kurtuluş reçetesi olarak görülecek dil üzerinden vatani kurtuluşuna zemin hazırlayacaktır. Dil ve tarihe önem verilecek eski eserler tekrar gündeme getirilecektir (Şirin, 2013: 530).

Genç Kalemler Dergisi kullanılacak olan yeni lisanı vatani kurtarmak kadar önemli görmüştür. Anadolu'yu dönüştürecek ve geliştirecek bu Yeni Lisan hareketiydi. Halka doğru gitme hareketinin ilk gelişmelerinden biri dilde olmuştur. Eski dil eleştirilerek Türkçe konuşmanın ve yazmanın üzerinde durulmuştur. Biz Asya'dan Garba, Anadolu'ya göç ederek Arapça ve Farsçayı kullanmış resmi dilimiz Farsça olmuştur. Padişahımız bize Arapçayı kabul ettirmeye çalışmış. Arapça ve Farsça birçok kelime dilimize girmiş ve Türkçe gücünü kaybetmiştir. Türkçeyi gereken önemi vermek için bir şeyler yapmak gerekmektedir.

“Her şeyi hükümetten beklemeyelim. Bu genetik hastalığı tedavi edelim. Artık lisanımızın düzenlemek ve temizlemek de hükümete, Maarif Nezaretine bırakır ve beklersek vay halimize! Daima geleceğe, bilime ve hakikate koşan yine gençlerdir. İhtiyarlarla, gençler artık hiçbir vakit çoğunluğu teşkil edemeyecekler ve bu sebeple muhterem Maarif Nazırı Efendi Hazretlerinin başkanlığında toplananların ilmi ve edebi fikirleri sadece kendilerine, yani geçmişe sınırlı kalacaktır. Biz, bütün karanlıklardan uzak, hür ve bağımsız ilim ve edebiyat için çalışacağız. Maksadımız milli bir lisan, milli bir edebiyat vücuda getirmek olacaktır.” (Akalin, 2011:7).

Genç Kalemler Dergisi, dili genç kuşakları uyandıracak, harekete geçirecek en önemli unsur olarak görmektedirler bu konuda hem fikirdirler aslında bu yüzden yeni lisan davası sıradan, basit bir sorun değildir (Şirin, 2013: 531).

Genç Kalemler Dergisi dilde yapılması gereken değişikliklere dikkat çekmiş dilde yapılan bu dönüşüm ile halka doğru hareketinin temelini oluşturmuşlardır. Yeni Lisanı topluma anlatacak olan gençlerdir. Yeni dil ve yeni edebiyat ile toplum yeniden inşa edilecektir.

Hüsn ve Şiir Dergisi'nin devamı olan Genç Kalemler Dergisi'nin ortaya attığı “Yeni Lisan”. Türkçesi olan Arapça, Farsça sözcüklerde bir kenara bırakılıyordu. Türkçede yalnız milli ve basit dilbilgisi kuralları kullanılacak, Arapça ve Acemce kurallar kullanılmayacaktı. Yazı dilinde İstanbul şivesi baz alınacaktı “Yeni Lisan” da halk söyleyişi önemli olacaktı. Her toplumda var olan dil toplumların oluşturduğu, meydana getirdiği bir varlıktı. Osmanlıca diye kullanılan Türkçe seçkinlerin kullandığı bir dildi. Genç Kalemler Dergisi'ne göre, yabancı kelimeler Türkçeden atılınca ortada sorun kalmayacaktı (Toprak, 2013: 132).

Dildeki sorunlar çözümlenince Genç Kalemler Dergisi milli bilinç uyandırmak için halk adına çalışacaktır. Ömer Seyfettin'in hikayeleri bu anlamda dikkat çekicidir. Balkan milletlerinin bağımsızlık hareketlerinin en yoğun olduğu dönemde subay olarak görev yapan Ömer Seyfettin'in fikirlerinin gelişmesinde bu olaylarında etkisi vardır. Özellikle dergide yayımlanan “Pamuk İpliği”, “Bomba”, “Primo Türk Çocuğu” Türklük düşüncesini ortaya çıkarma milli bilinci uyandırma gibi görevleri yerine getirmiştir (Sarıay, 1994: 105).

Türkçülük, yıkılış halindeki Osmanlı Devleti için tek çıkar yol olarak görülmüştür. Türklük bilincinin uyanması, kendi millî varlığına ve birliğine sahip çıkmasıdır. “Primo Türk Çocuğu”, “ Nakarat” gibi hikâyelerinde bu milli uyanışı anlattığı gibi, Türklüğe yabancılaşıp, damarlarında Türk’ten başka kan bulunduğuna inanıp Türklükten uzaklaşanlar asimile olanlar içinde düşüncelerini “Piç”, “Bir Kayışın Tesiri” gibi hikâyelerinde dile getirmiştir. Yazar önceki iki hikâyesinden farklı olarak bunlarda mizahı ön planda tutar ve birinde annenin ahlaki olarak zaafı, diğerinde ise bir çocukta kayışın kendisini Türk milliyetinden ayırma sebebi olarak verilmiştir. Bunlar görünüş itibariyle zayıf insanların örnekleridir. Bu karakterleri Türklükten ayıran sebepler mizahi bir şekilde anlatılmıştır. Yazarın durumu gülünç göstermesi Türklüğünü inkar edenlere karşı duyduğu kin ve nefreti mizahla göstermesi olarak ifade edilebilir (Engünün, 1985: 40).

Ömer Seyfettin yazdığı birçok hikayede yeni lisan ve Türkçülük üzerinde durur “Primo Türk Çocuğu” adlı hikâyesinde genç ve Türk mühendis olan Kenan Bey gittiği Avrupa ülkesinde İtalyan bir kadın olan Grazila ile evlenir. Grazila’dan iki çocuğu olur Sekundo ve Primo. Sekundo küçük yaşta ölür. Kenan Bey Avrupalılara hayran olan biridir bir gece İtalya’nın Trablus’u işgal ettiğini duyar hayranlık beslediği ülke masum insanlara savaş açmıştır. Kenan Bey memleketine özlem duyar bunu karısına nasıl söyleyeceğini düşünür milletini, vatanını unuttuğunu düşünerek üzülür o sırada Primo bir Türk ile tanışır ve arkadaş edinir Türk olmaktan utanmaktadır Orhan ona Türklerin nasıl bir şahsiyette olduğunu nasıl bir millet olduğunu anlatır ve Primo, Türklük ile gurur duymaya başlar. Primo eve geldiğinde kapıda annesi ve babasının tartıştığını duyar babası annesinin İtalya’ya giderse boşanacağını söyler ve Primo’ya kimin yanında kalacaklarını sorarlar Primo bozuk bir Türkçeyle Türk olduğunu ve İtalya’ya gitmek istemediğini haykırır. Annesi şaşırır Kenan Bey sevinçli bir şekilde ayağa kalkar ve Türk çocuğunu kucaklar. Ömer Seyfettin hikayeleri ile Türk gençliğine etki etmeye çalışır (Burcu, 2004: 141-149).

Genel olarak bir dil ve edebiyat dergisi olan Genç Kalemler Dergisi “Haftanın Hadisesi” adlı bir sütunda güncel, siyasi ve sosyal olaylar değerlendirilmiştir. Fakat genelde gündemde olan meseleler Osmanlı Devleti’nin iç işleri, Balkanlardaki gelişmeler, İstanbul, Selanik, İzmir gibi büyük şehirlerdeki olaylardır. Genç

Kalemler Osmanlı Devleti'nin devamı için bir arayış içinde oldukları ve bunu "Yeni Lisan" "Yeni Hayat" ile sentezlemişlerdir (Sarıay, 1994: 106).

Genç Kalemler Dergisi'nin Yeni Lisan hareketi kısa bir zaman içerisinde gençler arasında ilgi görmüştür. İki üç yıl içerisinde genç yazarlar sayesinde Genç Kalemler Dergisi kabul görerek Reşat Nuri, Falih Rıfkı, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Halit Fahri, Enis Behiç, Faruk Nafiz gibi isimler yeni lisan hareketini benimseyerek İstanbul'da konuşulan Türkçeyi dikkate almışlardır (Toprak, 2013: 132).

Balkan Savaşlarına paralel olarak Selanik'in elden çıkması üzerine İstanbul'a gelen Genç Kalemler Dergisi kadrosu Türk Yurdu ve Türk Ocağı bünyesine dahil olmuşlardır. Özellikle Ziya Gökalp önemli görevler üstlenecektir (Sarıay, 1994: 106).

Genç Kalemler Dergisi ekibi hedef kitle olarak gençleri seçmişlerdir. Gençlerin seçilme sebebi şüphesiz İttihat ve Terakki Cemiyeti ile olan ilişkisidir. Genç Kalemler, yeni lisan meselesini yeni hayat meselesi olarak görmüşlerdir. Yeni hayat meselesi ile kastedilen yeni bir toplum inşasıdır. Bu yüzden Genç Kalemler sosyal bir harekettir bu fikri yapının arkasında halk vardır. Halka vaat edilen yeni hayata açılan kapıyı yeni dil açacaktır (Odabaş, 2006: 294).

2.1.5. Türk Ocakları

II. Meşrutiyet'in sağlamış olduğu özgürlükçü ortamda kurulan önemli derneklerden biri de Türk Ocağı'dır. 18 Mart 1912 tarihli Tanin Gazetesinde delege Kahya Emin Ağaoğlu Halis Turgut imzası ile yayınlanan yazıda Allah'ın lütfuyla açılmış olan Türk Ocağı'nın hükümetten izin alarak açıldığı ilan edilmiştir (Tunaya, 200: 458-459).

İstanbul'da yayımlanan tüzüğünde 25 Mart 1912'de kurulduğu yazılmıştır. Türk Ocağı'nın kuruluş çalışmaları Türk Yurdu Cemiyeti'nin kurulmasından önce Askeri Tıbbiye Mektebi'nin öğrencileri tarafından başlatılmıştır. Türk Ocağı'nın resmen kuruluşu, Türk Yurdu Dergisi'nin yayınlanmaya başlamasından birkaç ay sonradır (Akçura, 2008: 169).

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Türklerin kültürel, sosyal ve iktisadî seviyelerinin yükseltilmesi adına siyasete girmeden görevini yerine getirecek büyük ve ciddi bir milliyetçi derneğin kurulması düşüncesi, önce İstanbul'da Fransızca

çıkmakta olan Jön Türk isimli bir gazete tarafından ve daha çok Celal Nuri'nin yazılarında ortaya atılmıştır. Bu görüşü destekleyen Askeri Tıbbiye öğrencileri kendilerine yardım edebileceklerine inandıkları bazı aydınlara başvurmaya karar vererek, aralarından seçtikleri bir heyetle, 190 Tıbbiyeli adına Yusuf Akçura'ya 11 Mayıs 1911 tarihinde bir mektup göndermiş (Özçelik, 2010: 15).

“Efendimiz, Türk ırkının eğitime hizmet ederek, sosyal ve toplumsal geleceğini temin amacıyla toplanmış 190 Tıbbiyeli talebe adına müracaat ediyoruz. Maksudumuz arz edeceğimiz şeylere dair hakim olan edebiyata yakışır fikirlerini öğrenmektir” cümleleriyle başlayan mektup, Yusuf Akçura'nın aktardığına göre; "Türk kavminin çöküş yaşadığını" söyleyerek buna "öncekiler gibi ilgisiz alakasız kalınamayacağını" belirttiikten sonra, "hayatın edebi bir mücadele olduğuna ve bu mücadelede başarının en önemli koşulunun maarif ve mekteplerin üstünlüğü" olduğunu belirtiyordu (Akçura, 2008: 170).

Mektup şöyle bitiyordu: “Bu cemiyetin temelini Türk gençlerinin fedakarlığı ve özverisiyle atacağız”. Diyerek cemiyet noktasında Türk gençlerinin üzerine düşen görevler ifade edilmiştir.

Millî Şair Mehmet Emin, Yusuf Akçura, Ahmet Ferit, Mehmet Ali Tevfik, Emin Bülend, Eczacı Fuat Sabit, Ağaoğlu Ahmed, Tıbbiyeden 231 öğrenci adına iki temsilci Hüseyin Fikret ve Remzi Osman Beylerin de katılması ile 3 Temmuz 1911'de yapılan toplantıda, derneğin adının Türk Ocağı olması kabul edilir. (Karaer, 1989,19) Bu sıralarda İstanbul'da Jön Türk Gazetesinde Celal Nuri Milli Donanma Cemiyeti gibi bir Türk Maarif Cemiyeti oluşturmak fikrini ortaya atmış Tanin gazetesi de bu fikri desteklemiştir. Gençler, Celal Nuri'de oldukça etkilenirler (Sarmay, 1994: 123).

Hasan Ferit Cansever Askeri Tıbbiyeliler için hatıralarında memleketimizde Osmanlı vatandaşı olarak kalmayı kabul eden gayrimüslim devletler çok çalışarak milletlerini biz Türklerden daha gelişmiş bir seviyeye ulaştırmışlardır diyerek gayrimüslimlerin Türklerden gelişmiş bir seviyeye ulaşmakla kalmadıkları gibi düşmanca tavır sergilemelerini eleştirmektedir. İmparatorluğun her tarafında çeşitli isyanlar çıkararak başka milletlere dayanarak acımasızlıklarını arttırdıklarını ifade etmiştir. Devlet içerisinde çeşitli taleplerde bulunarak isyanlar çıkarmışlardır. Onların bu isteklerine karşı Türkler herhangi bir şey yapmamaktadır. Türkler bir şey yapmadıkça bu unsurlar isteklerini arttırmışlardır diyerek serzenişte bulunmuştur.

Türklerin de ulusça göstereceği çaba ile sosyal sahada diğer unsurlardan geri kalmamaya çalışması için Türk gençleri ve aydınlarını birlik halinde çalıştıracak bir cemiyetin kurulması yolunda en önemli telkinler Askerî Tıbbiye okulu öğrencilerinden Çininli Haşim ve Gümüşhaneli Hüseyin Boydum tarafından gelmiştir. Bu iki öğrencinin telkinleriyle Askerî Tıbbiye öğrencileri kendi aralarında düzenli toplantılar yapıyorlar ve bu toplantıların tek kelimesini kaçırmamak şartıyla tutanaklarını tutuyorlardı.

Türk gençlerini ve aydınlarını diğer ulusları yakalamak adına birlik olmaya çağırılmışlardır. Toplantılar çok zor şartlar altında yapılıyordu. Çünkü gençlerin herhangi bir cemiyete üye olması yasaktı.

“Askerî Tıbbiyeliler geleceklerini bile tehlikeye atacak kadar geleceklerinden vazgeçme pahasına canlarından çok sevdikleri Türk milletinin mutluluğu için çalışmaktan geri kalmıyorlardı. Birçok defa bu toplantıları Karaca Ahmet mezarlığında yapmaya mecbur kalmışlardır. Türk Ocağı'nın resmen oluşumuna öncülük eden Türk Yurdu Dergisi'ni mektebe sokabilmek için şimdi Haydarpaşa Lisesi olan binanın üst katından iple bahçeye inilir, gizlice Ak bıyıkta ki Türk Yurdu idarehanesine gidilerek Türk Yurdu nüshaları alınır ve mektebe gizlice bu mecmualar getirilerek dağıtılırdı.”

Türk Ocakları bu zorlu şartlar altında gençlerin çeşitli çalışmalarıyla çıkarılmıştır. Türk Ocağı'nın oluşmasını sağlayan Türk Yurdu Dergisi gizlice dağıtılmıştır. 1911 senesinde İttihat ve Terakki'nin Meşrutiyet'i ilanından üç sene sonra Türk milliyetçiliği düşüncesini yeni yaymaya başlamış olan bir ilmi ve edebi mecmua işte bu koşullar altında yani kelleyi ve geleceği göze almak pahasına geleceğin doktorlarına okutulabilirdi. İçinde tek bir kelime, ihtilalci ve inkılap yanlısı, devlet ve 18 millet aleyhine tek bir kelime değil bir nokta bile bulunması mümkün olmayan aksine Türkleri sevenlerin dergisi işte en yüksek bir ilim kurumumuzda ancak bu koşullar ve imkanlar çerçevesinde okunmaya çalışılıyordu. Şayet böyle bir dergi okunurken de görülürse hemen zorla alınır ve kimde bulunur ise cezaya çarptırılırdı. İşte Türk milliyetperverliği düşüncesi bu şartlar altında doğmuş ve bugüne kadar da çeşitli zorluklar ve tehlikeli aşamalardan geçerek Türk Ocakları'nın temeli atılmıştır." (Cansever, 1993: 8-11).

Hamdullah Suphi’de Hasan Ferit Cansever ile aynı görüşü paylaşır ve Türk Ocağı’nın kuruluşu ile ilgili şunları söyler:

“Türk Ocağı 1912’de resmi açılışını yaptı. Asıl kuruluşu Türkler arasında iç ve dış tehlikelere karşı bir yardımlaşmayı hedef tutmanın sonucudur. Fikri düşüncenin doğması ise bir sene öncesine aittir, yani 1911’e Türk Ocağı’nın fikir olarak doğuşu Karacaahmet Mezarlığında Tıbbiyelilerin, atalarımız olan ana ve babalarımızın taşları arasında, bir gece saatinde ay ışığında vermiş oldukları bir kararla başlar. Ondan sonra her türlü çalışmalarımız her sahada gelişmemiz bu karara dayanır (Karaer, 1989: 20).

Türk Ocakları’nın Askeri Tıbbiye’de başlamasının sebepleri vardır. Bu okulun modern yapısı öğrencilerin pozitif ilim ile yetişmesi sonucu karşılaşılan siyasi ve sosyal meselelere rahatlıkla çözüm arayabilmeleridir. Buna binaen askeri okullar vatanseverlik aşkı ile yanıp tutuşuyordu ayrıca Türkler dışındaki unsurların milliyet hissinden kaynaklanan beraber hareketlerine bir tepki olarak okulda ki Türk öğrenciler de birleşmek ihtiyacını hissetmişlerdir. Askeri Tıbbiyeliler yaptıkları çalışmalar da diğer yüksekokulları da davet etmişlerdir bunların başında Mülkiye Mektebi gelmektedir. Tıbbiyeliler milliyet esasına dayanan bir cemiyet kurma faaliyetlerini yoğunlaştırmış ve aşağıda verilen programı hazırlamışlardır:

a-Tıbbiyeliler arasındaki birlik ve beraberliği güçlendirmek, fakat amacı tehlikeye atmamak için siyasetten uzak durmak ne olursa olsun amaç milliyetçilik olmalıdır.

b-Yurtta Osmanlılık ve İslamcılık fazlasıyla yaygınlaşmıştır milliyetçilik hoş karşılanmayabilir bunda bir tehlike var mıdır yok mudur memleketin ileri gelenlerinin fikirleri alınacaktır.

c- Donanma Cemiyeti gibi bir teşkilat oluşturularak okul açmak için para toplanacağından güven kazanmak lazımdır. Bu hususta emniyet ile yol almak için memleketin tanınmış kişilerin desteği sağlanmalıdır.

Bu program esasları dahilinde Tıbbiyeden 3. Sınıf temsilcisi Hüseyin Baydur tarafından kaleme alınan 11 Mayıs 1911 tarihli beyannameyi kendilerine bu konuda yardım edeceklerine inandıkları çağın ileri gelenlerine sunmaya başlamışlardır. Tıbbiyeliler aralarında seçtikleri delegeler ile birlikte önemli kişileri ziyaret etmişlerdir. Bunlar arasında Tanin gazetesi sahibi Hüseyin Cahit müspet karşılaşmış,

çalışmalarını maddi manevi olarak destekleyeceğini belirtmiş ocağın kuruluş aşamasında 50 altın vermiştir (Sarıay, 1994: 124-125).

Tıbbiyeli öğrenciler Ahmet Ağaoğlu'nun evinde zaman zaman toplantı yaparlar. Bu toplantıya tıbbiyeli 231 öğrenci adına katılan Hüseyin Fikret, Remzi Osman Beylerin yanı sıra, Tıbbiyelilerin davetine katılan Mehmet Emin, Ahmet Ferit, Yusuf Akçura, Mehmet Ali Tevfik, Emin Bülent, Fuat Sabit ve Ahmet Ağaoğlu katılmıştır. Toplantıya İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin İstanbul Milletvekili Ahmet Nesimi Bey başkanlık yapmıştır. Cemiyete Fuat Sabit'in önerisi üzerine Türk Ocağı adı verilmiştir. Mehmet Emin, Ahmet Ferit, Ahmet Ağaoğlu, Fuat Sabit kurucular olarak belirlenmiştir. Geçici idare heyetine de Mehmet Emin, Yusuf Akçura, Mehmet Ali Tevfik seçilmiştir (Sarıay, 1994: 126-127).

Bu arada Türk Yurdu Cemiyeti ve dergisi Türk Ocağı ile birleşmiştir. Ziya Beyin Selanik'te çıkardığı Genç Kalemler de Ocağa oldukça ilgi göstermiştir. Türkçülük akımının öncüsü Selanik dönüşü, Ocak ailesine katılmıştır. Diğer yandan kadınların sokağa çıkmasını yasaklayan bildirimler dağıtılıp yayınlanırken Türk Ocağı salonlarında piyeslerde kadın erkek sanatçılar bulunmuşlardır. Ocakta ayrıca kooperatifçilik, milli ekonomi ve yerli malı sevgisi aşılarmaya çalışılmıştır. Gündemdeki konular dikkate alınmış Ocak hızla büyümüş, gelişmiş ve örgütlenmiştir. Yazarlar, gazeteciler ocağa katılmış her Cuma günleri heyecanlı konferanslar düzenlenmiştir. Büyük bir kitle sanki yıllardır beklediği buymuşçasına Ocak'ın etrafında birleşmiştir (Tunaya, 2000: 459-460).

Türkler arasında milli bilincin uyandırılması, milli kültürün ortaya çıkarılması ve güçlendirilmesi amacı ile kurulan Türk Ocakları kuruluşundan kısa bir süre sonra büyük ses getirmiş 1914 yılında 16 Türk Ocağı açılmış üye sayısı 3000'i geçmiştir (Karaer, 1989: 27-28).

Diğer yandan Türk Ocağı 1912 sonbaharında önemli bir sarsıntı geçirmiştir. Bu sarsıntının birkaç sebebi vardır. Birincisi, Balkan savaşlarını ortaya çıkarmış olduğu karışık durum içerisinde, Türk Milliyetçiliğine karşısında olanların Türk Ocağı'nı İmparatorluğun çeşitli milletleri arasına nifak sokmakla suçlanmalarıdır. İkinci önemli sebep de maddi imkansızlıklar ve Ahmet Ferit Tekin Milli Meşrutiyet Fırkasını kurmak üzere Ocağın başkanlığı ile yollarını ayırmış olmasıdır. Bu koşullar altında 1912 yılı sonbaharından itibaren Türk Ocağı kapanma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. 18 Mayıs 1913'te yapılan kongre sonucunda Hamdullah Suphi

büyük bir çoğunluğun seçimi sonucunda başkan, Yusuf Akçura ikinci başkan, Halis Turgut' ta Umumi Katip seçilmiştir. Özellikle Hamdullah Suphi'nin etkili hitabeti ve düzenleme yeteneği sayesinde Türk Ocakları tekrar canlanmaya başlamıştır. Bunalımlı dönemler atlatılıp maddi sorunlar çözülmüştür (Bölükbaşı, 2011: 5).

Türk Ocağı yaşantısı ile zamanın yükseköğretim çevresinin isteği ile kurulmuş siyaset ile uğraşmamaya özen gösteren Ocak önce fiili bir dönemden geçmiş sonrada kuruluşu resmileşmiştir. Bir süre sonra da İttihat ve Terakki ile kaynaşmıştır. Mütareke döneminde kovuşturmayla uğrayan Ocaklar çalışmalarına bir müddet ara vermişlerdir. 1931 yılında ise Ocak kapanmıştır (Tunaya, 2000: 459).

Halkçı ve Milliyetçi bir kuruluş olan Türk Ocakları'nın köye ve köylüye yönelik politikalarına baktığımız zaman köylüyü aydınlatmak, sağlık ve eğitim hizmetlerine yardımcı olmaktır. Türk Ocakları köylerde yaşayan vatandaşların aydınlatılması için faaliyetlerde bulunmuşlardır (Karaer, 1989: 272).

2.1.6. Türk Yurdu

Türk Yurdu Cemiyeti 31 Ağustos 1911'de İstanbul'da kurulmuştur. Kurucu ve yöneticileri Şair Mehmet Emin, Müftüoğlu Ahmet Hikmet, Ağaoğlu Ahmet, Hüseyinzade Ali, Dr. Akil Muhtar, Yusuf Akçura Beylerdir (Tunaya, 2000: 440).

Türk Yurdu Cemiyeti'nin kuruluşundan birkaç ay sonra Mehmet Emin Bey, Cemiyet adına bir dergi yayımlamayı düşünmüş fakat kendisinin 1911 Ağustosunda Erzurum Valiliği'ne atanması üzerine bu görevi Yusuf Akçura üstlenmiştir. Cemiyet, Yusuf Akçura'nın mesul müdürlüğünde, 30 Kasım 1911'de "Türk Yurdu Dergisi"ni çıkarmaya başlamıştır. Türk Yurdu Dergisi, Türk Yurdu Cemiyeti'nin yayın organı olarak çıkmaya başlamış fakat cemiyetin ömrü uzun sürmemiştir.

Cemiyet'in üyeleri bir süre yeni kurulan Türk Ocakları'na katılmışlardır. Türk Yurdu Dergisi'nin çıkarılmasında en önemli destek Türk Ocakları'ndan gelmiştir. 12 Mart 1912 yılında kurulan Türk Ocakları ile Türk Yurdu Dergisi birbirini destekleyen yazılar yazmışlardır. 13. ciltten yani 30 Ağustos 1917'den itibaren Türk Yurdu Cemiyeti, Türk Ocakları'nın yayın organı olarak çıkmaya başlamıştır (Suphi, 1913: 225).

Türk Yurdu Cemiyeti Türklerin kültür seviyelerinin yükselmesine, gelir ve teşebbüs sahibi olmalarına hizmet etmek üzere bir gazete çıkarmayı ve Türk

çocukları için bir pansiyon açmayı hedeflemişlerdir. Bu cemiyet Türk Ocakları'nın kuruluş aşamasında ortaya çıktığı için varlık gösterememiş Türk Ocakları bünyesinde yer almıştır. Fakat cemiyetin en büyük fedakarlığı ve hizmeti Türk Ocakları'nın yayın organı haline gelerek Türk Yurdu Dergisi'ni çıkarmasıdır. Türk Yurdu Dergisi'nin başkanlığını Mehmet Emin üzerine almış fakat Erzurum valisi olarak görevlendirilince derginin müdürlüğü Yusuf Akçura'ya geçmiştir. İlk çıktığı zaman maddi kaynağı Orenburglu Mahmut Bay Hasanof tarafından sağlanmış "Türklerin faydasına çalışır" başlığı ile ilk sayısı 30 Kasım 1911'de çıkarılmıştır (Sarınay, 1994: 113).

İlk sayı 24 sayfa olarak çıktıktan sonra ikinci sayıdan itibaren dergi 32 sayfa çıkmaya başlamıştır. Derginin kapağında "Türklerin faydasına çalışır. On beş günde bir çıkar" yazısı yer almıştır. Derginin basım yeri Tanin matbaası, müdürü ise Yusuf Akçura'dır. Derginin ilk sayısı okuyucudan büyük ilgi görmüş ve tükenmiştir. Bunun için 2. baskı yapılmıştır. Bu durum derginin ikinci sayısında şöyle ifade edilmiştir:

"Türk Yurdu Dergisi ilk sayısında fazlaca rağbet gördü. Arkadaşlarımız, kardeşlerimiz bizi tebrik ettiler. Hepsine teşekkür ederiz. Bir hafta içerisinde nüshamız kalmadığı için ikinci defa bastırmayı gerekli bulduk. Halkımızın bu gösterdiği ilgi bizi sevindiriyor. Mecmuamız elinden geleni yapacaktır. İkinci nüshayı fiyat arttırmadan çıkaracağız. Muhterem okuyucularımız biz çalışacağız siz yalnız okuyunuz." (Türk Yurdu, 1911: 25).

Üçüncü sayıda yer alan "Teşekkür" yazısında da Türk Yurdu Dergisi'ne gösterilen ilgiden ve alakadan övgüyle söz edilmiştir:

"Risale "Türk Yurduna" gösterilen ilgi artarak devam ediyor: Türk Yurdu'nun her tarafından teşekkür mektupları alıyoruz, gönüllerimiz isterdi ki bu mektuplara ayrı ayrı cevap yazıp teşekkür edelim, fakat vaktimiz yetmiyor; mektup yazan kardeşlerimiz bizi affetsinler ve hepsine birden ettiğimiz teşekkürleri kabul etsinler." (Türk Yurdu, 1911: 57).

1911 yılında yapılan toplantıda Türk Yurdu Dergisi'nin yayın içeriği ve politikası şu esaslar çerçevesinde belirlenmiştir:

"1- Risale Türk Milletinin çoğunluğunun anlayacağı dilde yazılacak. Dili sade olacak faydalı konular seçilecektir.

2- Risale bütün Türklerce akla dayanan bir ülkü ortaya koymaya çalışacaktır.

3- Risalede Türklerin tanışmalarına iktisat ve ahlakça yükselmelerine ve fen bilgileriyle kaynaşmalarına hizmet eden konulara öncelik verilecek, politika bunlardan sonra gelecektir.

4- Türklerin birbirleri ile tanışmaları için tüm dünyadaki Türklerle alakalı olup bitenler dikkate alınacak, Türk ırkının çeşitli kavmiyetlerinde oluşmuş olan edebiyatı Türk ırkının bütün vatandaşlarına bildirmek için çalışacaktır.

5-Risale Osmanlı Devleti'nin iç siyasetinden bahsederken hiçbir siyasi partiyi desteklemeyecek ancak Türklüğün, siyasi ve iktisadi çıkarları için çalışacaktır.

6-Risale; Osmanlı Türkleri arasında Türk milli ruhunun gelişme ve olgunlaşmasına ülküsüzlükten doğan tembellik ve karamsarlığın giderilmesine çok çalışacak ve çoğunlukla hiçbir şeye dayanmaksızın ortaya çıkan çekinilen ve büyütülen Avrupa korkusundan da bu milleti kurtarmaya elinden geldiği gayret gösterecektir.

7-Risalenin devletler arası siyasette asıl amacı Türk ırkının çıkarlarını ve milli menfaatlerini korumaktır (Akçura, 2001: 192-193).

Bu program çerçevesinde Yusuf Akçura'nın yönetiminde 32 sayfalık bir forma halinde 15 günde bir yayınlanan Türk Yurdu Dergisi kültür dergisi olmasının yanı sıra uzun ömürlü olma özelliği ile dikkat çeker. Dergide Yusuf Akçura, Mehmet Emin, Köprülüzade Mehmet Fuat, Celal Sahir, Ispartalı Hakkı, Bursalı Mehmet Tahir, Ahmet Ağaoğlu, Mehmet Eminzade, Hüseyinzade Ali, Ayaz İshaki, Halim Sabit, İsmail Gaspıralı, Halide Edip, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Hamdullah Suphi, Ali Canip gibi dönemin tanınmış fikir adamları ile gazeteciler yazı yazıyordu.

Genellikle Türkçülük duygularını dile getiren şiirler, sosyoloji, tarih, eğitim, iktisat, arkeoloji, coğrafya, eleştiri, seyahat, hikaye, resim, kadın hakları, sağlık, spor gibi güncel meseleleri konu edilen yazılara yer verilmiştir. Yine dergide çağdaşlaşmayı Türkler için ön koşul görüyor sade bir dili savunuyordu. Eğitimin çağdaşlaşması, kadın haklarının geliştirilmesi konusunda ulusal ve milli konuları ele alarak bir ideal yaratmaya çalışılıyordu (Sarıay, 1994: 115-116).

Bu ilke ve amaçlarıyla dikkat çekici olan Türklerde ortak bir bilinç yaratmaya çalışacağı, Türklerin karşı karşıya bulunduğu iktisadi, sosyal, kültürel sorunlara ilgi gösterileceği ve derginin bütün Türk dünyasında ortak bir duygu birliği ortaya çıkarmayı amaçlayacağıdır. Dergi halkçı bir çizgi takip edecek ve halka seslenmek

için de sade bir dil kullanacaktır. Dergi, Türklüğü bir seçenek haline getirmeye çalışacaktır.

Türk Yurdu Dergisi Türk milliyetçiliğini kamunun gündemine getirmek, dağılan İmparatorluğu ulus düşüncesi etrafında toparlamak ve böylece dağılmış bir kitleden aynı duygu ve düşüncelere sahip bir millet oluşturma amacını taşımıştır. Kırım, Kazan ve Azerbaycan Türklerinin yanı sıra; Necip Asım, Mehmet Emin, Ziya Gökalp Mehmet Tahir gibi isimlerin öncülük ettiği bu harekete İttihat ve Terakki Cemiyeti'nden de destek gelmiştir.

Türk Yurdu Dergisi 1911–1918 yılları arasında 14 cilt ve 161 sayı çıkmıştır. Derginin 1918 yılında son sayısı ise 15 Ağustos 1918 yılında çıkarılmıştır. 30 Ağustos 1918 yılında Osmanlı İmparatorluğu ile İtilaf Devletleri arasında Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır. Savaşın sona ermesiyle, Ocağın İttihat ve Terakki Cemiyeti ile ilişkisi olması sebebiyle derginin çıkmaya devam etmesini de bir hayli zorlaştırmıştır. Ahmet Agayef , Ziya Gökalp gibi Türk Yurdu Dergisi yazarları, İttihat ve Terakki Cemiyeti'ndeki görevleri nedeniyle tutuklanmış ve Malta'ya sürgüne gönderilmiştir (Erkan, 2004: 162-163).

Türk Yurdu Dergisi, 1913'den sonra genel olarak İttihat ve Terakki'nin tekelinde olmayan ve bu dönemde kapatılmayan ender yayın organlarından. Çünkü İttihat ve Terakki'nin 1913'ten sonra uygulamaya başladığı politikanın temel çıkarımları dergide savunulmuş ve Ziya Gökalp aracılığıyla bir bağ kurulmuştur (Sarınay, 1994: 117).

Bu süreçte İtilaf devletlerinin Ocağa yaptığı çok çeşitli baskınlar ve Ocağın sürekli takip altında olması dergi açısından faaliyetlerini sürdürmek noktasında sıkıntılar yaşamasına sebep olmuştur. Bu yüzden dergi yayınına ara vermiştir. Milli Mücadele başlayınca ocak üyeleri İstanbul'dan ayrılıp Ankara'ya giderek Mili mücadeleye destek vermişlerdir. Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra dergi 1924 yılında Ankara'da yeniden yayın hayatına başlamıştır (Erkan, 2004: 161).

Türk Yurdu Dergisi daha sonra Türk Ocakları'nın resmi yayın organı olmuş aralıklarla kesintilere uğramasına rağmen günümüze kadar varlığını sürdürmüştür (Karaer, 1989: 15).

Türk Yurdu Dergisi halka doğru gitmeyi, halkı öğrenmeyi gençleri bir araya getirmeyi kendisine ilke edinmişti. Köylünün yoksulluğunu halkın içine düştüğü olumsuz durumların nedenlerini sorgulamışlardır. Bu sebeple Osmanlı aydınlarını

göreve çağırıyorlardı. Ocak gençlerinin önünde örnekler vardı güçlü ülkelerde aydınlar köye yönelmişti. Bu anlayış Müslüman Türkler arasında da sonuç vermiş Tıbbiyeli gençler Anadolu'yu yakından görmek istemişler halka doğru gitmişlerdi. Türk gençleri köylüye karşı ilgisiz kalamayıp bu anlamda Türk köylüsünü yükseltmeye çalışarak Anadolu'nun köy hayatına koşarak gitmişlerdir. Yaya olarak yola çıkan Tıbbiyeliler köylüye maddi ve manevi yarar sağlamaktan ziyade Anadolu açısından Türkün geç kalmış gücünü Anadolu'ya göstermeyi tercih etmişlerdir (Toprak, 2013: 173-174).

2.1.7. Halka Doğru

II. Meşrutiyet Dönemi halkçılığının en önemli yayın organlarından biri, şüphesiz Halka Doğru Dergisi'dir. Türk Yurdu Cemiyeti yapısı içerisinde çıkarılan Halka Doğru'nun ilk sayısı 24 Nisan 1913 tarihlidir. Celal Sahir Bey yönetimindeki dergi, haftalık olarak toplamda 52 sayı çıkmıştır. Son sayısının tarihi 20 Nisan 1914'tür. Halka Doğru Dergisi'nin yazar kadrosunu çoğu aynı zamanda Türk Yurdu Dergisi'nin yazarı olan dönemin güçlü kalemleri oluşturmuştur. Türkçü aydınlardan oluşan bu topluluk genelde İttihat ve Terakki Cemiyeti üyesi ya da Cemiyete yakınlık duymuş isimlerdir. Halka Doğru Dergisi, halkı cemiyetin politikaları konusunda bilinçlendirmeye ve bu politikaları halka yaymaya, sıradan halkı kazanmaya çalışmıştır (Özden, 2011: 112).

Halka Doğru Dergisi, ilk sayısını 11 Nisan 1911'de, son nüshasını ise 3 Nisan 1912 tarihinde olmak üzere toplam 52 sayı çıkarmıştır. "Haftada bir Türk Yurdu tarafından çıkarılır" ibaresi sütunlarda yer almıştır. Selanik'in Balkan Savaşında kaybedilmesinden sonra Genç Kalemler Dergisi çalışmalarını İstanbul'da devam ettirmeye başlamış ve Türk Yurdu Dergisi'ne katılmışlardır. Genç Kalemler Dergisi'nden Türk Yurdu Dergisi'ne katılan isimler: Ziya Gökalp, Ali Canip, Aka Gündüz, Kazım Nami, Mehmet Ali Tevfik, Halide Edip, Köprülüzade Mehmet Fuat, Mehmet Emin, Memduh Şevket, Hamdullah Suphi...

Halka Doğru Dergisi'nin kurucularının hedef kitlesi köydür. Dergiye çıkaran "sekiz on yazıcının" gördüğü bir rüya şeklinde kurgulanan bu rüyada önemli olan köydür (Odabaş, 2015: 43). Dergi maksadını yaşlı bir kadına rüya gördürerek anlatır:

Çektiği maddi sıkıntılar yüzünden belli olan yaşlı kadınla aç, çıplak, sıtmalı, zavallı çocuklar anlatılmış sekiz on yazıcı ile kastedilen ise aydınlardır. Yaşlı kadın bir diğer adı ile köylülük ile vurgulanan aslında halktır. Aydınlar ise halkı tanımaz. Yaşlı kadın yüzlerce yıl kendisini aramamış anımsamamış olmalarını yadırgamaz. Bu noktada dile getirilen aydınlardan tenkit edilmesidir. Yaşlı kadın aydınlardan artık ümidini kesmiştir ve sadece kendini geliştirmeyi düşünür bunun için çocuklarıyla hep birlikte el ele verip çalışmaya karar verir kırgında olsa aydınlara şu çağrıda bulunur “sizde benim evlatlarım değil misiniz siz de benimle beraber çalışmaz mısınız?” bu sözler üzerine uydukları derin uykudan uyanan aydınlardan sunuş yazılarına şöyle son verirler “o yoksul yaşlı kadına yardım etmek için haftalık bir gazete olarak Halka Doğru Dergisi’ni çıkarmaya başladık” (Odabaş, 2015: 43).

Halka Doğru Dergisi’nin kuruluş gayesini Ispartalı Hakkı şöyle ifade etmiştir: “İstanbul’un Beylerini halk ile Anadolu ile alakadar etme” (Hakkı, 1971: 13). Türkçülük ideolojisine milliyetçi ve halkçı söylemler eklenmiştir (Tunaya, 2000: 444). Ziya Gökalp ise Halka Doğru Dergisi’nin Türkçülüğün ilk esaslarından biri olan “Halka Doğru” ilkesini uygulamak üzere çıkarıldığını belirtir (Odabaş, 2015: 43).

Halka Doğru Dergisi’nde halk kavramı üzerinde oldukça durulmuş ve halk kimdir diye sorulmuştur. Halkın kimleri kapsadığı sorusuna Yusuf Akçura cevap vermiştir:

“Ona göre halk, “köyde yaşayan, az toprağı olan veya tamamen topraksız rençperler; sonra şehirlerde geçinmeye çalışan küçük esnaf ve günlük çalışan ameleler, ırgatları.” (Akçura, 1911(a): 169).“Halk kimdir? Halk kime denir diye sorarak Yunanlıların, Bulgarların halk kavramlarını oturtmuş olmasına rağmen Türklerin halk kavramını” henüz oluşturamadığı üzerinde durur (Halka Doğru, 1911: 343).

Dergide yapılan yazışmalarda genel olarak hedef kitlesi olarak ulaşmak istediği grup köylü, işçi, esnaftır. Halka Doğru Dergisi’nin en önemli amaçlarından biri halkın yararına yazılar yazmak ve aydınlarla halk arasındaki iletişim kopukluğunu gidermektir (Odabaş,2015:44). Yusuf Akçura dergideki “Halka” başlıklı yazı dizisinin ilkinde “biz, Halka Doğru diye ad taktığımız bu dergiyi halk için, halka faydalı olmak adına çıkarıyoruz” diye ifade etmiştir (Akçura,1911(b): 170).

Yusuf Akçura “Halka” başlıklı yazısı beş sayıdır. Yazılan yazılarda dergi sade bir dil kullanmayı kendisine ilke edinmiştir. Halka Doğru Dergisi’nde milli iktisat politikası göz önünde bulundurulmuş ayrıca halk sağlık, temizlik gibi çeşitli konularda aydınlatılmıştır. Köylülerin köylerde topraksız kalışı, şehirlerde küçük esnafın yok olma tehlikesinin ortaya çıkmasına ve diğer yandan ekonomik, sağlık sorunlarına değinilir ve çözüm olarak “Halka Doğru” gidilmesi gerektiği üzerinde durulur. Yusuf Akçura halka doğru gitmenin gerekliliği yanında “...halk da bize gelmemeli midir?” sorusunu sormuştur:

“Biraz da halk bize doğru gelmemeli midir? Köylü, esnaf ve rençperimiz yazmayı bilenler bize yazsalar yanımıza uğrayıp bizimle görüşseler. Bir yandan halkımız bizim aramıza girerek dertlerini anlatsalar diğer yandan da okumuş gruplar halk ile halk için çeşitli bilgiler toplayarak hizmetlerde bulunmuş olurdu. Böylece çalışan halk ile halk için çalışanlar arasında dayanışma sağlanarak halkın bize gelmesi sağlanabilirdi.” (Akçura, 1911(c): 171).

Yusuf Akçura hem halka gitmenin gerekliliği üzerinde durur hem de halktan neler beklediğini açıklar. Yusuf Akçura “Halka” başlıklı yazı dizisini 1913 yılının Eylül ve Kasım aylarında çıkarmış fakat tamamlanamamıştır.

“Halka Doğru” yazısının ilkinde halk üzerinde durur: Biz , “Halka Doğru” diye adlandırdığımız bu dergiyi halk için çıkarıyoruz. Diyerek derginin amacını açıklamıştır. Bazı köylerde toprağın az, ürünün yetersiz olduğunu bazılarında ise yeteri kadar arpa, buğday meyve sebze çıkmasına rağmen bunları başka bir yere satmak için yol olmadığını belirterek köylünün sıkıntılarını yazısında ele almıştır. Türk köylüsünün tarlalarda eski zamanlardan kalma sabanları kullanıyor olmaları modern tarım tekniklerini, gübrenin ne olduğunu bilmediklerine dikkat çekmiştir. Diğer yandan Türk köylüsünün , beylere, ağalara, sarraflara başvurmak zorunda olduklarından ve faiz istemek zorunda kaldıklarını ayrıntılı biçimde ele almıştır.. “Başka memleketlerde rençperin yardımına koşan bankalar vardır bizde ki ziraat bankası her yerde maalesef bulunmuyor, parası da yetişmiyor köylüden ziyade ağalara, beylere para vermeyi daha güvenli buluyor” diyerek eleştirmiştir (Odabaş, 2015: 50).

Yusuf Akçura halkın eksikliklerini tespit ederek eksikliklerin bu kadar ile bitmeyeceğini, araştırıldıkça, derinlere inildikçe daha da çıkacağını ifade etmiştir. Maksadının bu olumsuzlukların sebebini bulmak ve o sebeplerin ortadan kaldırılması için fikirler arayıp bulmaktır diye belirtmiştir. Yazılarında köylünün içine düştüğü durumu düzeltmek için ortaya çıkan olumsuzlukları “Halka Doğru” giderek, köyleri gezerek, esnaf arasına karışarak, kaynaşarak onlarla konuşarak, dertleşerek ancak çözebileceklerini anlatmıştır (Akçura,1911(d): 172).

Yusuf Akçura “Halka” başlıklı yazı dizisinde köylünün, ırgatın, rençperin, küçük esnafın, şehirlinin halkın her tabakasından insanların izlenimlerini yazısında paylaşmıştır. Diğer yandan köylünün sıkıntılarının büyük olduğunu ancak bir kısmını anlattığını ve bu eksikliklerin nasıl görüleceğini köyleri gezerek, halka karışarak onlara kulak kabartarak görülebileceğini belirtmiştir. Yusuf Akçura yazı dizinin ikinci bölümünde eksikliklerin halkın sorunlarının dikkate alınmamasından kimin sorumlu olduğu üzerinde durur: Yusuf Akçura okurları eksikliklerin ve hataların sorumlusunun kimler olduğu hususunda düşünmeye teşvik eder. Hükümetin günah keçisi ilan edildiğini ve hükümete duyulan güvensizliği okurlar açısından değerlendirmiştir. Eksikliklerin ve hataların sorumlusunun kim olduğu üzerinde durarak kabahati üzerimize almamız gerektiğini ifade etmiştir. Hükümetin eksiklikleri nelerdir hükümet neden görevini yapmamıştır anlatmaya çalışmıştır. Hükümetin neden çalışmadığını neden tarıma önem vermediğini, yol yapmadığını sorarak hükümetin de görevini layıkıyla yapmadığını fakat köylünün de şikayet etmek dışında bir şey yapmadığını belirtir. Yusuf Akçura’ya göre köylünün de yapması gerekenler vardır. Okuyucuların hem hükümeti hem köylüyü sorgulamalarını sağlamıştır.

Yusuf Akçura hükümet üzerinden aslında memurları eleştirerek ellerini taşın altına koymaları gerektiği üzerine dikkat çeker çünkü hükümeti oluşturan bireylerdir (Akçura,1911(e): 177-178). Yusuf Akçura “Halka” yazısının üçüncü bölümünde birey olarak hükümete bağımlı olmadan halkın ve köylünün neler yapabileceği ile ilgili örnekler verir: Başka memleketlerin halkının hükümetten bir şey beklemediğini hükümetin desteği olmadan tarıma ve ticarete katkı sağladıklarını ifade etmiş tir. Rusya, Bulgaristan, Romanya’yı örnek vererek çalışma yönünden bize yakın bu devletleri örnek almamız gerektiğini yazılarında açıklayarak Osmanlı Türkleri neden yapamamışlar diye sormuştur.

Yusuf Akçura köylülerin yardımlaşarak sermayelerini arttırmalarını zor zamanlarında bu sermayeyi kullanarak işlerini büyütebilecekleri tavsiyesinde bulunmuştur. Başka memleketler bunu yaparken Türk köylüsü neden yapamam köylü birlik olup satın alma cemiyetleri kurarsa yeni makineler alınabilir. Yusuf Akçura üçüncü yazısında çeşitli meslek gruplarının örgütlenmesine dikkat çekmiş köylünün esnafın birleşmesi, örgütlenmesi, yabancı tüccara karşı hep birlikte hareket edilmesi üzerinde durmuştur (Akçura, 1911(f): 193-194).

Yusuf Akçura, tefrika ettiği yazı dizisinin dördüncü bölümünde okullar üzerinde durur. Halk isterse kendi okullarını kurabileceğine vurgu yapmış bu konuda halkın yönlendirilmeye ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Başka ülkeler de okumuş kişilerin halkı aydınlatma konusunda öncü olduklarına örnek vermiştir.

“Köylerde, mahallerde, çocuklar için hükümetin yapmış olduğu okul yoksa köylü birleşip okul açabilirler. Köylüler bir ev yaparak, içine bir hoca oturtular mı, köy okulu olmuş bitmiş demektir. Ürünler iyi olup, köylünün eline biraz para geçince o mektebin eksiklikleri tamamlanır. Çocukların oturması için sıralar, masalar yaptırılır, hocaya bir divanla bir masa bulundum mu, sonra yazı yazmakta kolaylık için tebeşir ve yazı tahtası alınır; daha da para bulunabilirse harita falan gibi araç gereçler getirilir”.

Yusuf Akçura okullar üzerinde durduğu yazısında köy ahalisinin nasıl okul açabileceği hususunu açıklamıştır. Köylünün ve halkın bu noktada özverili olmadığını bir anda her şeyin İsviçre’de Almanya’da ki gibi olmasını beklediğini bunun için de köylünün hiçbir şey yapmadığını ifade etmiştir. Yusuf Akçura yazısının devamında “halka” diye yazdıklarımız şeyler ulaşılması güç hedefler değildir diyerek Osmanlı Türklerinin her şeyi hükümetten beklediğine atıfta bulunarak Şimal Türklerini örnek vermiştir (Akçura, 1911(g): 209-211).

Yusuf Akçura yazısının son bölümünde “halka doğru gitmek” gerektiği üzerinde durmuş gelişmiş memleketler de halkın ve aydın kesiminin boş durmadığını şehirlerde durmadıklarını kasabalara, köylere giderek halkını ileriye götürmeye çalıştıklarından bahseder. Bilhassa Seniçe kasabasında rastladığı karı kocadan oldukça etkilenmiştir. Yusuf Akçura, Yeni Pazar sancağında seyahat ederken Seniçe kasabasına gelir burada gördüğü mektep dikkatini çeker. Mektep hakkında bilgi edinir. Sırp bir karı kocanın mektepte hocalık yapmasına şaşırır. Karı kocanın

özverisi sadece çocuklara okuma yazma öğretmesi değil bütün köyü eğitmeye çalışması Yusuf Akçura'nın çok hoşuna gider çünkü bu idealist ve ilkeli köy hocası, en güzel, en modern şehirlerde öğretmen olabilirdi fakat o köy öğretmenliği yapmak istemiş, karanlıkları aydınlatmayı tercih etmişti. Böyle halka doğru giden gençlerin varlığını emeklerin boşa gitmediğini kanıtlamış oldu. İşte Türk köylüsünden de Yusuf Akçura'nın beklediği budur. Asıl halka gitmek böyle olur (Odabaş, 2015: 48).

Yusuf Akçura beşinci yazı dizisinin son bölümünde Atina Darülfünunundan bahseder. Atina da eğitimini bitiren gençlerin kasabalara, köylere giderek kendi halklarına hocalık ettiklerinden hekimlik yaptıklarından ilaç verdiklerinden onları yönlendirdiklerinden söz eder. Rumların aynı zamanda bu hizmetlerini Yunanistan düşüncesi yönüyle etkin çalıştıklarını belirterek Rum vatandaşlar böyle çalışırken Türk gençleri neler ile meşgul sorusunu sormuştur (Akçura, 1911(h): 237-238).

Halka Doğru Dergisi Türk Yurdu tarafından çıkarılmaya başlayan ve hem Türkçü- Milliyetçi ve hem de Halkçı-Köycü fikirlerin bir birleşimi olarak karşımıza çıkar. İktisattan eğitime, edebiyattan sanata siyasi ve sosyal alanda yazılar çıkaran derginin milliyetçi özellikleri ağır basmakta dilin sade olması dikkat çekmektedir. Halka Doğru Dergisi bize halka gidişin örneklerini gösterir (Odabaş, 2015: 43).

2.1.8. Türk Sözü

Türk Sözü 12 Nisan 1914 ile 24 Temmuz 1914 tarihleri arasında haftada bir defa yayınlanmıştır. Müdürü Celal Sahir başyazarı Ömer Seyfettin'dir. Toplamda on altı sayı çıkan dergi Türkçülük politikasının ana yönelimi ile Türkçülük hareketini halka anlatmaya çalışan edebi ve siyasi bir dergidir. Türk Sözü Dergisi İstanbul'da Tanin matbaasında çıkarılmaya başlanmıştır. Türkçü aydınları etrafında toplayan dergi, 12 kuruşa satılmıştır. Rusya ve İran'da ise yıllık aboneliği 2,5 rubledir (Erhan, 2006: 7).

Dergide yayınlanan fotoğraflar bile milli bilinci uyandırmaya yöneliktir. Türk dünyasına ait önemli şahsiyetlerin fotoğrafları yer almıştır örneğin dokuzuncu sayıda Fatih Sultan Mehmet'in fotoğrafı konulmuştur. Bu durum dergide şöyle açıklanmaktadır: "Gazetemiz Türklere ait önemli şahsiyetlerin fotoğraflarını yayımlayacaktır." (Parlatır, 1991: 20).

Türk Sözü Dergisi'nde karikatürlerde dikkat çeker karikatürlerinde yayınlanma amacı milli şuuru uyandırmaya yöneliktir. Dergi halkın gazete dilini anlamadığından, dilin ağır ve anlaşılmaz oluşundan, siyasi, sosyal ve kültürel pek çok konuya değinilmiştir. Dört ay gibi kısa bir zaman diliminde 16 sayı olarak çıkan dergide Halka Doğru Dergisi'ne oranla sınırlı kaldığı görülür yazar kadrosu içinde Ömer Seyfedin, Aka Gündüz, Hasan Korkut ve Ziya Gökalp, Kazım Nami, Habil Adem, Abdullah Tukayef, Asım, Cafer Alp, Cevat Turgut, Cevdet Fahri, Faik Hamdi, İsmail Hakkı Bey, Bekir Sıtkı, Maraşlıoğlu, Mehmet Rıfat, Oktay İzzet gibi isimler dergide yazılar yazmıştır.

Dergiye damgasını vuran hemen hemen derginin bütün yükünü omuzlayan kişi başyazar olan Ömer Seyfettin'dir. Türk Sözü Dergisi'nin bütün sorumluluğunu alan Ömer Seyfettin Genç Kalemler Dergisi kapandıktan sonra aynı amaç uğruna ilerlemekten geri kalmamış ve Türk Sözü Dergisi'nin her sayısında bir makalesi yayınlanmıştır. Türk Sözü Dergisi'nin en önemli en büyük amacını "Türk Sözü" makalesinde şöyle ifade eder:

"İşte biz Türk dilini acımasız ellerden kurtararak halka kendi diliyle kendi derdini anlatacak şeyler yazacak, memleketimizde okumanın önemini uyandırmaya çalışacağız." ve şöyle devam eder: "Türk Sözü, Türk gençliğiyle, hala uyuyan ve bir umut ışığı bekleyen Türk halkı arasında bir kapıdır, gençlik o kapıdan girmekle küçülmeyecek, aksine halk kendi varlığını, kendi milletini yükseltecek, kendine benzetecektir." (Kaplan, 2012: 15-17).

Halka Doğru gibi Türk Yurdu Cemiyeti tarafından çıkarılan derginin teknik ve idari bakımdan da Türk Sözü Dergisi ile benzerlik gösterir. İdarehanesi Nuru Osmaniye Caddesinde 40 numaralı Türk Yurdu'ndadır. Derginin kapağında ve ilk sayfasında "Halka doğru gitmek halk için çalışmak" cümlesi yer almaktadır.

Ömer Seyfettin makalelerinde "edebiyat" ve "dil" konusunu işlemiştir. Yazdığı makalelerle millî bilinci uyandırmaya çalışmıştır. Millet olmanın ilk şartının millî bir dile ve millî bir edebiyata sahip olmak olduğunu vurgulamış, dilimizin millileşmesi konusunda halkı ve aydınları aydınlatmaya ve bilinçlendirmeye çalışmıştır. Türk Sözü Dergisi'nin ilk sayısında Türk Sözü başlıklı makalesini yazarak derginin ilk sayısının ilk yazısını oluşturmuştur (Erhan, 2006: 10).

Derginin ilk sayısında olduğu gibi çeşitli sayılarında yapılmış olan duyuruda Türk Sözü Dergisi'nin "Türklerin faydası için" çıkarıldığı, "Türk milleti harikulade

ve canlı bir lisanı sahip oluncaya kadar” yükselmeyeceği hususuna dikkat çekilir. Ömer Seyfettin başyazar olarak ilk sayıda hem derginin çıkarılma maksadı üzerinde hem de lisan üzerinde durur. Ömer Seyfettin ayrıca şimdiye kadar çeşitli kitapların çıkarıldığını fakat bu kitapları kimsenin okumadığını okumanın genel olarak sevilmediğinden bahsetmiş diğer yandan da Türklerin okumamasını konuştuğu dil ile yazılmamasına bağlamıştır. Ve Türk dilini yabancı kelimelerden arındırarak halkın anlayabileceği dilde yazarak memlekette okuma şevkini arttırmanın gerekliliğini dile getirmiştir.

Böylelikle Ömer Seyfettin Türk Sözü adlı makalesinde derginin hedef kitlesini, çıkarılma amacını belirtmiştir. Türk Sözü Dergisi'nin merkezinde dil meselesi söz konusudur. Ömer Seyfettin Türkçenin bağımsızlığını kazanmasını ve konuşma dilinin yazı dili haline gelmesini savunarak halkı Türk Sözü Dergisi ile bilinçlendirmeyi amaçlamıştır (Odabaş, 2015: 97-98). Ömer Seyfettin Türk Sözü Dergisi'nin ikinci sayısında halk kavramı üzerinde özellikle durur ve saray edebiyatını eleştirir. Ayrıca Türkçeye gereken önemin verilmediğinden bahseder. Şairlerin ve yazarların Türkçeyi ihmal etmelerinden dem vurarak bir milletin ancak lisan ve edebiyatıyla var olacağını vurgulamıştır. Türklerin artık uyandığına dikkat çeker. Türk Sözü Dergisi'nin yükünü omuzlarına alan Ömer Seyfettin Genç Kalemler Dergisi kapandıktan sonra Türk Sözü Dergisi'nin her sayısında bir makale yazmıştır (Kaplan, 2012: 16).

Türk Sözü Dergisi'nin 12. sayısında Ömer Seyfettin kelimelerin anlamlarının ne olduğu hakkındaki yazdığı makalesinde yine lisan meselesine değinir. 13. Sayıda lisanın sadeleşmesi, 14. Sayıda İstanbul Türkçesi hangisidir, 15. Sayıda Sağlam Zemin, 16. Sayıda İstanbul Türkçesi Hangisidir makalesini yayınlarken Türk Sözü Dergisi'nde Lisan üzerinden yazılar yazarak Halka Doğru gitme eylemini seçmiştir.

Türk Sözü Dergisi'nin diğer makalelerine baktığımızda yine yazar kadrosunun kaleme aldığı makalelerde dil ve edebiyat, eğitim, iktisat, ahlak gibi konular milli bir biçimde söylenerek halk bilinçlendirilmeye çalışılmıştır. Türklerin artık uyandığından lisanlarını sevmeye başladıklarından bahsedilmiştir..

Türk Sözü Dergisi'nde iktisadi konulara da makalelerde yer yer vurgu yapılmıştır. Örneğin Habil Adem isimindeki yazar “Ticaretin İstikbali” adlı makalesinde Türk olan küçük esnafın Avrupa ticareti ve sanayisi ile rekabet edemediğini Türk esnafının, zanaatkarının birleşmeleri konularında uyarıda bulunur.

Küçük esnafın ölmeye yüz tuttuğunu belirterek Avrupa usulü makinelerin kullanılması noktasında fikirleriyle dikkat çeker (Odabaş,2015: 109-111).

Türk Sözü Dergisi, yaptığı uyarılar ile halka inmeyi amaçlamıştır. Bunu her sayının kapağında slogan haline gelen halk için çalışmak ifadesinden anlıyoruz (Kaplan, 2012: 17). Halk için yazılan bir başka makalede Habil Adem Türk bakkallarına dikkat çeker. Türk bakkallarının bilinçlendirilmesini makalesinde ayrıntılı olarak anlatmıştır. Yine iktisat ile alakalı bir başka makale Mühendis Faik tarafından “Esnaf İçin Terakki Yollarıdır”. Bu makalede Mühendis Faik loncaları ve sendikaları anlatmış bunların Batı ülkelerindeki işleyişleri, amaçları üzerinde durmuştur.

Türk Sözü Dergisi’nde eğitim ve mekteplerle ilgili yazılarda mevcuttur. Bekir Sıtkı “Bir Mektup” adlı makalesinde Anadolu köylüsünün cehalet nedeniyle eğitime karşı ilgisiz ve alakasız olduğunu çocukların okula gönderilmemek için türlü çarelere başvurulduğu görülmektedir. Cehaletten ve okulsuzluk üzerinde duran yazar Bulgar köylerini örnek olarak göstermiş beş yıl bu köylerde zaman geçiren yazar izlenimlerini anlatmıştır. Bulgar köylerindeki okulların şehirlerdeki okullarla boy ölçüştüğünü ve her çocuğun zorunlu olarak okula gittiği noktasına dikkat çekmiştir. Okuldan geri kalan çocuk babasından ceza alır bu köylerin ahalisi de çiftçidir okulda ziraat bilgisinin yanı sıra vatan ve millet fikirleri aşılanır. Yazar Çatalca’da hükümet konağı sandığı bina bir Rum’un vatani için yaptırdığı okuldur. Türklerin Okulu ise yıkık bir mescidin dibidir (Odabaş, 2015: 114).

Bekir Sıtkı 13.sayıda bir diğer mektubunda okul ve eğitim konusunda çareler düşünmekte köy ve köylünün düşünülmesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Bizde dikkate alınmayan en çok geri kalan köy ve köylümüz olduğunu belirterek düşüncelerini bildirmiştir. Gezdiği memleketlerde köye gidebilecek birçok şahıs tanıdığını fikirleri ile çok rahat köy ve köylüyü yaptıklarıyla aydınlatabileceklerini fakat köye gitmek istemediklerinden şehirlerde bu kişilerin işsiz güçsüz gezmelerine dikkat çekmiştir. Menfaatin köy olduğunu dile getirerek hükümetin köylüler için okul açtığını yalnız her şeyi ve her işi hükümetten beklemek gerektiğini de ifade etmiştir. Biraz da köylünün bir şeyler yapması gerektiğini üzerinde durmuştur.

Bekir Sıtkı makalesinin son kısmında kardeşlerim diyerek yapılması gerekeni özetleyerek milletin geleceğini ve mutluluğunu sizin gibi genç ve özverili öğretmenlerin elinde görmekte olduğunu vurgulamıştır. Bu sebepten dergi sağlıklı

gençlerin yetişmesini amaç edinmiştir. Gençlerin sağlıklı olması için izci kampları ve spor kulüplerin faaliyetlerinden de haberler verilmiştir (Kaplan, 2012: 18).

Gençlerin yanı sıra köy ve köylü üzerinde duran Bekir Sıtkı makalesinde milleti için öğütler vererek köylü meselesine eğilmiştir. Kazım Nami “Hayber Kalelerinin, Battal Gazilerin Terbiye Hizmetleri” isimli makalesinde masallar, efsanelerden bahseder. Aka Gündüz ise “Destur ya Cehalet” başlıklı yazısında bu millet batacak söylemlerine karşılık olarak tenkitte bulunarak bu millet batmayacak kurtulacaktır ifadesinde bulunur. Çeşitli yazıları ile dikkatleri üzerine çeken Türk Sözü Dergisi siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik, güncel konularda yazar kadrosu ile çeşitli beyanlarda bulunarak yazılarını yeni lisan çizgisi ile milli bilinç senteziyle harmanlamıştır.

16 sayı çıkan Türk Sözü Dergisi'nin son sayısı 6 Ağustos 1914'de çıkmıştır. Son sayısında Türk Sözü Dergisi'nin geçici bir süreliğine iki haftada bir çıkacağı yazılmış fakat bir daha hiç çıkarılmamıştır. Çıkarılmama sebebi olarak dünya savaşı ve savaşın getirdiği siyasi sosyal ve buhranlı durum göz önünde bulundurulmalıdır. Türk Yurdu Dergisi'nin üç buçuk yıl sonra halkın cephelerde, tarla ve ekinlerde daha önemli görevleri olması yani savaş sebebiyle kapatıldığı söylenecektir. Türk Sözü Dergisi halktan yeteri derecede beğeni görmemiş, geri dönüt alamamıştır. Çünkü dergide şu sözler geri dönüt alınmadığına dair dikkat çeker:

“Halka doğru sizin gazeteniz değil miydi? Niçin bu gazeteyi kim, neden çıkarıyor diye merak etmediniz yazı işlerimizin bulunduğu yere geliniz sizinle konuşalım sizinle konuşursak ihtiyaçlarınızı anlar, yararınıza çalışırız. Avrupa'da halkın dertlerini anlatan çokça gazeteleri vardır. Biz şimdilik ancak haftada bir defa gazetemizi basabiliyor ve on paraya satıyoruz sizin mutluluğunuzdan, sizin acılarınızdan ve üzüntülerinizden, sizin geleceğinizden başka bir şey düşünmüyoruz Halbuki siz bizi merak etmeyerek kardeşliğimizi kabul etmiyor, ne yazı işlerimize geliyor, ne de mektup gönderiyorsunuz. Halkımızın her kesiminden gelecek kardeşimizi büyük bir sevinçle kabul edeceğiz. Gelemeyen kardeşlerimiz fikirlerini ve düşüncelerini ufak bir mektupla yazmalı” (Odabaş, 2015: 129).

Halkın Türk Sözü Dergisi'ni yeterince dikkate almamasına rağmen dönemin gençleri üzerinde etki edebilmek için çeşitli hikayeler yazılmıştır. Örnek olarak Çakıroğlan, İhtiyar Arabacı, Turhan Bey, Kaçak Hasan hikayelerini verebiliriz (Kaplan, 2012: 19).

Balkan Savaşı ve I. Dünya Savaşı arasında çıkan Türk Sözü Dergisi milliyetçi ve halkçı bir fikir dergisidir bundan ziyade söylemleri Yeni Lisan çizgisi üzerinden Milliyetçi ve halkçı fikirleri sentezleyerek makaleler oluşturulmuştur. Dil, Edebiyat ve milliyetçilik ekseninde dergiye damgasını vuran başyazar Ömer Seyfettin olmuştur. Makaleler dil ve edebiyat üzerine kurgulanmıştır. Balkan savaşlarının etkisi ve sonrasında savaşın kültürel, ruhsal, edebi havasını okuyucuya gösterir. Artık Osmanlıcılığın son bulduğu Balkan Savaşını Türkler üzerinde bir travma yarattığı ve bu travmanın Türkler üzerinde milli bilincin uyanmasıyla beraber milliyetçiliğın zirveye çıkmasında rol oynamıştır. Dil konusuna ehemmiyet göstererek halk kavramı oluşturulmaya çalışılmıştır. Türk Sözü Dergisi dili ve edebiyatı Türkleştirmek maksadındadır. Halka yönelik de genel itibariyle dil ve edebiyat ile sınırlı kalmıştır fakat Türk milliyetçiliğının yapısının oluşumunda önemli bir rol oynamıştır (Odabaş, 2015: 131-134).

2.1.9. Köycüler Cemiyeti

Köycüler Cemiyeti 25 Kasım 1918'de Türk Ocakları tarafından kurulmuştur. Türk Ocakları içerisinde halka doğru gitme eylemi içerisinde plan ve programı belirlenmiştir. Resmi kuruluş tarihi ise 18 Mart 1919'dur. Cemiyetin amacı köylüler arasında vicdanlı bir şekilde çalışmak ve esenlik, eğitim hususunda kendilerine yardım etmek olduğu belirtilmiştir.

Merkezi İstanbul Cağaloğlu'nda Acı Musluk Sokağında Yenigün matbaasının üzerindeki dairede bulunan cemiyetin başka şubesi yoktur. Başkanı Halide Edip olup genel sekreter ve muhasebeci Ragıp Nurettin'dir. Halkçılık hareketinin önderlerinden Halide Edip halkçılığın bir düşünce değil bir fiil olarak görülmesini uygun görmektedir ve bu meyanda Halide Edip'i Köycüler arasında olmaya iten neden Amerika'da Jane Addams'ın faaliyetlerini yaptığı ve kurucusu olduğu Hull House çalışmalarıdır. Halide Edip'e göre halkçılığın anlamını bulduğu yer Amerika'ydı (Üstel, 2004: 111-113).

Başkanlığını Halide Edip'in sürdürmesine rağmen fikir olarak önderliğini Reşit Galip yapmıştır. Reşit Galip 1893 yılında Rodos adasında doğmuştur. 1911 yılında Askeri Tıbbiyeye girmiş ve bir grup arkadaşıyla birlikte Türk Ocağı'nı kurmuştur. Öğrenciliğinin devam ettiği sırada Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı'na katılmıştır. 1919'da tüm görevlerini bırakarak bir grup arkadaşıyla Anadolu'ya geçmiştir. Köy ve köylü adına bir şeyler yapmak için Anadolu'ya giderek ülkesi için daha yararlı olduğuna inanmıştır (Turgut, 2007: 159).

Reşit Galip hareketin başlamasını Türk Ocağı'nın gösteriler, konferanslar ve çeşitli etkinlikler yolu ile çok bir şey yapamayacağını eleştiren bir grup genç tarafından ortaya atıldığını diğer yandan ocağın doğrudan halkın içerisine girerek köycülük hareketinin başladığını ifade etmiştir. İşte bu atmosfer içerisinde Reşit Galip bir grup arkadaşı ile Anadolu'ya geçmiştir (Sarıay, 1994: 159).

Nisan 1919'da Dr. Fazıl Doğan, Dr. Mustafa, Dr. Haşan Ferit ve Dr. Reşit Galip'ten oluşan dört kişilik ilk grubun Tavşanlıya gitmeleri bu anlamda köycülük hareketi için de önemli bir merteye oluşturarak köycülük hareketini başlatmışlardır (Üstel, 2004: 115-116). Bir süre sonra Ocaklı Hayati Bey Tavşanlı'ya bucak müdürü olarak gelmiştir. Köylülere aslında sağlık hizmeti vermek için Anadolu'ya gelen gençler Tavşanlı'yı örnek bir köy haline getirmeye çalışmışlardır.

Köycüler Cemiyeti buradaki köylerden faydalanarak deneyimleri ile örnek köyler oluşturmak için projeler hazırlamışlardır (Sarıay,1994,159). Reşit Galip artık "Köycü Reşit Galip" olarak adlandırılmıştır. Reşit Galip ve arkadaşları hem halkın hastalıklarını tedavi etmiş hem de Anadolu halkını bilinçlendirmek adına birçok faaliyette bulunmuşlardır. Diğer yandan Reşit Galip Müdafaa-i Hukuk grubunun kurulması içinde çalışmalarda bulunmuştur (Turgut, 2007: 9-10).

Köycüler Cemiyetinin örnek köyler oluşturma hususunu açacak olursak proje Köycülerden bir bölümünün vereceği ortak sermaye ile satın alınarak elverişli bir tarım arazisi üzerinde kurulacak köyde köylülerin "Köycüler" ve adaylardan meydana geleceği ifade edilmektedir. Ayrıca köydeki bütün çalışmaların iş bölümü şeklinde ortaklaşa yapılması ortak kasasının olması ve bu kasanın yönetiminin sorumlusu ise köy ihtiyar heyeti olmalıdır. Köycülerin örnek köy oluşturma gayretleri Anadolu için bir başlangıç olarak görülmektedir.

Reşit Galip, ayrıca bu örnek köyde yerleşmiş Köycülerin tahıl, konserve vb. yiyecek maddelerinin üretileceğini belirtmektedir. Köycülerin Reşit Galip tarafından

birtakım sorunları dile getirilmektedir. Hekimlik hizmeti karşılığında köylüden alınan ücreti Reşit Galip bir sorun olarak görmektedir: Bir hastayı iyi etmek için onunla pazarlık etmek veya iyileştirdikten sonra avcuna bakmak pek iğrenç geliyor. Reşit Galip ücret sorununu bu şekilde ifade etmiştir (Üstel, 2004: 119-121).

Kendisini Köycü bir hekim olarak tanımlayan Reşit Galip köylerin durumunu yakından görmüş ne yapılması gerektiğine vakıf olmuştur. “Köy Muallimleri” adlı eserinde köylüler ile ilgili düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Ben köylü dostu bir hekimim köy muallimleri sizde benim gibi köy dostlarısınız bu sebepten köylünün saadeti ve mutluluğu için, refahı için konuşabiliriz. Çünkü vatanın temeli köylüdür. Köylü her konuda ne kadar ileri giderse vatan da o kadar ileri gider ve güçlenir. Bilirsiniz ki bir vücut çeşitli organlardan ve her bir organda iptidai hücrelerden oluşur. Köy, vatan dediğimiz vücudun; köylü, millet dediğimiz gene bünyenin esas hücresidir. Bir organın gelişmesinde esas hücrenin üstüne düşen görev ne ise, bir milletin ilerleme ve gelişmesinde de köylünün rolü odur. Hücreleri iyi yetişmemiş, sıkıntılı, hasta bir vücuttan bir şey umar mısınız? Öyle bir vücut kendisini koruyup ve neslini sürdürebilir mi? O güçsüz yaratıktan yalnız yozlaşmış ve boyun eğmiş bir nesil çoğalabilir. Köylüsünün zekası, sağlığı, iptidai ahlakı ve karakteri bozulmuş, hastalanmış milletlerde iste böylece genel bünye zaafına uğrarlar; hayat mücadelesinde güçlü milletlerin önünde ezile ezile adım adım geri giderler; dağılma karşı konulamaz bir mıknaş gibi onları kendi uçurumuna çeker. Bizim köylümüz zeka, sağlık, erdem, özellikleri açısından diğer milletlerin köylüsünden itibarı yüksektir. Uzak ve yakın tarihin bitmek bilmeyen hikayelerine dayanarak bunu göğsümüzü gere gere ispat edebiliriz” (Bekata, 1934: 228-229).

Reşit Galip, köylünün eğitimi ile de yakından ilgilenmiş köy okullarındaki eğitimin istenilen nitelikte olmaması sebebiyle ve köylerde ki eğitim ihtiyacına özellikle vurgu yapıyordu birçok yazıda yazarlar eğitim sistemi ile alakalı serzenişte bulunuyorlardı. Bir an önce köylü için acil bir eğitim programı hazırlanmalıydı.

Görüldüğü üzere Reşit Galip Anadolu'ya giderek köylerde sadece hekimlik yapmamış köylerin aydınlatılması noktasında birçok çalışma yapmıştır (Turgut, 2007:20-21). Köycüler Cemiyeti köye faydalı olmak adına faaliyetlerini yürütmüş fakat İstanbul'da yaşayan üyeleri ile Anadolu'da görev yapanlar arasındaki fikir ve düşünce ayrılığı, maddi problemler projelerinin hayata geçirilmesine olanak vermemiştir (Sarıay, 1994: 160).

Köycüler Cemiyeti, üyelerinin ve önderlerinin büyük bölümünün özverileri ile çalışmaları Milli Mücadele'ye katılmaları sonucunda çalışmalarına zorunluktan dolayı ve eylemsel olarak ara vermek zorunda kalmışlardır, fakat 1923'ten sonra yeniden kendi içlerinde örgütlenmeye başlayan Türk Ocakları içinde köycülüğe yönelme yaklaşımını Köycü söylemler yeniden gündeme getirilmiştir (Üstel, 2004: 121).

2.2. Köycülük ve Türkçülük Ekseninde Toplumsal Mühendislik

2.2.1. Ziya Gökalp

1875 yılında Diyarbakır'da doğan Ziya Gökalp, İlk ve ortaokulu yine Diyarbakır'da bitirmiştir. 1886-1890 yılları arasında Diyarbakır Askeri Rüştüyesi'nde okuduktan sonra Diyarbakır Mülki İdaresine girdi.1890'da babasını, 1897'de amcası Hasip Efendi'yi kaybetti. 1898'de Diyarbakır'da siyasî söylemleri sebebiyle tutuklandı. Mahkeme sonunda suçlu bulunarak İstanbul'da bir yıl süreyle hapis yattı. Hapis yatması sebebiyle Veteriner Mektebi'ndeki eğitimi yarım kaldı ve cezası bitince Diyarbakır'a sürüldü (Duru,1942: 5).

Selanik'te, Sosyoloji Kürsüsünü kurarak burada sosyoloji dersleri vermeye başladı. 1912 seçimlerinde Ergani-Maden'den milletvekili seçilerek İstanbul'a yerleşti. Balkan Harbi devam ederken Selanik'te bulunan İttihat ve Terakki Cemiyeti Umumi Merkezi İstanbul'a gönderildi. Ziya Gökalp'te merkezle birlikte İstanbul'a geldi. Ziya Gökalp'ın İstanbul'a gelmesinden sonra ilk işi "Türk Ocağı'na girmek ve Türk Yurdu Dergisi'nde yazılar yazarak Türkçülük akımını kuvvetlendirmek oldu. Ziya Gökalp, bu sırada Yusuf Akçura ile tanışarak aynı dergide çalışmaya başladılar ve birbirlerinden fikir yönünden yararlanmaya başladılar (Türkman, 2003: 147-148).

Ziya Gökalp, I. Dünya Savaşı'nın milyonlarca insanın ölmesine karşılık birtakım olumlu sonuçlar ortaya çıkardığına inanarak milli ülkünün de değer kazandığını kabul etmektedir. Halkçılık ve Milliyetçilik yeni bir kuvvet kazanmaktadır. Ziya Gökalp'e göre düşünürler toplumsal hareketlerin mimarlarıdır. Toplumda ki olayları bir düzene sokmak sebeplerini ve sonuçlarını çözmek düşünürlerin vazifesidir. Ziya Gökalp bu konuda şöyle der "Halkın cemiyet içindeki vaziyeti, sosyal tabakalar arasındaki basamaklar silsilesine tabidir." Bu tabakalar ona göre altı merhale geçirmektedir. Ziya Gökalp altı merhaleyi şöyle açıklamıştır.

1-Semiye devri, Clan kabile devri: Bu devirde kabile içinde sınıf ve tabaka bulunmadığından bireyler arasında eşitlik vardır. Kabilenin idarecisi bireyler arasında en önemli kişidir. Klanın bütün bireyleri askerlik yapmak ile yükümlüdür. Halkın dışında herhangi bir sınıf yoktur her klan kendisi içerisinde halkı oluşturmuştur. Bu dönemde kabileler arasında devamlı savaş söz konusudur.

2- Kast devri: İmparatorluklarda toplum birtakım sınıflara ayrılmıştır. Romalılarda patriciler ve plebler, köleler gibi Ziya Gökalp, eski Türkler hakkında Göktürkler, Buyruklar, Karabudun adları ile üç kast olduğunu dile getirerek kast teşkilatının Hindistan'da daha katı olduğunu ifade etmiştir.

3-Tarik devri: İslamiyet de Abbasiler ile başlayan devir kast sistemine son vermiş Arap olmayan Müslümanlar kendi aralarında örgütlenerek Emevi saltanatını ortadan kaldırmışlardır. Dolayısıyla Araplarla mevali arasında bir ayrım kalmamıştır. Sadece dinleri ayrı olan Müslüman ve Gayrimüslim tabakaları kalmıştır. Diğer yandan Müslümanlar arasında Müslüman yüksek rütbeli zabıtlar ve ulema denilen iki tabaka meydana çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki seyfiye ve ilmiye tabakaları da buna örnektir. Ziya Gökalp bu sebeple bu devri tarik devri diye tanımlamıştır. Ziya Gökalp'e göre Hanedan ailesinden başka hiçbir aile yoktur. İdare ile ordu kökenli olmayan, devşirme kökenlilerin elindedir. Bütün insanlar padişahın koşulsuz kulu ve reayası idiler. En önemli sınıf seyfiye ve ilmiye sınıfıydı bu sebeple Halkçılık İmparatorluk'ta geri planda kalmıştır.

4-Derebeylik devri: Siyasi üstünlük bakımından bu devir Osmanlı İmparatorluğu için çok sıkıntılı ve zararlı olmuştur. Çöküntü bu devirden itibaren başlamıştır. Tımar sistemi devrinden Osmanlı İmparatorluğu'nun tek bir aile yani saltanat hanedanı vardı herkes hanedanın Osmanlı sülalesinin kast kuralları

himayesindeydiler. Derebeylik devrinde ise ayan adı verilen derebeyler hanedanlık talebinde bulundular. Böylelikle hanedanlık iddiasında bulunan birçok yeni aileler ve ocaklar oluşmuştu. Bu aileler artık reaya olmaktan çıkmış reaya ve asker sahibi olmuşlardı. Ziya Gökalp bu anlamda halkın aristokrat ve avam olarak yeniden iki gurupta toplandığını ve kısmi olarak bir halkçılığın doğduğu görüşünü savunmaktadır.

5-Sınıf devri: Tanzimat, reaya ve gayrimüslim kavramını kaldırmış halkçılığa doğru giden süreci başlatmıştı. Ziya Gökalp'e göre İmparatorlukta derebeylik devri yaşanmış olması Meşrutiyet devrine geçiş mümkün olmayacaktı. Derebeylik devri bu açıdan hürriyet kavramını ortaya çıkarmış ve geliştirmiştir. Toplumun her kesimi hürriyetten etkilenince avam adı verilen büyük küme ayan ve aristokratlarla siyasi haklar bakımından eşit hale gelince halk adını almıştı.

6-Meslek devri: Ziya Gökalp I. Dünya Savaşı'nın sonlarında artık siyasi anlamda halkçılık devrinin ortaya çıkmış olduğunu kabul etmiş ancak, cemiyet içerisinde yine de birtakım ekonomik tabakalar olduğunu belirtmiş ve bunlara sınıf adını vermiştir. Ekonomik sınıfları şöyle büyük eşraf, küçük eşraf ve işçiler olarak ayırmıştır (Gökbilgin, 1976: 202-203).

Ziya Gökalp, Sosyal Halkçılık ile Solidarizm dediği dayanışma hareketini aynı şey sanmakta ona göre Siyasi Halkçılık, herkesi siyasi kanunlar bakımından ayanlar derecesine çıkarmıştı. Sosyal Halkçılık ise herkesi ekonomik ve kültürel bakımdan eşrafa eşit yapmak istemektedir. Halkçılık ayırıcı zümrelerin yerini, toplumun bireylerini birbirlerine sıkı bağlarla birleştiren meslek gruplarının almasını ön görmektedir (Gökbilgin, 1976: 198-200).

Ziya Gökalp'e eski hayata ait olan her şey ortadan kalkıp "yeni bir hayat" kurulacaktır. "Yeni hayat"la "yeni iktisat", "yeni aile", "yeni estetik", "yeni felsefe", "yeni ahlak", "yeni hukuk", "yeni siyaset" amaçlanmaktadır. Ziya Gökalp, "içtima-i inkılap"la ortaya çıkacak olan bu "yeni hayat"ı, Osmanlı'yı yeniden ayağı kaldıracak bir çözüm yolu olarak görmektedir. Bu yeni yaşamın en önemli bileşenleri halkçılık ve milliyetçilik olan Türkçülüktür (Toprak, 2002: 312).

Ziya Gökalp; cemiyet kavramını, halkın toplumsal boyutu olarak isimlendirir. bu yüzden "fert yok, cemiyet var" prensibini kullanarak, birey karşısında toplumun ne kadar önemli olduğunu vurgular. Gökalp, Halkçılık kavramını Batı'daki demokrasi sözcüğünün Türkçe karşılığı olarak görerek halkçılığı, toplumdaki sınıf

kavgalarının yerini meslek zümrelerine bırakılması olarak tanımlar. Böylece bir organizma gibi çalışan toplumun önemli vazifelerini yerine getirme de meslek zümreleri görevli olacaktır. Bu çalışmalar sonucunda toplum ilerleyecek ve böylece iş bölümü artacaktır. Çatışmanın yerini dayanışma ve işbirliği alacaktır. Bu görüşler etrafında Ziya Gökalp'in çıkarımını özetleyen “fert yok, cemiyet var.”, “sınıf yok meslek var”, “imparatorluk yok milli devletler var” söylemleri çerçevesinde II. Meşrutiyet itibariyle gelişen süreç içerisinde Cumhuriyet'in hazırlayıcısı olmuştur (Aydoğan, 2016: 144).

Ziya Gökalp bu bağlamda ortak bir dil, din, kültür ve tarih ekseninde Anadolu'daki tüm halkları birleştirmeyi hedefleyen bir toplum modeli geliştirmiştir. Bu yeni modelde toplumu bilinçlendirmek adına düşünürlere büyük işler düşmektedir.

Ziya Gökalp çok çeşitli kaynaklardan yola çıkarak en çok Durkheim'den etkilenmiştir. Çeşitli kavramları alarak bunları süzgeçten geçirip bir sentez oluşturmuştur. Ziya Gökalp üzerindeki başka bir etki Dış Türklerden gelen etkidir. Hüseyinzade Ali Bey, İsmail Gaspıralı, Mehmet Emin Resulzade Ziya Gökalp'i anlamak açısından önemlidir. Ziya Gökalp “Türk Milletindenim, İslam Ümmetindenim, Avrupa Medeniyetindenim” sloganını Hüseyinzade Ali Bey'in eserlerinden almıştır. Yine 1913-1914 yıllarında Türk Yurdu Dergisi'nde yazdığı makaleleri 1918 yılında Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak isimli bir kitap olarak yayımlamıştır. Ziya Gökalp bu anlamda Hüseyinzade Ali Bey'in geliştirdiği Türkleşmek, İslamlaşmak, Avrupalılaşmak sloganından almıştır (Tokluoğlu, 2013: 114-116).

Halka Doğru Dergisi'nde ise “halk medeniyeti“ kavramı üzerinde durmaktaydı. Dergide “halk medeniyeti “ üzerine iki makalesi yayımlandı. Makaleler “havas” ve “avam” ayırımına benzer ikilemi gündeme getiriyordu. Bu anlayış halk bilimine yönelişi gerektiriyordu. Halk medeniyeti dikkate alınmalıydı ve sosyoloji bunu incelemeliydi bu sebeple Ziya Gökalp, halkiyyatı halkbilim, folklor anlamında kullanıyordu. Türklerde resmi medeniyet ile halk medeniyeti farklı alanları oluşturuyordu. Resmi dili, resmi edebiyatı, resmi ahlak, resmi hukuk resmi iktisat dışında başka bir halk dili, halk edebiyatı, halk ahlakı, halk hukuku, halk teşkilatı vardı. Türkler kendi kurumlarını oluşturmak yerine yeni bir medeniyet

oluşturacaklarına yabancı milletlerin kurumlarını doğrudan alıyor doğal olmayan yapay bir medeniyet oluşturuyorlardı.

Türklerin aslında baktığımızda kendine has, kendilerine uygun bir medeniyetleri vardı ancak zamanla kendi medeniyetlerine ve kültürlerine yabancılaştırmış başka medeniyetleri kendilerinden daha üstün görerek onlar gibi olmaya çalışmış ve Türklükten uzaklaşmışlardı. Fakat halkın içindeki seçkin kişiler gelenek göreneklerini kültürlerini koruma yoluna giderek Türklüğü içine düştüğü çökme tehlikesinden kurtarmışlardı (Toprak, 2013: 178).

Ziya Gökalp, İslam dini milliyetle yahut Batı medeniyeti ile uyuşamaz söylemini doğru bulmamış aksine İslamcılık, Türkçülük ve Medeniyetçiliği Türkler için en elverişli üç büyük kuvvet kaynağı olarak görmüştür (Gökbilgin, 1976: 210).

Ziya Gökalp, topluma bakarken her girişimi devletten bekleyenler için “devlet ruh halk ise bedeni teşkil etmelidir” demiştir. Milletın ruhunu halk bedenini ise devlet oluşturduğundan halka gitmek gerekirdi. Bu söylemlerden hareketle “Halk Medeniyeti” başlıklı makalelerinde “halkiyatın” ilk adımlarını atarak folklorun ve halk biliminin temelini atmıştır. Bir müddet sonra 1914’de Rıza Tevfik Peyam Gazetesi’nin ekinde “Folklor adlı yazısını yayımlamıştır.

Diğer yandan onu aynı yıl Köprülüzade Mehmet Fuat’ın İkdam da çıkan “Yeni Bir İlim: Halkiyat: Folklor” başlıklı makalesi takip etti. Köprülüzade Mehmet için ise milliyetçiliğın kökeni folklore dayanıyordu. Örnek olarak Balkan milletleri tarihle, dille, coğrafya, folklor ile kimliklerini bulmuşlardır. Halk Edebiyatında kendine has çalışmalar yapmışlardır. Köprülüzade Mehmet Fuat’a göre Çağdaş Edebiyat Halk Edebiyatını göz ardı etmemeliydi. Dil konusunda ise Türklerin önünde Almanlar örnek teşkil etmişlerdir. Çünkü Almanlar Edebiyatta, sanatta birçok alanda halka inerek yeni bir ulus inşa etmişlerdi. Bu yüzden bütün milletler folklorla önem vermeliydi çünkü milli kültüre ancak halka giderek ulaşılabilirdi. Halka doğru hareketi böylelikle Anadolu’da etkin olmaya gençleri Anadolu’ya yöneltmiştir.

Mehmet Emin Anadolu’daki Türk köylüsünün durumuna dikkat çekerek halk için şiirler yazmıştır. İsmail Hakkı Türk Yurdu Dergisi’nde 1916 yılında çıkan yazısında yüz yıllarca İstanbul’un Anadolu’yu dikkate almadığını, ihmal ettiğini dile getirmiştir. İstanbullu beyleri halk ile Anadolu ile meşgul etmek gerekiyordu. Bu sebeple Türk Ocakları, Türk Yurdu ve Halka Doğru Dergiler’i çok uğraş vermiştir (Hakkı, 1971: 13).

Yine bu tarihlerde Mehmet Şemsettin Günaltay Anadolu halkının içine düştüğü durumu, cehaletini anlatmak için “Zulmetten Nura” adlı bir eser yazmıştır. Anadolu’nun yaralarını saracak heyetler oluşturulmasını İstemiş, Anadolu’da köylünün belini doğrultmanın çaresini “Anadolu’ya Fenni heyetler ve Bilhassa Ziraat Heyetleri göndermek” olarak görmüştür. Anadolu’ya bu anlamda dikkat çekmiş İstanbul seçkinleri için bir çıkış kapısı olmuştur (Günaltay, 1998: 220). Özellikle I. Dünya Savaşı ile birlikte Anadolu artık önem kazanmıştı. Türk Milliyetçiliği Anadolu’ya dikkate almanın gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Trablusgarp ve Balkan savaşlarından sonra İttihatçılar için Anadolu artık yeni bir anlam kazanmıştı.

Türk Yurdu Dergisi’nde: “Dün devletin merkezini daha çok Anadolu’nun evladı korudu, bugün payitahtı yani merkezi yine Anadolu’nun kadın erkek rençperleri doyuruyor” diyordu. Halka doğru hareketi Batı Anadolu’da da özellikle Konya ve Eskişehir’de ciddi anlamda ses getirdi. Bu şehirlerde ki yayın organları halkçılığın en somut örneklerindendi. Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti’nin de çıkarmış olduğu dergide amaç milli işleri dergi vasıtasıyla düşünmek ve düşündürmektir.

İçerik itibariyle ise dergide ağırlıklı olarak eğitim-öğretim ve pedagoji konusu işlenmiştir. Bunun yanında dil, imla, edebiyat, psikoloji, sosyoloji, folklor, ahlak konulu yazılar da mevcuttur (Odabaş, 2015: 186-187). Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti düzenlediği açıkoturumlarda halka doğru gitmenin ve halkı yükseltmenin yollarını yüksek sesle dile getiriyordu. 22 Mart 1918 tarihli kadınların da katıldığı toplandı da Ahmet Hamdi Bey “Halkı sevmek için bilmek lazımdır” diyerek halka ulaşabilmek, halka inebilmek ve onları anlamak için medeniyet araçlarından dergi, telefon, yol gibi her türlü iletişim ve ulaşım araçlarından yararlanması gerektiğini ön görüyordu.

Yine Milaslı İsmail Hakkı Bey köylünün “his adamı” olmaktan çok “menfaat adamı” olduğunu söylüyordu. Köylü menfaatle yetinmiyordu. Hocaları önceleri sevecen ve hoşgörülü bir şekilde karşılarken yıllar geçtikçe bir çıkar olmadığını görerek tavır değiştiriyordu. Bu nedenle hocalar, din adamları yerine, muallim, doktor, vergi memuru gibi direkt köylüyle temas kuracak kişilere başvurmalıydı.

Köylünün hayat standartlarını yükseltecek aydınları, seçkinleri göreve çağırmak gerekiyordu. Ardından söz alan İbrahim Memduh Bey, seçkin-aydın seferberliğini bir kez daha vurgulayarak örnek olarak Bulgaristan köylerinde

Sorbonne mezunlarının öğretmenlik ettiklerini söylüyordu. Hüsamettin Bey ise, Bulgaristan ile Türkiye'yi karşılaştırarak, ilköğretimin Bulgaristan'da olduğu gibi zorunlu olmasını öneriyordu. Bohor İsmail Efendi aydınları açılmış, halkı açılmamış bir goncaya benzetiyor, halkın eğitilmesi gerektiğini söylüyordu. Ve Kazım Nami Bey "halkı yükseltmek" için önce "kalben halka yükselmek" gereğini ile sürüyordu (Toprak, 2013: 182-183).

2.2.2. Yusuf Akçura

Yusuf Akçura, 1876 yılında Volga kıyısında bulunan Simbir şehrinde dünyaya geldi. Zengin bir aileden geliyordu. İlkokulu ve bunun ardından " Askeri Rüştiyeyi bitirdikten sonra Pangaltında ki Harbiye Mektebi'ne yazılan Yusuf Akçura, 1897 yılında Kurmay Subay oldu. Jön Türklerle ilişkileri ortaya çıktığı için tutuklanarak askerlikle ilişkisi kesilerek Fizan'a sürgüne gönderildi. Fakat bir süre sonra Trablusgarp'ta rütbeleri geri verilerek vazifeye başladı. Bir yıl aradan sonra, 1899'da firar ederek Fransa'ya yerleşti. Yusuf Akçura ve arkadaşı Ahmet Ferit, birlikte Paris'e geldikten sonra Serbest Ulumu Siyasiye Mektebine kaydoldular. İkisi de burada ünlü tarihçi Albert Sarel ve Emil Bautmey'den ders alarak Avrupa kültürünü de yakından tanıma fırsatını buldular. Yusuf Akçura, bitirme tezi olarak hazırladığı "Osmanlı İmparatorluğu Müesseselerinin Tarihine Ait Bir Tecrübe" adlı çalışmasıyla 1903 tarihinde üçüncülükle bu okuldan mezun oldu (Türkman, 2003: 135).

Yusuf Akçura Osmanlı askeri okullarında sonra da Paris'te öğrenim görmüştür. 1903 yılının sonlarında Paris'ten ayrılıp Rusya'ya gider ve 1905 İhtilali'nin buhranlı atmosferinde siyasi mücadeleye katılır. Rusya'da geçirdiği zaman içerisinde Rus entelektüel kültür geleneğinden etkilenmiştir. Osmanlı eğitimi ve Fransız kültürüne Rus kültürü de eklenerek aldığı eğitimle yeni bir sentez oluşmuştur. Özellikle Rusya'da kaldığından Narodnizm ve Tolstoy'un etkisi büyüktür. Tolstoy Yusuf Akçura'yı çok etkilemiş onda derin bir iz bırakmıştır. Eserlerinde Tolstoy'dan örnekler göstererek onun halkçılığını övmüştür.

Tolstoy yaşamını yitirdiğinde Türkiye'de Tolstoy'un hayatı, eserleri ve fikirleri hakkında ki en kapsamlı metinlerden birini Yusuf Akçura yazmıştır. Yusuf Akçura Tolstoy'u örnek alarak onun fikirlerinden hareketle halka gitme düşüncesini birkaç arkadaşı ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nun toplumsal yapısına uyarlamaya

çalışmıştır. Halkçılık düşüncesi ile haşır neşir olan ve bundan hoşnut olan Yusuf Akçura, II. Meşrutiyet Dönemi'nde kurulan ve Türk Milliyetçiliğini gaye edinen bütün dernekler de mecmualarda mühim bir rol oynamıştır. II. Meşrutiyet Dönemi'nde ise halkçılık akımının önde gelen isimlerinden olmuştur (Odabaş, 2015: 36-37).

Diğer yandan Gaspıralı İsmail Bey'in etkisi de Yusuf Akçura üzerinde etkili olmuştur. Lisan ve kültür alanında Gaspıralı İsmail Bey gibi milliyetçilerden etkilenmiştir. Düşünce olarak milliyetçi, Türkçü Pantürkist fikirlerini yaymak için elverişli bir ortam oluşmuştur (Akçura, 2015: 196). Diğer yandan düşünce ve fikir yapısı üç tarzı siyaset adlı makalesinde dikkat çekmiş kendi döneminde olduğu kadar günümüzde de devam etmiştir. Makale, Rusya'da yazılmış, ilk olarak dönemin iktidarı olan Abdülhamit'in istibdadına karşı çıkan ve Mısır'da yayımlanan Türk Gazetesi'nin 24-34'üncü sayfalarında yer almıştır. Yusuf Akçura'nın "Üç Tarz-ı Siyaset" makalesi Osmanlı Devleti'nin mutluluğu ve geleceği için takip edilmesi gereken politikaya cevap aramıştır. Yusuf Akçura'nın üzerinde durduğu üç farklı kendine özgü siyaset tarzı vardır. Bunlardan birincisi Osmanlılık, ikincisi İslamcılık ve üçüncüsü Türkçülüktür (Karal, 1976: 10).

II. Meşrutiyet yıllarında halka doğru gitmeyi, halkı anlamayı görev edinmiştir. Halkı bilinçlendirmek için halka değer verip yükseltmenin gereği üzerinde durarak Halka Doğru Dergisi'ne damgasını vurmuştur. Ona göre halkın yani köylü ve esnafın, mektepler, cemiyetler yapabilmesi için yol gösterecek okumuş adamlara ihtiyacı vardır.

Yazılarında yoksul köylülerin Osmanlı toplumunda karşılaştıkları güçlükleri ve köylünün toprağının istenilen nitelikte olmaması ektiği ürünün geçimini sağlamak noktasında sıkıntı yarattığını hatta yüksek verim sağlasa bile ulaşım olanaklarının sınırlı olması ürünün pazarlanması açısından bir sorun olarak köylünün karşısına çıktığını dile getirmiştir. Halk bütün bu sorunları ancak aydınların önderliğinde problemlerin üstesinden gelebilirdi işte bu yüzden Türk aydını halka yönelmeli, halkla haşır neşir olmalı ve onun seviyesine inerek onu eğitmeliydi (Toprak, 2013: 173).

Halka doğru gidenler zamanla büyüyerek kendilerine toplumda yer açmışlardır. Türk Ocakları, Türk Yurdu gibi yayın organları ile halka doğru gitmeyi, halkı görmeyi, halkın var olduğunu öğrenmeyi düstur edinmişlerdi. Bu sebeple

konferanslar, toplantılar düzenlemişlerdir. Ocak gençleri halkın uğradığı hastalıkları ve hastalıkların nedenlerini araştırmış, yoksulluğun ve sefaletin sebepleri üzerine kafa yormuşlardır. Bu açıdan gençlerin önünde çeşitli örnekler söz konusuydu. Birçok ülkede hoca öğretmen gibi okumuş insanlar halkın içine girerek çeşitli görevler ifa etmişlerdir. Başka toplumlarda aydınlar halka doğru giderek köye doğru yönelmişlerdi.

Yusuf Akçura'ya göre Osmanlı İmparatorluğu'nda da halka doğru gidenler, halkı dikkate alanlar vardı. Ancak bunlar maalesef Türkler değildi. Sırplar, Bulgarlar, Rumlardı. Rum gençleri halka doğru gitmeye başlamışlar. Trabzon'dan Samsun'dan Kayseri'den birçok Rum genci Yunanistan'a okumaya gidiyor, eğitimleri sonrasında Anadolu'nun en ücra köşesine yayılarak köylerde okullar açıyor. Öğretmenlik, doktorluk yapıyorlardı. Aynı zamanda Milli duyguları halka aşıyorlardı.

Yusuf Akçura, Osmanlı Türk aydınının da sonunda halka doğru gideceğini söylüyordu. Hatta Türk gençliği de halka doğru gitmeye başlamıştı. Tıbbiyeli aydın gençler Anadolu'da halk arasında halk ile yürüyerek seyahat etmişlerdir. Tıbbiyeliler ülkede mutlu olmanın yolunu Türk köylüsüne önem vererek kazanılacağına inanıyorlardı. Toplumsal yaşam içerisinde gençlerin öncülük etmesi gerekiyordu. Gençler korkusuz, güçlü ve etkili olmalıydı. Tertemiz havası, sağlıklı besinlerine karşın Anadolu insanı kaderine terk edilmiş hiç özen gösterilmemişti. Bu durumu meslek açısından incelemek isteyen Tıbbiyeliler köy hayatına tahlil etmek istiyorlardı. Bu gaye ile İzmir'e kadar yürüyerek gitmeyi planlayan Tıbbiyeli gençler yol bulabilmek için Ordu'dan haritalar temin etmişlerdir. Köylüye dağıtılacak çiçek aşısı tüplerinden oluşan 25-30 kg'lık yükleri ile 5 Temmuz Cuma günü İstanbul'dan yola çıkmışlardır. Tıbbiyeliler köylüye sağlayacakları maddi ve manevi faydalar dışında Türk gençlerinin artık bir köşeye çekilmiş tembel tembel oturmadıklarını güçlerini dünyaya kanıtlayacaklardır (Toprak, 2013: 176).

Ziya Gökalp ve Yusuf Akçura, Meşrutiyet ve Cumhuriyet Dönemi'nde sosyolojik, felsefi, iktisadi ve tarihi konularda devlet adamlarına ve aydın ve seçkin halk kitlelerine önemli ölçüde düşünce olarak katkılarda bulunmuştur. İki ünlü Türk düşünürünün Türk Yurdu Dergisi'nde birlikte hareket ettiği konuların başında "Türkçülük, Milliyetçilik" konuları gelmektedir (Türkman, 2003: 156).

2.2.3. Falih Rıfka

Falih Rıfka, 1894 yılında İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Kovacılar semtindeki Rehberi Tahsil Rüştiyesini bitirdikten sonra Hüseyin Cahit Yalçın'ın müdürlük yaptığı Mercan İdadisinde öğrenimini tamamlamıştır. Mercan İdadisinde okurken yazdığı bir kompozisyonun edebiyat hocası Celal Sahir tarafından beğenilerek Serveti Fünun dergisinde yayımlanır. Falih Rıfka daha sonra yazma hayatına profesyonel olarak 1911 yılında Serveti Fünun, Tecelli ve Kadın mecmualarında yayınlanan şiir ve kısa düz yazıları ile devam etmiştir. Üniversite öğrencisiyken Anadolu ile tanışma fırsatı bulur. Anadolu'nun durumu, halkın ümitsizliği Falih Rıfka'nın yazma duygusunun fitilini ateşler (Duru, 2007: 18).

Osmanlı İmparatorluğu'nun içine düştüğü durumu Trablusgarp ve Balkan Savaşları Falih Rıfka'nın hayatında tarih olarak önemli bir noktası olmuştur. Balkan Savaşlarının getirdiği sancılı ve travmatik süreç ve toprak kayıpları onun gitgide Türkçülüğe yönelmesini sağlamıştır (Şirin, 2017: 252-253).

Türkiye'de popülizmin temelleri Türkçülükle eşzamanlı olarak Meşrutiyet yıllarında atılmıştı. Milliyetçilik ve Halkçılık İttihatçıların "İctimai İnkılâp" dedikleri yeni hayatın temel dayanaklarıydı. Halkçılık sözcüğü bir fikir hareketi olarak ilk kez Balkan Savaşları sonrası Baha Tevfik'in yayınladığı Zeka dergisinde kullanıldı.

Falih Rıfka, "Halk İçin Çalışmak" başlıklı başmakalesinde Selanik'te Genç Kalemler çevresinde başlayan "Yeni Lisan" hareketini "Halkçılık" olarak adlandıracaktı. Yazıda Milliyetçilik, ya da Türkçülükle, dilin sadeleştirilmesi arasında bir anlam kurulmuştur. Falih Rıfka'ya göre Türk gençliği artık gerçeği ayan be ayan görmüştü halka gitmek bu nedenle zorunlu olmalıydı.

Halk olmadan mücadele edilemezdi. Bir devletin en büyük gücü halkıydı halkla el ele verilip mücadele edilmezse ülke çok şey kaybedebilir. Bu gerçeği ona göre artık Türk gençliği fark etmişti (Toprak, 2014(a): 5). Türk gençliği için bir problem vardı dil problemi Falih Rıfka'ya göre Osmanlıca, halkla Osmanlı aydını ve entelektüel gençlik arasına girmiş esrarlı bir perdeydi. Bu perde halkla iletişim kurmayı sıkıntılı bir hale getiriyordu. Osmanlıca'yı birdenbire terk etmek saf Türkçe kullanmak o kadar kolay değildi. Fakat bir yerden başlamak gerekirdi. İşte Selanik'te başlatılan "Yeni Lisan" hareketi bu atmosfer içerisindeki çabanın ürünüdür.

Mecmualar yayımlanmaya başlamış Arapça ve Farsça kural ve kaidelerin Türkçeleri bulunmaya çalışılmıştır. Bu adım halkla iç içe olmanın ilk adımıydı. Bir nevi bu hareket Türkçülüğü harekete geçirmiş Türkçe hızla yayılmıştır. Türk gençliği bu durumu artık kendine mal ederek “Türklük Mefkuresi” doğmuştu. Şaha kalkan bir millet edasıyla hakarete uğrayan Türklüğe gençlik dört elle sarılıyordu. Halk gibi konuşmaya başlıyordu. Halkın sıkıntılarını dinleyip Türkçe yazıp konuşuyordu. Ama yine de halkla haşır neşir olmak o güne kadar söz konusu olmadığından birçok toplumsal sorunu da beraberinde getiriyordu. Bu sebeple önce sorunun temelini inilmeliydi, halk lisancılığına da adım atıldığından önemli bir aşama geçilmiş oluyordu. Güçlü ve köklü bir temele oturmayan lisan yok olmaya mahkumdur.

Milliyetçiliğe direnmek artık anlamsızdı. İşte Milli Mücadele’de en önemli rol oynayacak nokta budur. Türkçülük, Yurtçuluk, Turancılık bu kavramların genel itibariyle ruhu halkçılıktır. Halk ile hem dilde hem de yazıda birleşmek gerekiyordu. Böylece Falih Rıfki sayesinde Halkçılık sözcüğüyle Türkçe yeni bir anlam, yeni bir ivme kazanmış oluyordu. Falih Rıfki Halkçılık akımının isim babasıydı (Toprak, 2013: 185-186).

Falih Rıfki , Zeka Dergisi’nde kullandığı Halkçılık sözcüğünün isim babası olsa da, terimi sahiplenen ve bir düşünce ve fikir hareketi olarak günümüze değin devamını sağlayan Ziya Gökalp olmuştur (Toprak, 2014(a): 8).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ KÖYCÜ SÖYLEMLERİN HALKÇILIĞA EVRİLMESİ

3.1. Türkiye’de Köycülük ve Popülizm

Popülizmin ilk ortaya çıktığı ülke Rusya kabul edilmektedir. Onu kuramsal bir temele oturtan ise Lenin’dir. Popülizm teriminin bilimsel köken olarak ise 1870-1890 döneminde ABD’de deki Grangers ve Greenbackers olarak bilinen çiftçi hareketi örnek olarak gösterilmiştir.

Popülizmin ortaya çıktığı dönem ise 19.yüzyılın ikinci yarısına denk gelmektedir. 1892’de Amerika’da Cumhuriyetçilere ve Demokratlara karşı Halk Partisi adında yeni bir parti kurulunca Popülizm de yeni bir ideolojik terim olarak ortaya çıkmıştır. Popülizm ABD’de yeni bir arayışın ismi olmuştur. İsim babası ise David Overmyerdir (Toprak, 2013: 33). Yapılan tanımlamalara göre popülist kavramı kalıcı olan ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal değişikliğin baskısına var olan politik yapıdan uzaklaşmış entelektüeller ve aydınların halkın çıkarları için iktidarı ele geçirme hareketleriydi. Bu sebeple popülizm bundan sonra geniş alana yayılarak ve tüm halk kitlelerine hitap etmiştir.

Ancak, Popülizme her yazar farklı türden farklı şekiller itibariyle tanımlamalar yapmışlardır. Amerikalı Sosyolog Shils’in Worsley’le paylaştığı açıklamaya göre Popülizm iki prensibe dayanmıştır: Her türlü siyasal standardın üstünde halkın isteğinin öncelikli hedef olması ve önderlerin ara siyasal kurumları aşarak insan toplulukların doğrudan teması. Fransız siyaset bilimcisi Leca Popülizmin şu ilkelerden oluştuğunu savunur: “şehrin, şehrin çekiciliğinin ve iyi niyetini yitirmiş liderlerinin kirletmediği basit insanın erdemine körü körüne bağlı; her türlü güce güvensizlik; politikacıyı ve resmi kisve taşıyanı, bürokratı küçümseme”. Yine Leca’ya göre Popülizm genel irade ile birlik olmuş, ve hakim olma hasretinde ki diğer toplumlarla kavgalı bir toplumun ideolojisi.

Kimi düşün adamı Popülizmi kendine başına hareket edemeyen bir ideolojik ve siyasal olgu olarak görürken, diğerleri bunu görmezden gelmiştir. Öte yandan

Popülizmin sosyo-siyasal bir yargıya varma açısından da anlaşma sağlanamıyor. Kimi yazar popülizme ender devrimci, dönüşümcü sorumluluk yüklerken, diğerleri Popülizmin köktenci özelliğini ve Sosyalizmle bağına dikkat çekmiştir (Toprak, 2013: 36-37).

Örneğin Çin ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Popülizmin ayak sesleri duyulmaya başlamış Çin'de halka doğru giden gençler Konfüçyüsçülüğe sırtını dönerek çözümü halka dönmekle bulmuşlardır. Köy kültürüne köy örf ve adetlerine yönelerek atasözleri, yerel kültürel özellikler üzerinde durmuş Çin komünist devriminin temellerini atmışlardır.

Benzer bir süreç Osmanlı İmparatorluğu'nda da meydana gelmişti. Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Mehmet Fuat, Rıza Tevfik gibi isimler halkı, halkbilimi keşfetmişler halka doğru gitmişlerdir (Toprak, 2014(b): 23-24). Bu süreç zarfında halka doğru gitmek eylemi yeni bir aydın tipini ortaya çıkarmıştır. Aydınlar modernleşme dediğimiz bu süreç içerisinde harekete geçmek ve sonuçlandırmak için devlet ile düşünce olarak fikir çatışmasına girebilir bu açıdan aydınlar devlete muhalefet etme gereksinim duyarken halkı yanlarına alma zorunluluğu duyarlar. Köycülüğün gelişimi ekseninde yeni bir aydın tipolojisinin ortaya çıkmasını bu açıdan halka doğru gitme hareketi ile ilişkilendirebiliriz (Karaömerlioğlu, 2014: 24).

Köycülük kavramı düşünsel ve fikirsel olarak Cumhuriyet Döneminde ortaya çıkan yeni bir fikri hareket değildir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde özellikle Jön Türkler arasında halk ve halkçılık bir başka deyişle köycülük kavramları Rus Narodnik hareketinden ilham alınarak Rusya'dan gelen Türkler ve aynı fikir ve düşünce hareketinin etkisi altında bulunan Bulgar aydınlar ve Ermeni Hınçak hareketi yoluyla ortaya çıktığını söylemek mümkündür (Timur, 1994: 29-30).

Genel olarak Halkçılık kavramının Osmanlı aydınları üzerindeki tesiri genel olarak Tatar aydınlarından İsmail Gaspıralı, Hüseyinzade Ali, Yusuf Akçura aracılığı ile olmuştur. Osmanlı'da Rusya'da olduğu gibi nüfusun büyük çoğunluğunun köylülerden oluştuğu bir ülkedir. Köylü nüfusun etki alanı geniştir. Bu dönemde halkçılığın Osmanlı İmparatorluğu'nda yer bulmasında Yusuf Akçura'nın rolü büyüktür. Bu düşüncelerini ve fikirlerini yaymak için çalışmalarını Türk Yurdu ve Halka Doğru Dergileri'nde aktif olarak yürütmüştür.

Yusuf Akçura milleti belirli ortak hedefler etrafında toplanmış bir topluluk olarak görmeyerek bu bağlamda Ziya Gökalp'ten ayrılır. Gökalp'e göre aydınlar

halka yalnız onu aydınlatmak ve yönlendirmek için gitmemeli, halkı taşralı, zavallı ve avam diye küçümsememelidir diye ifade eder. Halkın önemsenmesi gerektiği diğer yandan batı medeniyetinin tekniği, bilimi ile bir sentez oluşturması ve böylelikle aydın sınıfı kendi sentezini kendi ortaya çıkarmalıdır şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir (Tekeli, vd1978: 60).

Halkçı ve köycü söylemler sık sık basın ve yayın yolu ile dile getirilse de yapılacak olan faaliyetler sınırlı düzeyde kalmıştır. II. Meşrutiyet'in ilanı ile gelen özgürlükçü ortam içerisinde köycü söylemler dikkat çekmiş Osmanlı köylüsü için bir ümit ışığı olmuştur. Fakat II. Meşrutiyet'in beklentileri karşılayamaması yapılmak istenilenlerin bir söylem olarak kalmasına sebep olmuştur.

Özellikle II. Meşrutiyet'in ilk yıllarında çeşitli mecmua ve dergilerle oluşturulmaya çalışılan halkçılık ve köycü söylemler I. Dünya Savaşı ile beraber yeni bir merhaleye girmiştir. I. Dünya Savaşı öncesi köycü ve halkçı söylem alt gelirli sınıfı temsil ederken savaş ile birlikte orta sınıfı temsil eder hale gelmiştir. Halkçı söylemin gelir grubuna göre zamana göre değişiklik göstermesi Celal Bayar'ın 1919'da çıkardığı Halka Doğru isimli dergide dikkat çekmiştir. Dergiye göre halk artık düşük gelir gruplarını, topraksız ya da topraklı köylüyü, gündelikli işçi ve küçük esnafı dışlamıştır (Toprak, 2013: 75-76).

Halkçılık fikirlerinin en hareketli olduğu dönem Kurtuluş Savaşı Dönemidir. Kurtuluş Savaşı yıllarında çok farklı grupların ortaya çıkması söz konusu olmuştur. Çok fazla grubun ortaya çıkması ile çok fazla da halka doğru hareketi ve halkçılık söylemi ortaya çıkmıştır. Halkçılık ideoloji olarak farklı sosyal grupların temsilcilerinden oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki din adamı, eşraf, bürokrat, savaşa katılan halk grupları ve köylüleri Kurtuluş Savaşı etrafında birleşmelerine neden olmuştur.

Halkçılık anlayışı ise genel olarak toplumun değişik gruplarını mücadele etmek adına tek bir amaç etrafında toplamıştır (Tekeli vd. 1978: 66). Milli Mücadele Dönemi'nde ise halkı önemseyen halka gitmek isteyen aydınlar tarafından 1919 yılının sancılı atmosferinde Köycüler cemiyeti kurulacaktır. Önderliğini Halide Edip'in yaptığı cemiyete göre hükümet köycü olmalı halkı ve köylüyü desteklemelidir.

Cemiyet örnek köyler oluşturarak köylülere topraktan ne sekil de faydalanabileceklerini, tüm köylünün aktif bir şekilde katılarak seçeceği iktidarın

nasıl olacağı tüm etkinlik ve faaliyetlerin iş bölümü ve dönüşümle yapılması gibi maksatları prensip olarak uygulamaya çalışmıştır. Fakat cemiyetin kurulmasından sonra üyeler arasında düşünce ayrılığı yaşanmış, bu sırada Anadolu'da yayılan yabancı işgali sebebiyle cemiyet faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmıştır (Üstel, 2004: 121). Yabancı işgali Anadolu'nun tekrar gündeme gelmesine ve köylünün önem kazanmasına sebep olacaktır. Jön Türkler ile ortaya çıkan Köycü popülizm söylem 1923 sonrası da tartışılan ve üzerinde durulan bir söylem olarak kendisini gösterecektir.

3.1.1. Mustafa Kemal Paşa'nın Halkçılık Anlayışı

Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat ile başlayan sosyal ve kültürel alandaki değişimler açılan okulların varlığı ile kendisini göstermeye başlamıştır. Medreselerin yanı sıra Tanzimat'ın getirdiği atmosfer içerisinde batı tarzı okullar faaliyet göstermeye başlarken bunlar içerisinde en dikkat çekenleri Harbiye, Tıbbiye, Mühendishane gibi okullar olmuştur. Bu okullarda çalışan öğretmenlerin çoğu Avrupalı olması sebebiyle eğitim hususunda Avrupa'dan etkilenmeleri söz konusu olmuştur. Özellikle tıbbiyede Fransızca eğitimin verilmesi Fransız düşünürlerinden etkilenmesine sebep olarak Fransız kültürünün etkisi eğitimde kısa sürede kendisini göstermeye başlamıştır. Batılı modernleşmeye uygun okullarda okuyan öğrencilerin siyasal ve politik alandaki etkilenmelerinden biri de halkçı fikirler ve halkçı ideolojinin ülkeye giriş yapması olarak söylenebilir. Özellikle Rusya'da Petersburg Üniversitesi'nden gelen Hüseyinzade Ali Bey Petersburg'da farklı ve karşıt görüşler öne sürerek çeşitli fikirleri tartışarak halkçı düşünceye dikkat çekmek adına Tıbbiye öğrencilerinin bu fikirleri tanınmasına vesile olmuştur (Hanioglu, 1981: 22-23).

Özellikle halkçı ideolojiyi dikkate almanın getirdiği bu ilk faaliyetlerin yanı sıra, aydınlar ve seçkinler arasında da ülkenin yönetim sistemi konusunda fikir ayrılıkları söz konusu olmuştur. Örneğin; Mizancı Murat, bir halk olarak karşısına Türk köylü kitlesini alırken diğer yandan bu kitlenin aslında cahil bir kitle olduğunu ve ondan aynı zamanda çekinilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Ali Rıza Bey ise, son zamanlarında Avrupa'da bulunmasına ve halka karşı duyarlılık göstermesine rağmen halka inanmamaya devam etmiş; onun cahil bir kalabalık olduğunu, saraya körü körüne bağlılık gösterdiğini dile getirmiştir. Abdullah Cevdet de halkın cahil olduğu

noktasında aynı fikirleri ve düşünceleri vurgulamıştır. Fakat cahil olan halkın eğitilmesi noktasında üzerinde durarak diğerlerinden ayrılmıştır (Mardin, 2015: 40-41).

1908 Meşrutiyet'in ilanı Osmanlı İmparatorluğu'nda siyasi anlamda önemli değişiklikleri beraberinde getirerek İttihat ve Terakki siyasi alanda varlığını fazlasıyla göstermiştir. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte yeni felsefe ve genç kalemler adlı dergiler düşüncelerini halka anlatmaya başlamışlardır. Böylelikle halka inerek halkın sorunlarına çözüm arama gerekliliğini halka inmenin ön koşulu olarak halkın dilini bilmek olarak görmüşlerdir. Böylelikle kullanılacak olan sade dil ile halk ile aydın arasındaki kopukluk giderilmeye çalışılmıştır.

Diğer yandan halkçılık anlayışına yeni bir boyut kazandıran isim Ziya Gökalp olmuş halkçılığa farklı bir anlam kazandırarak Türkiye'ye girmesi ve yaygınlaşmasında aktif rol oynamıştır (İlgazi, 2002: 6-7).

Jön Türklerin köycü söylemleri Meşrutiyet ile basın ve yayın faaliyeti olarak sıçrama yaparak Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanan Mondros Ateşkes Anlaşması'nın etkisiyle Anadolu farklı bir anlam kazanmıştır. Bu sebepten Kurtuluş Savaşı sırasında Milli Mücadele Dönemi'nde halkçılığın amacı toplumun farklı kesimlerini mücadele noktasında birleştirmektir. Kurtuluş Savaşı yıllarında dikkate alınan Halkçılık ise, ulusal ve milli devletlerin kurulmasını amaç edinen, iktidar sorununa çare arayan, ulusal hakimiyeti benimseyen ve bunun için hem İtilaf devletleriyle hem İstanbul Hükümeti'yle mücadele eden toplumsal bir içerikten çok siyasal yönü ağır basan bir Halkçılık olmuştur (Toprak, 2013: 199).

Mustafa Kemal Paşa 1920 yılında yaptığı bir konuşmada Halkçılıktan ilk defa bahsetmiştir. Teşkilatı Esasiye Kanunu tartışılırken de yine Halkçılık üzerinde durulmuştur: “Sanırım bugünkü varlığımızın ana mahiyeti milletin genel yönelimlerini ispat etmiştir, o da Halkçılıktır ve Halk Hükümetidir. Diyerek Hükümetlerin halkın eline geçmesine dikkat çekmiş amacını Efendiler, biz memur sınıfı yaratmak için çalışmayalım. Yönetimi halka teslim etmek için çalışalım” diyerek Halkçılığa verdiği önemi ifade etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa'nın Milli Mücadele'ye başladığı andan itibaren Havza, Amasya, Erzurum, Sivas'ta üzerinde önemle durduğu nokta halk kavramıydı. Millet ve halk kavramına çok önem vermiş bu açıdan yaptığı her icraati halka dayandırmıştır. Örneğin Teşkilatı Esasiye Kanunu ile ilgili konuşurken iç politikada

gayesinin Halkçılık olduğunu vurgulamış uzun uzadıya Halkçılık ile alakalı konuşmalarını sürdürmüştür. Konuşmasının içeriği şöyledir:

“Efendiler bizim hükümetimiz demokratik bir hükümet değildir. Sosyalist bir hükümet değildir. Bizim hükümetimiz şekil itibariyle hiçbirine benzemeyen bir hükümettir. İlmî ve sosyal yönden bizim hükümetimizi açıklamak ve anlatmak gerekirse “Halk Hükümeti” deriz. Teşkilat-ı Esasiye kanunumuzun dördüncü maddesine kadar olan maddeleri hükümetin ne olduğunu, kimin tarafından yönetildiğini, yöneten kurulun güç ve yetkisini ifade etmiştir. Kurtulmak, hayatını idame ettirmek için çalışan ve çalışmak zorunda olan bir halkız! Bundan dolayı her birimizin halk olarak çeşitli hakları vardır. Fakat halk olarak çalışarak bir hak kazanırız. Çalışmayanın bizim toplumumuzda yeri yoktur, çalışmadığı için hakkı da yoktur O zaman şunu belirtelim ki Efendiler! Halkçılık, sosyal düzen içerisinde çalışma ihtiyacından doğar. Efendiler! Biz mesleği dikkate alan insanlarız çünkü bağımsızlığımızı güvence altına almak için bizi yok etmek isteyenlere yani kapitalizme ve emperyalizme karşı mücadele noktasında mesleği takip eden insanlarız. Bundan dolayı bu ve bu gibi yönlendirmelerle ve açıklamalarla hükümetimizin dayandığı temelin, ilmî çalışmaya dayanan bir temel olduğunu açık bir şekilde görürüz; fakat ne yapalım ki demokrasiye benzemiyormuş, sosyalizme benzemiyormuş, hiçbir şeye benzemiyormuş! Efendiler biz benzememekle ve benzetmemekle övünmeliyiz! Çünkü biz bize benziyoruz” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, 2006: 115).

13 Eylül’de hazırlanmaya başlanıp 18 Eylül’de meclise sunularak görüşülen Halkçılık programı ve içeriği Teşkilatı Esasiye Kanunun temelini oluşturur. 8 Eylül 1920 tarihinde Halkçılık Programı Anadolu’da Yenigün Gazetesi’nde yayınlanmıştır. Anadolu’da Yenigün Gazetesi’nde yayınlanan bu programın mecliste bulunan Halk zümresi adlı grubun siyasi programında yer alan ilkelerden ilham alınarak hazırlandığı ileri sürülmüştür. Halk zümresinin programı halkı kayıtsız şartsız egemen kılmak üzerine hazırlanmıştır. Dolayısıyla Halkçılık Programı bundan etkilenmiştir.

Halkçılık Programında içerik olarak, maddeleri ve dikkate alındığında halkçı söylemler dikkat çekmiştir. Programın en önemli amacının halkın bağımsızlığını kazanmasını sağlamak, hükümetin halkı emperyalist politikalardan kurtararak yönetimi asıl sahibine yani halka vererek egemenliğin kayıtsız şartsız milletin olduğu, yönetim şeklinin halkın kendi kaderini kendisi doğrudan doğruya ve aktif olarak kendisinin yönetmesi esasına dayandığına dair açıklamalar dikkat çekmiştir (Aydoğan, 2016: 147-148).

Açıklanan Halkçılık Programı 1921 Teşkilatı Esasiye Kanununun hazırlanması noktasında kanunun özü olmuştur. Birinci madde olan egemenlik kayıtsız şartsız millettir halkın kaderini kendisi belirlemesi ve bunu yaparken aktif olarak yönetime katılması içeriğine dayanır. Halkın egemenliği münakaşa etmeksizin kabul edilmiştir (Demirel, 1994: 189).

Mustafa Kemal Paşa, Halkçılık ve Halk Hükümeti sözcüklerini yukarıda bahsettiğimiz gibi ilk olarak 12 Temmuz 1920 günü Konya mebusu Refik Bey ve arkadaşlarının verdiği önerge üzerine yapmıştır. Halkçılık daha önceki bölümlerde de ele alındığı ve anlatıldığı üzere Ziya Gökalp'in kullandığı bir terimdi. Fakat Halkçılık sözcüğü Bolşevik korkusundan dolayı 20. Yüzyılda daha da önem kazanmıştır. Mustafa Kemal Paşa Meclis'te bazı şahısların Bolşevizm'den etkilendiği Bolşevizm'i dikkate aldığı gibi söylemler üzerinde durarak "Bizim görüşümüz, bizim prensiplerimiz bilinmelidir ki, Bolşevik ilkeleri değildir." Diyerek Bolşevik ilkelerini halka kabul ettirmek adına herhangi bir girişimde bulunmadığını şimdiye kadar hiç düşünmediğini ifade etmiştir. Kendi tanımladığı Halkçılık kavramını "Gerçek itibariyle incelenecek olunursa bizim görüş açımız Halkçılıktır, gücün ve kuvvetin, hâkimiyetin, yönetimin doğrudan doğruya halka verilmesidir, halkın elinde bulundurulmasıdır." Diyerek Bolşevizm' meylettiğini düşünenlere cevap vermiştir (İlgazi, 2002: 20).

Halkçılık ve Halk Hükümeti kavramları giderek siyasi alanda kuvvet kazanırken diğer yandan Bolşevik tehdidinin aleyhimize işlemesi Halkçılık Programı adı altında bir programa başvurulmasını gerektirmiştir. Bolşevizm ve Komünizm tehdidine karşılık Mustafa Kemal Paşa 13 Eylül tarihli anayasa tasarısını Ali Fuat Paşa'ya Halkçılık Programı olarak sunmuştur. Tasarı mecliste epey gündem olmuş ve tenkit edilmiştir. Özellikle Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey programı halkın

ruhuna inmemekle, halka hitap etmemekle ve dini anlamda gereken hassasiyetlerin gösterilmediğini vurgulayarak eleştirmiştir.

1921 yılına gelindiğinde Halkçılık artık iç politikanın temel prensibini oluşturmaya başlamıştır. 1 Mart 1921 günü ikinci toplanma yılını açarken Mustafa Kemal Paşa “iç siyasette ülkünün, Halkçılık yani milletin bizzat kendi kaderini kendisinin tayin etmesi” olduğunu ifade ederek iç siyasetin temel prensibini açıklamıştır. Mustafa Kemal 1 Aralık 1921 günü yaptığı meclis konuşması ise 1922 yılında yayınlanan bir broşürde Halkçılık kapakta yer alarak Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin bir hitabesi diyerek egemenlik kayıtsız şartsız milletindir ifadesi kullanılmıştır. Aslında Mustafa Kemal Paşa yönetim şeklini açıkça belirtmiş konuşmasında birkaç yerde halktan söz etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa konuşmasında hükümetin Halk Hükümeti olduğunu vurgulayarak aynı zamanda yeni rejimin sinyalini vermiştir (Toprak, 2013: 409-410).

Halk, aynı toprak parçası üzerinde yaşayan ortak çıkarlarla hareket eden birbirine bağlı kişilerin tümü, bir milleti oluşturan insan topluluğu anlamına gelmektedir. Halkçılık ise bir ülkede yaşayan bireyler arasında hiçbir ayrıcalık görmemek tüm bireylerin eşit haklara sahip olması anlamını ifade eder. 1789 Fransız İhtilali ile beraber halk “vatandaş” adını almıştır (Kayıran vd. 2013: 593-594).

Mustafa Kemal Paşa, 19 Mayıs 1919’da İstanbul’dan Anadolu’ya geçerek halkın desteğini alması Anadolu halkını örgütleyerek halka güvenmesi halka gidış olarak ifade edilebilirdi. Bunun ilk adımı olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılışından bir gün sonra 24 Nisan 1920’de verilen bir önerge ile hükümet kurulması kararlaştırıldı. Mustafa Kemal Paşa’nın bu sözleri Nutuk’ta şöyle ifade ediyordu: “...bu esaslara yaslanmış olan bir hükümetin niteliği kolaylıkla anlaşılabilir. Böyle bir hükümet, ulusal egemenliğe dayanan Halk Hükümetidir (Atatürk, 2000: 589).

Mustafa Kemal Paşa’nın Milli Mücadele’nin başından sonuna ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan itibaren ortaya koyduğu hususlar ülke şartlarına göre gerçekleştirilmiştir. Bu anlamda halkçılığın içeriğini ve ana noktasını belirleyen de halkın içine düştüğü durumdur. Mili mücadelenin başında asıl savaşılmaması gereken emperyalist güçlerden başka kurtuluşu boyun eğme olarak görenlerin halk da yarattıkları ikilemdi. Mustafa Kemal Paşa bu ikilem karşısında karşılaştığı güçlükleri ve zorlukları şöyle ifade ediyordu:

“Asiler ordu erlerine halifenin fetvasından, padişahın askerliği affettiğinden, Ankara’daki hükümetin legal olmadığını ifade ederek onları kolaylıkla kandırmaya çalıştıkları defalarca görüldü. Gerçekle birçok yerlerde bazı ordu erleri asilerle çarpışmaksızın, tam tersine silahlarını bırakarak köyelerine, memleketlerine savuşuyordu.”

Bu ifadeler Milli Mücadele’nin başlarında birlik ve beraberliğin olmadığı göstermektedir. Savaş ve Ankara hükümeti karşıtı olan halife-padişahın gücü hemen her yerde geçmekte olduğundan halk bu konudaki ümitsizliği bilmediğinden onlara uymaktadır. Bu sebepten Mustafa Kemal Paşa’ya göre halk bu anlamda bilinçlendirilmeli ve aydınlatılmalıdır.

Mustafa Kemal Paşa İstanbul gazetelerinin temsilcileriyle 16 Ocak 1923 tarihinde yaptığı bir konuşmada Meclisin gayesini: milleti muasır medeniyet ve insanlığın gerektirdiği düzeye çıkarmak için bütün çalışma kollarında en doğru yolları aramak bulmaktır diyerek ifade etmiştir. Hatta amacını gerçekleştirebilmek için millete anlatmak hızlı ve büyük adımlarla milleti yürütmeyi sağlamak şeklinde olmalıdır diyerek açıklamıştır. Konuşmasına devam ederek bütün bunlara ulaşabilmek için gerekli olan hususu açıklar: “denebilir ki hiçbir şeye muhtaç değiliz. Yalnız bir tek şeye çok ihtiyacımız vardır; çalışkan olmak”. Milleti çalışkan yapmak ilk hedeftir (Yalçın vd. 2008: 280-281).

Mustafa Kemal Paşa altı yüz yıllık padişah ve halifelikle yönetilmiş olan halka 23 Nisan 1920’de açılan meclis aracılığıyla Halk Hükümeti fikrini aşlamaya çalışmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin 12 Temmuz 1920’de yaptığı konuşmada fikirlerini açıkça beyan etmiştir.

“Efendiler, sözlerime son vermek için bir görüş sunmak istiyorum; İç işlerinden söz edildi, iç işleri memurlarından söz edildi. Ben de sizinle beraber kabul ederim ki, içeriği yönetmekte arzu edildiği kadar başarı yoktur. Fakat başarısızlığın başta en büyük nedeni inanıyorum ki, arzu edildiği gibi maharetli memur bulamamaktadır. Birçok arkadaşımız bizimle fikir alışverişinde bulunduğu şöyle mi olsun böyle mi olsun dediği sırada, her ikimiz umarsız kaldık. Bundan dolayı bu zorluklara dikkatinizi çekerim. İç işleri yönetimimiz konusunda zorlukları yok edebilmek, iyi memur

atamak yahut görevden almak yöntemini ortadan kaldırmak zorundayız. Biz bu yöntemi iki prensip ile çözebileceğiz. Sanırım bugünkü varlığımızın niteliği milletin genel olarak yönelimlerini gerçek yönünü ortaya çıkarmıştır, o da Halkçılıktır ve Halk Hükümetidir. Efendiler biz memur sınıfı ortaya koymak için çalışmayalım. Yönetme işini halka teslim etmek için çalışalım. O zaman bütün güçlüklerin yok olacağına ben inanıyorum. Ben bununla kendim uğraşmaktayım. Yakın zamanda bu görüşümü ifade eden düşüncelerimi yüce Heyetinize arz edeceğim”.

(Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, 2006: 55).

Cumhuriyet ilan edilmeden önce Halkçılık düşüncesinin dikkate alınması ve bu fikirlerin kabul edilmesi söz konusuydu. Bu görüş 1921 anayasasının temelini oluşturuyordu. Mustafa Kemal Paşa halkın içerisinde bulunduğu yoksulluğu gidermeyi, halkın yaşam standardını yükseltmeyi bu bağlamda toprak, eğitim, adalet, ekonomi ve toplumsal işlerde çağın gereksinimlerine ayak uydurmayı, yenilikleri halkın gereksinimlerine göre takip etmeyi Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti görevleri arasında saymıştır.

Meclis konuşmalarında en çok üzerinde durduğu konular Halkçılık ve Halk Hükümeti meselesidir. Bir başka konuşmasında yine birkaç yer de halktan bahsediyor kurulmuş olan hükümetin Halk Hükümeti olduğunu vurguluyor ve bu durumu şöyle izah ediyordu: “halkçılık, toplumsal düzene, hukuka dayanarak toplum içinde birlikte yaşamaktır.” Diğer yandan Mustafa Kemal Paşa’ya göre TBMM rejimi Batı dünyasından farklıydı fakat bizim rejimimiz kendi eylemlerimiz sonucu oluşan Milli Mücadele’nin ürünüydü. Biz Mustafa Kemal Paşa’ya göre kimseye benzemiyorduk. Bu düşüncesini ise şöyle açıklıyordu:

“Efendiler biz benzememekle ve benzetmemekle iftihar etmeliyiz! Çünkü biz bize benziyoruz efendiler! Diyerek durumu izah ediyordu (Toprak, 2013: 408).

Mustafa Kemal Paşa’ya göre devrim demokrasiyi gerçekleştirmek için şarttı. Ona göre değişmez tek gaye halk egemenliğiydi ve halkın devletini kurtarmak adına mücadele etmektir. Bu yüzden onun halkçılığına ne doğuda ne batıda bir belge aramak veyahut kaynak aramak isim bulmak boşunaydı onun Halkçılık anlayışının altında halk ile devlet arasında ki kopukluğu giderme iktidar ile halk arasında ki

mesafeyi ortadan kaldırma fikri yatmış hükümeti halk için, halkın yararına işleyen bir örgüt olarak planlamak en önemli düşüncelerinden biri olmuştur.

Onun Halkçılık anlayışına göre iktidarın kaynağı ve gücü doğrudan halkın kendisindedir bu düşünce kendisini Kurtuluş Savaşı'nın örgütlenme biçiminde toplumun hemen hemen bütün kesiminin Milli Mücadele'ye destek vermesinde görebiliriz. Çünkü Mustafa Kemal Paşa'ya göre savaşlarda iktidar da gücünü halktan almaktadır (İlgazi, 2002: 9-10).

Mustafa Kemal Paşa, Cumhuriyet'in ilanı öncesinde uygulamada olan siyasi yönetim biçimini "Halk Hükümeti" olarak adlandırmıştır. 1921 Anayasasının ilk maddesi de, "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. Yönetim biçimi halkın istikbalini aktif olarak kendi kendisinin belirlemesi ve yönetmesi prensibine dayanır." diyerek, yönetimin halkın elinde olduğunu Mücadeleye başladığı andan beri kabul etmiştir. Mustafa Kemal Paşa, egemenliğin halka ait olduğunu, sürekli olarak vurgulamaya çok fazla özen ve önem göstermiştir. 1922 yılında yaptığı bir konuşmada; "Ulusumuzun bugünkü yönetimi gerçek niteliği ile bir halk yönetimidir." demiştir. Ayrıca 1923 yılındaki bir konuşmasında ise, "Millet halk egemenliğini kabullenmeli ve memlekette tek egemen gücün kendisinden başkası olmadığını unutmamalıdır." İfadesiyle görüşlerini açıklamıştır. Mustafa Kemal Paşa'ya göre Türk Halkı da halkçılığı benimsemiştir." (Kocatürk, 1999: 339).

Mustafa Kemal Paşa'ya göre "aydın sınıfın halka telkin edeceği ülküler, halkın ruh ve vicdanından alınmış olmalı" Mart 1923'de yapmış olduğu konuşmasında bu düşüncesini izah eden açıklamalarda bulunmuştur:

"Aydınlarımız milletimi en mutlu millet yapayım der. Başka milletler nasıl mutlu, mesut olmuşsa onu da aynen öyle yapayım der. Fakat düşünmeliyiz ki, böyle bir nazariye hiçbir devirde başarılı olmuş değildir. Bir millet için mutluluk olan bir şey diğer millet için felaket olabilir. Aynı neden ve koşullar birini mutlu ettiği halde diğerini mutsuz edebilir. Onun için bu millete gideceği yolu gösterirken dünyanın her türlü ilminden, ilerlemelerden yararlanalım. Zira unutmayalım ki, asıl temeli kendi içimizden çıkarmak zorundayız."

Mustafa Kemal Paşa'nın sözlerinden anlaşılacağı üzere onun Halkçılık anlayışı milletine has bir karakter taşımaktadır. Halkçılık uygulamaları da Türk halkına göre tasarlanmıştır” (Yalçın vd. 2008: 140-141).

Mustafa Kemal Paşa Halkçılık söylemine oldukça önem vermiş Cumhuriyet sonrasında da hükümetin halk için var olması gerektiği noktasında çalışmalarını güçlendirmiştir. Millete verilen seçme ve seçilme hakkının genişletilmesi kadınlara birtakım haklar verilmesi Paşa'nın halkçılık uygulamalarındandır ve en büyük demokrasi örneklerindedir. Bu düşüncesini şu sözlerle ifade etmektedir:

“...Sanıyorum bugünkü varlığımızın temeli, ulusun genel eğilimini ispatlamıştır. O da Halkçılıktır. Ve Halk Hükümetidir. Hükümetlerin halkın eline geçmesidir” (Dinç, 2008: 4).

Bu anlamda Halkçılık gücün ve iktidarın tamamen halka verilmesini yani demokrasiyi ifade eder. Mustafa Kemal Paşa'nın Halkçılık düşüncesi yönetim sistemi ve siyasal rejim olarak kendisini göstermiştir. Çünkü onun için devlet, halk için olmalıdır. Türkiye bir halk devletidir. Halkçılık ilkesi gereğince tüm fertler kanun önünde eşittir. Herhangi bir zümreye ayrıcalık tanınmasına asla müsaade edilemez.

Mustafa Kemal Paşa'nın Halkçılık anlayışına göre eşitlik, yasa anlamında eşitliği ifade etmektedir vatandaşlar dil, din, ırk farkı gözetmeksizin eşittirler (Kayıran vd. 2013: 596). Bundan hareketle Milli Mücadele'nin başından beri Türk halkını “ırk olarak, dinen ve kültür bakımından birbirine saygılı, özverili, fedakar duygularıyla dolu istikbali ve menfaatleri ortak olan toplumsal bir heyet olarak izah eden Mustafa Kemal Paşa'ya göre Türk toplumu sınıfsız, kaynaşmış bir toplumdur. Bireyler eşittir aralarında hiçbir fark yoktur. Bu özellikler Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren partinin programında ve tüzüğünde yer almıştır (Yalçın vd. 2008: 283).

Diğer yandan milleti ilerletmesini sağlamak için aydınlarına, önderlerine büyük işler düştüğünü düşünen ve söyleyen Mustafa Kemal Paşa bu görevi aydınların ve seçkinlerin mecliste yapacağını vurgular çünkü meclis seçkinlerin ve aydınların toplandığı yerdir. Geçmişte yaşanan sıkıntılara tekrar düşmemek için ona göre yapılacak en önemli şey Türkiye'yi, yeniden yapılandırmak ve bunu Millete anlatmaktır (Atatürk, 2000: 636).

3.1.2. Halkçılık İlkesi ve Halk Fırkası'nın Kurulması

Mustafa Kemal Paşa Kurtuluş Savaşı'nın başarı ile kazanılmasından sonra içerik olarak Halkçılık esasına dayanan Halk Fırkası adıyla siyasi bir parti kurmak amacıyla olduğunu dile getiren demecini vermesiyle Halk Fırkası'nın kurulacağına sinyalini vermiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın savaş sonrasında ki en temel amacı halkı milli birlik ve beraberlik etrafında birleştirmektir.

Mustafa Kemal Paşa, Halkçılık düşüncesinden yola çıkarak yeni devletin, yeni rejimin temel ilkelerini içine alan Milli Mücadele'ye öncülük etmiş Kurtuluş Savaşı'nı gerçekleştiren kadroyu tek bir çatı altında toplayarak partiye dönüştürme kararını açıklamıştır.

Bu fikirler ve söylemler ışığında yeni bir oluşuma ihtiyaç vardır. Çekilen sıkıntılardan sonra aslında bütün bu olanların dış düşmanlarla birlikte eğitimsizlik, bağımsızlık, yoksulluk olduğu üzerinde durularak tekrar aynı sorunları yaşamamak için en önemli meselenin ülkece hep birlikte el ele vererek planlı ve programlı çalışmak olduğunun gerekliliği vurgulanmıştır. İşte bütün bunlar için Halk Fırkası adıyla kurulacak yeni bir siyasi oluşum şarttır (İlgazi, 2002: 10-11).

Mustafa Kemal Paşa 1 Aralık 1922 tarihli konuşmasında Halkçılıktan resmi olarak söz ederek halk ve halkçı sözcüklerini çok sık kullanmaya başlamıştır (Toprak, 2013: 417-418). Mustafa Kemal Paşa Yenigün ve Ögüt gazetelerine verdiği demeçte Halk Fırkası ile ilgili söylemlerini basın aracılığı ile ülkenin her bir köşesine duyurmuştur. 6 Aralık 1922'de basına yaptığı konuşmada İslam dünyasının en uzak köşesinden milletin her sınıfından gösterilen ilgiye layık olabilmek için hayatının sonuna kadar vatanın hayrına çalışarak Halkçılık esasına dayalı Halk Fırkası adıyla siyasi bir fırka kurma kararını açıklamıştır (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 1997: 51). Mustafa Kemal Paşa yalnız askerlik anlamında bir şeyler yapmanın kurtuluş ve bağımsızlık noktasında yetersiz olacağını siyasi, idari ve iktisaden gelişmek için milletimizin ihtiyaçlarına çare olacak belli bir programa dayanmayan ıslahat teşebbüslerinin şahsi olacağını düşünmüştür. Mustafa Kemal Paşa Halk Fırkası kurma amacını açıkladıktan sonra başka memleketlerin firkalarını inceleyerek memleket için yetersiz bulmuştur. Halkı bu hususta işbirliğine çağırarak köylüyü ezen vergilerin iyileştirilmesi, diğer yandan ticaret, zanaat ve sanayinin

geliştirilmesi gerekliliği üzerinde durmuştur (Atatürk'ün Bütün Eserleri, 2004: 170-171). Mustafa Kemal Paşa, 13 Ocak 1923 tarihinde Halk Fırkası'nın kuruluşuyla ilgili demecinde “Ben öyle bir fırka teşkilini tasavvur ediyorum ki, bu fırka milletin bütün sınıflarının refah ve mutluluğuna çalışacak ve halkın her kesimine hitap edecek şekilde planlanmış bir programa sahip olsun” sözleriyle birlik ve beraberlik noktası üzerinde durarak dikkatleri çekmiştir.

Her söyleminde halkı dikkate alan ve halkı fazlasıyla önemseyen konuşmalar yapan Mustafa Kemal Paşa çeşitli muhalif fikirlerle karşı karşıya kalmış hatta savaşın kazanılmasından sonra içerde ve dışarda muhalefet kendini göstermeye devam etmiştir. Reformlar, yenilikler yapılmadığı sürece tüm kazanımlar boşa gidebilir muhalif fikirler daha da artabilirdi. Bu sebeple Mustafa Kemal Paşa ve yakın çevresi Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti'nin devamı olacak bir partiye yollarına devam etmeyi ve planlarını hayata geçirmeyi uygun görmüşlerdir. Bu sebeple yeni bir isimle yeni bir parti kurmak ve yeni bir program düzenlemek gerekmiştir. İşte bu siyasi atmosfer içerisinde halkın ihtiyaçları düşünülerek, halkın gereksinimlerinden doğan Halk Fırkası adıyla yeni bir parti kurulması fikri gündeme getirilmiştir (Toprak, 2013: 410).

Mustafa Kemal Paşa, bu kararın ardından halkla temas etmek halkla iç içe olmak adına Batı Anadolu gezisine çıkmıştır. Seyahat ettiği yerlerde halkın sevinç gösterileri ile karşılaşmış halk ile dertleşmiştir. Bu geziler esnasında halkın uyanık olduğunu ve halkın gözünün açıldığını belirtmiştir. Batı Anadolu'da yaptığı konuşmalarda kafasındaki halkçılığı halka anlatmıştır.

“...Artık bu milleti tutsak ve bu memleketi sömürge yapmak niyetinde bulunanların ne büyük aldanış içerisinde oldukları anlaşılır. Memleketin gerçek istekleri ve beklentilerine bütünüyle uyan bir barış yapmak olanağı var olduktan sonra, geçmişin kayıplarını az zamanda hızla ve inançla gidermek zorundayız. Özellikle iktisat ve kültür işinde çok büyük kararlılık ve çaba gerekir. Bu çalışmayı temel prensiplere dayandırmak ve doğru yönlere sevk edebilmek için tüm ulusun çalışma ve çabasına ve bu çabayı verimli kılmak amacıyla barıştan sonra Halk Fırkası adı altında bir siyasi kuruluşa gerek olduğu inancındayım. Halk Fırkası bütün sınıfların hak ve hukukunun gelişme ve mutluluk

gereklerini sağlamaya uğraşabilir (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 1997: 86).

Mustafa Kemal Paşa kafasındaki halkçılığı açıkladıktan sonra ülkenin de hassas bir süreçten geçtiğinin farkındaydı bu amaçla Batı Anadolu gezisine çıkmıştı Eskişehir, İzmit, Bursa, İzmir ve çevresine uğrayarak halkla uzun uzun sohbet etmiştir. Görüşmeleri esnasında milli hakimiyetin öneminden, Lozan Konferansı'ndan, ülkenin siyasi, sosyal, kültürel sorunlarından ve kuracağı Halk Fırkası'ndan da söz etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa'ya göre halk tek bir çatı altında yani tek bir parti yönetimi altında toplanmalıydı buna II. Meşrutiyet'i örnek göstererek çok partilerin doğurduğu olumsuz sonuçları hatırlatmıştır. Siyasi konjonktür gereği tek parti üzerine yoğunlaşmıştır. Ona göre Avrupa'da ki çok partili sistem buradaki siyasal partilerin "iktisadi maksatlar" üzerine kurulmuş olmasına dayanmaktadır. Bunun nedeni ise bu ülkelerdeki değişik sınıfların söz konusu olmasıdır. Her sınıf çıkarlarını korumak için ayrı ayrı örgütlenmiştir diyerek Türkiye'de durumun Avrupa'dan farklı olduğunu ve Türkiye'nin buna uygun olmadığını çeşitli söylemlerinde vurgulamıştır. Meşrutiyet'i kaynak göstererek Meşrutiyet'in ilanı ile kurulan partilerin bir sonuç elde edemediğinden hatta başarıya ulaşamamış olmasına dikkat çekerek bu partilerin milletin canını yaktığından farklı bir hal almış olmasını söylemleriyle halka izah etmiştir. Bundan hareketle artık Halkçılık farklı sınıfları değil bütün Milleti kapsayacaktır Bu sebepten de Halk Fırkası belirli bir sınıfın değil bütün ülkenin menfaatlerini koruyacak bir parti olacaktır .

Mustafa Kemal Paşa 7 Şubat 1923 günü Balıkesir'de Paşa camii minberinde yaptığı konuşmada Memleketin çiftçi memleketi olduğundan fakat buna rağmen büyük arazilere sahip vatandaşların sayı bakımından az oluşundan bahsetmiştir. Çiftçinin yanı sıra sanat sahipleri, tüccarların olmayışı hatta sermaye sahipleri ve ülkemizde milyonerlerin de bulunmadığından bahsederek işçinin önemi üzerinde durmuş fabrika ve imalathane gibi müesseselerin Türkiye'de yetersiz oluşuna dikkat çekerek Halkçılıktaki dayanışma hususunu ve ne yapılması gerektiğini halka anlatmıştır.

Bundan sonra da münevverler ve aydınlar üzerinde durmuştur. Münevverler ve ulema kendi kendilerine toplanıp halka düşman olabilir mi? sorusunu sormuştur. Ve aydınlara düşen görevleri halkın içine girmek, halkı aydınlatmak ve halkı

yükseltmek, onlara ilerleme ve medenileşmek için yol göstermek olarak açıklamıştır. “İşte ben milletimizi böyle görüyorum.” diyerek konuşmasını sonlandırmıştır (Toprak, 2011: 26-27).

1 Nisan 1923 günü meclis, seçimlere gitme kararı almış kurulacak olan Halk Fırkası'nı resmi olarak ilan etmiştir. Mustafa Kemal Paşa 8 Nisan 1923'de “Seçim Hakkında Beyanname” adlı konuşmasında dokuz umdeyi açıklamıştır. Dokuz umdenin ilk maddesinde egemenliğin millete ait olduğu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin üzerinde bir güç olmadığı ifadesi dikkat çekmiştir. İkinci maddede saltanatın kaldırılmasına ilişkin yasanın değişmeyeceği belirtilmiştir. Üçüncü madde ülkenin güvenliği dördüncü madde mahkemelerin hukuk kurallarına göre yeniden yapılandırılacağı ile alakalıdır. Beşinci madde aşar vergisinin halkın şikayetlerine göre düzenleneceği altıncı madde askerlik süresinin kısaltılacağı hakkındadır. Yedinci maddede yedek subaylar için gelecekleri açısından çeşitli imkanlar sağlanacağı askeriye mensup olan dul ve yetimlerin haklarının gözetileceği hususu belirtilmiştir. Sekizinci madde halk işlerinin sistemli ve kısa sürede çözümlenmesi için memurlar yetiştirilmesi devlet işlerinde aydınlardan istifade edilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Dokuzuncu madde de ise ekonomik, iktisadi ve idari bağımsızlık temin edilmediği sürece barışın sağlanamayacağı ve bu şartları sağlamayan barış anlaşmasının kabul olunamayacağı izah edilmiştir. Mustafa Kemal Paşa Halk Fırkası'nın gelecekte memleketin idaresinin sorumluluğunu üstleneceğini yayınladığı dokuz umde ile Halk Fırkası'nın takip edeceği amaçları açıklamış memleketin hayrı ve huzuru için dokuz umdeyi millete yayma gereksinimi duymuştur (Atatürk'ün Bütün Eserleri, 2005: 281-284).

Özet olarak 8 Nisan 1923'de Mustafa Kemal Paşa'nın yeni seçim için Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adına dokuz umde adıyla yayınladığı seçim programı ülkeyi içine düştüğü durumdan kurtararak milletten aldığı yetkiyle millet egemenliğe dayanan bir halk devleti kurulduğunu ifade etmektedir. 8 Nisan 1923'de Halk Fırkası'nın ilk programı olarak kabul edilen dokuz umde adını verdiği programın yayınlanmasının ardından yapılan 1923 seçimlerini Müdafaa-i Hukuk grubunun kazanması Halk Fırkası'nın kurulmasına olanak sağlamıştır (Uzun, 2010: 234-35). 9 Eylül 1923'de Halk Fırkası Nizamnamesi okunmuştur. Halk Fırkası Nizamnamesinin birinci maddesinde Fırka'nın siyasi bir cemiyet olduğu amacının milli hakimiyetin halk tarafından sağlanacağına ve halk

için çalışılmasına rehberlik edileceği ifade edilmiştir. Bu doğrultuda Türkiye'yi yükseltmek asri bir devlet haline getirmek Fırka'nın gayesidir. Nizamnamenin ikinci maddesinde halk kavramının üzerinde durulmuş belirli bir sınıfla sınırlı olmadığına eşitliği kabul eden bütün fertlerin halktan olduğu vurgulanmıştır. Üçüncü maddede Halk Fırkası'na Türk tabiiyetini ve kültürünü kabul eden her Türk vatandaşının dahil olabileceği açıklanmıştır. Bu maksatla 9 Eylül 1923'de Mustafa Kemal Paşa'nın ideal ve hedefleri doğrultusunda Halk Fırkası resmi olarak kurulmuştur (Atatürk'ün Bütün Eserleri, 2005:100). Halk Fırkası'nın kuruluşu Mustafa Kemal Paşa'ya karşı ciddi bir muhalefetin olduğu sürece ve Lozan görüşmelerine denk gelmiştir (Toprak, 2011: 28).

Halk Fırkası'nın 1923'de kabul edilen tüzüğünün altıncı maddesinde Halkçılık kavramı ve içeriği üzerinde tartışılmış bir ferdin Halk Fırkası içerisinde olabilmesi için Türkiyeli olması yani ilk metinde Türkiyeli sözcüğü açık bir şekilde vurgulanmıştır. Tartışmalar devam ederken tekrar gündeme gelerek yeni bir metin hazırlanmıştır. Altıncı madde üçüncü madde olarak değiştirilmiştir. Değiştirilen üçüncü maddeye göre Türk kültürünü kabul etmiş olan her Türkiyeli her fert Halk Fırkası'na dahil olabilir. Tüzüğün yine üçüncü maddesi ise şöyle devam etmiştir: "Halk Fırkası'na her Türk ve dışardan gelip Türk uyruğu ve kültürünü kabul eden kendisini Türk hisseden her birey dahil olabilir. " denilerek bu tüzük ile birlikte 3.maddede tekrar halkçı söylemler dikkat çekmiş halkçılık vurgulanmıştır (Toprak, 2013: 418-419).

Halk Fırkası tüzüğünün 3.maddesine göre Halk Fırkası'na bağlı olan herkesin halkçı olması ilk şarttır. Halk kavramı herhangi bir sınıfa özgü görülmemekle herhangi bir imtiyaz elde edilmeksizin bütün fertler kanun önünde eşit görülmüştür. Eşitliği kabul eden bütün fertler halktan kabul edilmiştir. Bu fertler hiçbir ailenin, hiçbir sınıfın, hiçbir cemaatin imtiyazlarını kabul etmeyen çağdaş esaslara uyan fertlerdir (Toprak, 2011: 29).

Mustafa Kemal Paşa halk kavramına inandığı için Milli Mücadele'ye başlattığı andan itibaren halk ile iç içe olmuş bu sebeple Kurtuluş Savaşı'nın başarı ile sonuçlanmasının ardından Halk Fırkası'nı kurmuştur. Halk Fırkası'nın kurulması ile beraber Halkçılık anlayışı parti programına girerek resmi bir hale gelmiştir.

SONUÇ

Köylülük kavramı birçok bakış açısına göre açıklanmaya çalışılmış fakat kesin ve geçerli bir tanıma kavuşturulamamıştır. Bu sebeple tek bir köy tanımı yerine tarihsel süreçteki geçirdiği aşamalar göz önünde bulundurulduğunda köylülüğün anlaşılması ve açıklanması daha kolaylaşacaktır.

Köy ve köylülük kavramı, köycülük söylemleri var olduğu dönemden günümüze kadar geçirdiği dönüşümler ile çeşitli tartışmalara sebebiyet verse de köycülük tüm toplumlar için önemli bir rol oynamıştır. Bu bağlamda araştırmanın nüvesini oluşturan Osmanlı Türk toplumunda köylülüğe genel olarak bakıldığında diğer toplumlardan farklılık gösterdiği ve kendine has yanlarının bulunduğunu ifade etmek gerekir.

Osmanlı toplumunda köylülerin pek de rahat olmadığını, köylünün siyasal iktidara karşı memnuniyetsizliklerini ifade etmediklerini koşullarını değiştirmek için çabalamadıklarını ve her şeyi devletten beklediklerini söylemek mümkündür. Bu sebeplerle siyasal iktidar köylüye kulak vermemiş köylüyü dikkate almamıştır. Tabiri caizse köylü yok sayılmıştır.

Köylüye dikkat çekmek adına halka doğru hareketinin nüvesini oluşturan köycü söylemler köylünün sesini duyurabilmek adına önemlidir. Aydınlar ve seçkinler köye dikkat çekmek için en çok basını kullanmışlardır. Basında ve yayında kendisinden çok bahsedilen zavallı köylü sempatik gösterilmeye çalışılmıştır. Fakat o sırada Tanin gazetesinde yazan Ahmet Şerif köylüler de neler olup bittiğini yakından incelemek için Anadolu'ya geçmişti. Ahmet Şerif Yalvaç'ta bir köylü ile konuşmuş köylünün söyledikleri Ahmet Şerif'i şaşırtmıştır.

Yalvaçlı köylü kendisine şunları anlatmıştı: “Hürriyet şu ana kadar bizim duyduğumuz bir şey değildi. Ama bize söylenenden anlıyoruz ki güzel bir şeydir. Vergiler güzellikle toplanacak, askere giden çocuklarımız aç susuz bekletilmeyecek” Her şeyin artık değişeceğini sanan köylü için Hürriyet ümit olmuştur. Basın-yayında her ne kadar köylü sevimli gösterilmeye çalışılsa da Ahmet Şerif, köylünün içine düştüğü duruma Yalvaç'ta konuştuğu köylü üzerinden dikkat çekmiştir.

Meşrutiyet devrimi de yoksul ve biçare köylüye elini uzatmak konusunda yetersiz kalmıştır. Balkan Savaşları ve ardından I. Dünya Savaşı köylünün durumunu daha da zorlaştırmıştır. I. Dünya Savaşı başladıktan sonra her şeyin fiyatı yükselmiş İstanbul'da buğday ve un fiyatları tarihi rekorunu kırmıştı. Savaş yüzünden deniz

ticaret yolları kapandığından büyük şehirlerin yiyecek ihtiyaçlarını karşılamak gerekiyordu bu ihtiyaç Anadolu'dan geçiyordu. Zira Anadolu yüzyıllardır İstanbul'u sırtında taşıyordu.

Bu gibi sebepler yüzünden köylü her dönem dikkat çekmiş halkçı söylemler dönemin aydınları tarafından basın ve yayının vazgeçilmez unsuru olmuştur. Nüfusun büyük bir bölümünü köylüler oluşturduğu için köylüler açısından bu halkçı yöneliş yerinde olmuştur. Köylü nüfusun fazla olması hasebiyle köy düşüncesi bütün münakaşaların içinde yer almaktadır. Bir taraftan köylü yüceltilip sevimli gösterilmeye çalışılırken diğer taraftan köylüyü küçümseyen bir anlayış söz konusudur. Köylü eğitilmeli, terbiye edilmeli çünkü ülke ekonomisinde köylünün yeri önem arz etmektedir.

Dünyadaki gelişmeler diğer yandan siyasi konjonktür gereği köylü vazgeçilmez unsurdu köylüyü aydınlatarak işe başlamalı köylüye okuma yazmayı öğretmeli en önemlisi modern tarım yöntemlerini öğretmeliydi. Çünkü tarımsal yapının çözülememesi büyük sorunları beraberinde getirmiştir. Bu nedenle Jön Türkler ve İttihat ve Terakki ile başlayan söylemler köycülüğe giden süreci başlatmıştır.

Milli Mücadelenin kazanılması ile beraber köylü ve halk ayrı bir anlam kazanarak köycülük düşüncesi parlayan yıldız olmuştur. Çünkü köylü hem siyasi hem sosyal hem ideolojik olarak yüceltilmeliydi. Bu sebeple köy ve köylüye ait değerler yeni bir anlam kazanmıştır.

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde aydınların ve seçkinlerin en önemli amacı köylüyü eğitmektir. Köycülük düşüncesinin temeli bu anlamda Ziya Gökalp'ten alınarak halkçılık düşüncesinin temelini oluşturmuştur. Köycülük terbiyesi bu anlamda çok önemlidir.

Cumhuriyet ile beraber köycülük düşüncesi yerine halkçılığa bırakmıştır. Artık halk reaya değil vatandaştır. Jön Türkler ile başlayan dönüşüm yerine reayadan vatandaşa bırakacaktır. Anadolu'ya giderek özellikle basın-yayın yoluyla köylüye dikkat çekmeye çalışan aydınların bu konuda yaptıkları yadsınamaz. Bu çalışmalar vatandaş olma yolunda ki en önemli basamaklardandır. Köylü halka doğru gidişin aslında boşuna olmadığını Kurtuluş Savaşı sürecinde görecekler.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin siyasi iktidarı ele geçirdiği dönem Balkan Savaşı'nın patlak vermesi ve ardından I. Dünya Savaşı'nın getirdiği sancılı süreç ile

köycülük sadece bir söylem olarak kalsa da Milli Mücadele'nin kazanılmasında köylünün etkisi büyüktür. Köye dönük faaliyetlerin, köycü politikaların ve söylemlerin kazanımlarını Cumhuriyet'e giden süreç ve sonrasında görmek mümkün olmuştur.

Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması ardından Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte iktidarın halka verilmesi, Halkçılığın parti programına girmesi sonucunda köycülüğün halkçılığa evrilmesi olarak karşılık bulmuştur.

KAYNAKÇA

Ansiklopediler

- Hançerlioğlu, Orhan (1993). “Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar”, Cilt:4, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993. s.220-221.
- Işın, Ekrem (1982). ”Osmanlı Modernleşmesi ve Pozitivizm”, Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, Cilt:2, İletişim Yayınları, İstanbul 1985.
- Uğurcan, Sema (1989). “Aka Gündüz”, İSAM, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, Cilt 2, 208.

Dergiler

- Akçura, Yusuf (1911).“Halka”. Halka Doğru, Sayı 22, s.169-172.
- Akçura, Yusuf, “Halka 2”, Halka Doğru, Yıl: 1 No:23(12 Eylül 1329), s.177-178.
- Akçura, Yusuf, “Halka 3”, Halka Doğru, Yıl: 1 No:25 (26 Eylül 1329), s. 193-194.
- Akçura, Yusuf, “Halka 4”, Halka Doğru, Yıl: 1 No:27 (10 Teşrinievvel 1329), s. 209-211.
- Akçura, Yusuf, “Halka 5”, Halka Doğru, Yıl: 1 No:31 (7 Teşrinsani 1329), s. 237-238.
- Anonim, (1911).“Muhterem Okuyucularımıza”. Türk Yurdu, 1 Kânunuevvel 1327, (24 Aralık 1911), 25.
- Anonim, “Teşekkür”, Türk Yurdu, 15 Kânunuevvel 1327, (28 Aralık 1911), 57.
- Halka Doğru, (1911). ”Okuyucularımıza: “Türk Şarkıları”. Halka Doğru, ,Sayı 43,s.343.
- Bekata, Hıfzı Oğuz (1934) “Köy”, Çığır, Reşit Galip Özel Sayısı, s.228-229.
- Yöntem, Ali Canip (1962). “Ziya Gökalp’e Türkçülüğü Aşıl原因 Adam,” Yakın Tarihimiz, 1(9). s.259-260.

Kitaplar

- Ahmad, Faroz (1999). “İttihatçılıktan Kemalizme”, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Akçura, Yusuf (2001). Yeni Türk Devleti’nin Öncüleri, 1-b., Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Akçura, Yusuf (2008). Türkçülüğün Tarihi, 3-b, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Akçura, Yusuf (2015). “Türkçülüğün Tarihi”, Hazırlayan Erol Kılıncı,3-b, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Akıncı, Gündüz (1961). Türk Romanında Köye Doğru, 1-b, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Akşin, Sina (2011). Jön Türkler ve İttihat Terakki, 7-b, Ankara: İmge Kitabevi.
- Altınay, Ahmet Refik (1994). İki Komite İki Kıt’al, 1-b, Ankara: Kebikeç Yayınları.
- Atatürk’ün Bütün Eserleri (2004). Cilt 14, (1922-1923), İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Atatürk’ün Bütün Eserleri (2005). Cilt 15, (1923), İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Atatürk’ün Bütün Eserleri (2005). Cilt 16, (1924), İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Atatürk, Mustafa Kemal (2000). Nutuk-Söylev, Hazırlayan Zeynep Korkmaz, Cilt: II, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I ve III (1997). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Araştırma Merkezi.

- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (2006). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi I.
- Atay, Falih Rıfkı (2012). Ateş ve Güneş, İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Ateş, Sabri (2009). Tunalı Hilmi Bey Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Aydın, 1-b., İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Barkan, Ömer Lütfi (1980). Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve Türkiye'de Zirai Reformun Ana Meseleleri, İstanbul: Gözlem Yayınevi.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (1973). Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişmenin 50 Yılı, Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Berkes, Niyazi (1964) İki Yüz Yıldır Neden Bocalıyoruz, 2-b, İstanbul: Yön Yayınları.
- Berkes, Niyazi (1975). Türk Düşününde Batı Sorunu, 1-b, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Cansever, Hasan Ferit (1993). Türk Ocakları ve Hizmet Anlayışımız, Hazırlayan Yücel Hacaloğlu, Ankara: Türk Yurdu Yayınları.
- Demirel, Ahmet (1994). Birinci Mecliste Muhalefet, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Duru, Kazım Nami (1942). Ziya Gökalp'ten Seçme Yazılar, Ankara: Sümer Basımevi.
- Ergil, Doğu (1981). Milli Mücadele'nin Sosyal Tarihi, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Engünün, İnci (1985). Ömer Seyfettin'in Hikâyeler, Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi, Türk Fikir ve Sanat Adamları Dizisi — no. 1.
- Fındıkoğlu, Ziyaeddin Fahri (1962). Le Play Mektebi ve Prens Sabahattin, 1-b., İstanbul: Türkiye Harsi ve İctimai Araştırmalar Derneği Yayınları.
- Georgeon, François (2006). "Ulusal Hareketin İki Lideri: Ziya Gökalp ve Yusuf Akçura", Şu kitapta: Osmanlı Türk Modernleşmesi 1900-1930, çev. Ali Berktaş, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 91-101.
- Gökalp, Ziya (1990). Türkçülüğün Esasları, 1-b., İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Günaltay, Şemsettin (1998). "Zulmetten Nura, A. Lütfi Kazancı-Osman Kazancı, İstanbul: Marifet Yayınları.
- Hakkı, Ispartalı (1971). "Köyümden Geliyorum": Şevket Aziz Kansu, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hanioğlu, Şükrü (1981). Abdullah Cevdet ve Dönemi, İstanbul: Üçdal Yayınevi.
- Hayber, Abdülkadir (1988). Ebubekir Hazim Tepeyran, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kansu, Şevket Aziz (1971). Ispartalı Hakkı Köyümden Geliyorum, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Karaer, İbrahim (1989). Türk Ocakları ve İnkılaplar, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Karal, Enver Ziya (1976). "Yusuf Akçura Üç Tarzı Siyaset", Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Karaömerlioğlu, Asım (2014). Orada Bir Köy Var Uzakta, 3-b, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Keyder, Çağlar (1999). "Toplumsal Tarih Çalışmaları" Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Kongar, Emre (1996). Türk Toplum Bilimcileri, 1-b., İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kocatürk, Utkan (1999). Atatürk Fikir ve Düşünceleri, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Korlaelçi, Murtaza (1986). Pozitivizmin Türkiye'ye Girişi ve İlk Etkileri, 1-b, İstanbul: İnsan yayınları.

- Köker, Levent (1995). Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi, 3.b, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Lewis, Bernard (2007). Modern Türkiye'nin Doğuşu, 10-b, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Mardin, Şerif (2015). Jön Türklerin Siyasi Fikirleri, 20-b, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Nebioğlu, Osman (1986). "Bir İmparatorluğun Çöküşü ve Kapitülasyonlar", Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Odabaşı, Arda (2015). Halkçılık, Köycülük, Sosyalizm,1-b, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Özlem, Doğan (2001). Max Weber'de Bilim ve Sosyoloji, 3-b, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Parla, Taha (1989). Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye'de Korporatizm, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Parlatır, İsmail (1991). Genç Kalemler Hareketi İçinde Ömer Seyfettin, Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını,
- Parvus Efendi (2005). Türkiye'nin Mali Tutsaklığı (Muammer Sencer) İstanbul: İleri Yayınları.
- Parvus Efendi (2013). Cihan Harbine Doğru Türkiye, Hzl. Masis Kürkçügil ve Şeyda Oğuz, 1-b., İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sarınay, Yusuf (1994). Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları (1912-1931), 1-b., İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Sencer, Muzaffer (1963). "Türkiye'de Köye Yönelme Hareketleri", İstanbul, Fakülteler Matbaası.
- Şanda, Hüseyin Avni (1970). "Reaya ve Köylü", İstanbul: Habora Kitabevi Yayınları.
- Şerif, Ahmet (1977). Anadolu'da Tanin 1.Cilt, hzl. Mehmed Çetin Börekçi, İstanbul: Kavram Yayınları.
- Tankut, Hasan Reşit (1939). Köylerimiz, İstanbul: Kenan Basımevi.
- Timur, Taner (1994). Türk Devrimi ve Sonrası, 3-b., Ankara: İmge Kitabevi.
- Toprak, Zafer (2013). Türkiye'de Popülizm, 1-b, İstanbul: Doğan Kitap.
- Toprak, Zafer (2014). "II. Meşrutiyet'te Popülizm: Falih Rıfkı ve Ziya Gökalp'in Halkçılık Anlayışları", Yakın Türkiye Tarihinden Sayfalar Sina Akşin'e Armağan, hazırlayan: Mehmet Ö. Alkan, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tunaya, Tarık Zafer (2000). Türkiye'de Siyasal Partiler Cilt 3,1-b., İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ülken, Hilmi Ziya (2013). Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi, 1-b., İstanbul: Ülken Yayınları.
- Uluçay, Çağatay (1955). 18 ve 19. Yüzyıllarda Saruhan'da Eşkıyalık ve Halk Hareketleri, İstanbul: Berksoy Basımevi.
- Üstel, Füsun (2004). İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931), 2-b., İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yalçın, Durmuş, Yaşar Akbıyık, Yücel Özkaya vd (2008). Türkiye Cumhuriyeti Tarihi. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Makaleler

- Akalın, Şükrü Haluk (2011). “Yeni Lisan Hareketinin Yüzüncü Yılında Türkçe”, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını, C(CI), 3-10.
- Arıkan, Zeki (1996). “Dilde Sadeleşme Akımı ve Köylü Gazetesi” , Kebikeç Dergisi: sayı 4, 4-215.
- Ballı, Ergül (2014). İttihat ve Terakki'nin Tarım ve Toprak Politikası: Aydın Vilayeti Örneği, Uluslararası İttihatçılar ve İttihatçılık Sempozyumu, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 25 Kasım 2014, 1-34.
- Ballı, Ergül (2015). “ II. Meşrutiyet Döneminde Köy, Köylü ve Toprak Meselesine Dair İktisadi ve Hukuki Bir Değerlendirme”, 14. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, ODTÜ, 23-25 Kasım 2015, Ankara, 1-32.
- Bölükbaşı, Yusuf Ziya, Gökberk Yücel (2011). Cumhuriyetin Ötekisi Olarak Geleneksel Milliyetçilik ve Türk Ocaklarının Kapatılması, Akademik Bakış Dergisi, sayı: 27, 1-19.
- Burcu, Ebru (2004). Ömer Seyfettin'den “Millî Benliğe Dönüş” Çağrısı: Primo Türk Çocuğu, İnönü Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Malatya, sayı 30, 141-149.
- Çiftçi, Ali (2015). “İttihat Terakki Cemiyetinin Örgütlenme ve Yönetim Yapılanması İçinde Kulüplerin Yeri”, Selçuk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmalar Dergisi, sayı: 37, 115-141.
- Dinç, Sait (2008). “Atatürk Düşünce Sistemine Göre Halkçılık İlkesi”, Çukurova Üniversitesi, Türkoloji Araştırmaları Merkezi, 1-7.
- Gökbilgin, M. Tayyip (1976). ”Ziya Gökalp'e Göre Halkçılık, Milliyetçilik, Türkçülük”, İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi, VI, 196-211.
- Haspolat, Evren (2011). “Meşrutiyetin Üç Halkçılığı ve Kemalist Halkçılığa Etkileri”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 12(47), 557-584.
- İlgazi, Abdullah (2002). “Atatürk'ün Halkçılık Anlayışının Türkiye'nin Çağdaşlaşmasındaki Rolü ve Önemi”, Muğla Üniversitesi, SBE Dergisi, Sayı 8, 1-20.
- Kabakçı, Enes (2014). “Bir Yeniden Yorumlama Örneği: Ahmet Rıza'nın Pozitivizmi”, Sosyoloji Dergisi, 3(28), 27-58.
- Kaplan, Muharrem (2012) “Yeni Lisan Hareketinde “Türk Sözü” Dergisinin Yeri”, Qafqaz Üniversitesi, Journal of Qafqaz University, Sayı 34, 13-19.
- Kayıran, Mehmet, Mustafa Yahya Metintaş (2013). “ Atatürkçü Düşünce Sistemi: Atatürkçülük (Kemalizm)”, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi, 579,615.
- Odabaşı, Arda (2011). “Selanik İttihat Terakki Üçüncü Kulübünün Köylü/Köycü Gazetesi: Vatandaş”, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 10(22), 47-63.
- Özden, Mehmet (2011). “ Bir Halkçı Münevverler Platformu: Halka Doğru Dergisi (1913-1914), Milli Folklor, 23(89), 109-119.
- Sağlam, Serdar (2004). Ziya Gökalp'te “Solidarizm” ve “Milli İktisat”, Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, sayı.4, 67-84.
- Şirin, Funda (2013). “Türk Aydınının Anadolu'ya Yönelişinde Balkan Savaşları'nın Rolü”, Tarih İnceleme Dergisi, XXVIII(2), 523-548.
- Şirin, Funda Selçuk (2017). “Bir Gazeteci ve Aydın Olarak Falih Rıfkı Atay (1893-1971)”, Vakanivüs- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, Sayı: 2, 249-274.

- Tekeli, İlhan, Gencay Şaylan (1978) “Türkiye’de Halkçılık İdeolojisinin Evrimi”, Toplum Bilim Sayı:6, 44-110.
- Tokluoğlu, Ceylan (2013). “Ziya Gökalp ve Türkçülük”, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, SBF Dergisi, 68(3), 113-139.
- Tonga, Necati (2013). Ebubekir Hazim Tepeyran’ın Küçük Paşa Romanına Yansıyan Köy Hayatı, Gazi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, sayı.13, 121-132.
- Toprak, Zafer (1984). “Osmanlı Narodikleri: Halka Doğru Gidenler”, Toplum ve Bilim Sayısı, 69-81.
- Toprak, Zafer (1992). ”Popülizm ve Türkiye’de ki Boyutları,” Tarih ve Demokrasi-Tarık Zafer Tunaya’ya Armağan, İstanbul: Cem Yayınları, Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği, 41-65.
- Toprak, Zafer (2002). “Osmanlı”da Toplum Bilimin Doğuşu”, (Editör) M. Ö. Alkan, MTSD Tanzimat ve Meşrutiyetin Birikimi. C(1), (4.b), İstanbul, İletişim Yayınları, 310-327.
- Toprak, Zafer (2002). “Türkiye’de Narodnik Milliyetçiliği ve Halkçılık (1908-1918)”, Cilt 14, Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 801-806.
- Zafer Toprak, (2011) “Halk Fırkasının Kuruluşu Halkçılık Programı ve Kürt Sorunu”, Toplumsal Tarih 213 Eylül 2011, 20-29.
- Toprak, Zafer (2014). "Dünden Bugüne Popülizm ve Demokrasi Paradoksu", Politus - Politik Kültür Dergisi, 4(10), 22-27.
- Toprak, Zafer (2014). "II. Meşrutiyet’te Popülizm: Falih Rıfkı ve Ziya Gökalp’in Halkçılık Anlayışları", Yakın Türkiye Tarihinden Sayfalar Sina Akşin’e Armağan, hazırlayan: Mehmet Ö. Alkan, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1-27.
- Türkman, Sayım (2003). “Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp”, Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk Dergisi, 3(4), 135-161.
- Uca, Alaattin (2000). Ali Haydar Bayat’ın ” Hüseyinzade Ali Bey ” Adlı Eseri Üzerine; A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı. 14, 309-310.
- Uzun, Hakan, (2010)“Tek Parti Döneminde Yapılan Cumhuriyet Halk Partisi Kongreleri Temelinde Değişmez Genel Başkanlık, Kemalizm ve Milli Şef Kavramları” Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,Cilt:9, Sayı:20-21, İzmir, 2010, 233-271.
- Zengin, Zeynep (2015), “Refik Halit Karay Hikâyeciliği”, Türk Dili, 50. Yılında Refik Halit Karay Özel Bölüm, 111-117.

Tezler

- Aydoğan, Pınar (2016). Kemalizm’in Muhafazakâr Bir Yorumu: Yunus Nadi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı, Doktora Tezi.
- Çelik, Seydi (2000). Türk Düşünce Tarihinde Halkçılık Anlayışı ve Atatürk’ün 1921 Anayasası’nın Ön Tasarısı Niteliğindeki Halkçılık Beyannamesi. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Duru, Tezcan (2007). “Türkiye’de 1930-1940 Yılları Arasında Seçkin Söylemin Oluşumu: Falih Rıfkı Atay ve Peyami Safa, Karşılaştırmalı Bir Analiz”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi, Ankara.

- Erhan, H. Ayşe, (2006). “Türk Sözü Tahlili Fihristi- İnceleme- Metin,” Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Erkan, Ümmet (2004). Türk Yurdu Dergisinde Milliyetçilik, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Genel Sosyoloji ve Metodoloji Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Mizan, Esra (2010). Türkiye’de Tek Parti Dönemi Köycülük Düşüncesi ve Köycülük Uygulamaları, Genelkurmay Başkanlığı, Harp Akademileri Komutanlığı, Strateji ve Stratejik Araştırmalar Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Odabaşı, Arda (2006). “II. Meşrutiyet Dönemi Basın ve Fikir Dünyasında Genç Kalemler Dergisi”, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Özçelik, Şeyda (2010). Türk Ocakları ve Eğitim, Türkiye Cumhuriyeti Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı.
- Turgut, Ertuğrul (2007). Dr. Reşit Galip’in Milli Eğitim Bakanlığı ve Milli Eğitim Düşüncesi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

ÖZGEÇMİŞ

18 Ekim 1987 tarihinde Gebze’de doğan Zeynep Aydın, ilköğrenimini Gebze, orta öğrenimini İstanbul’da tamamlamıştır. 2006 yılında Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’ne kayıt yaptıran Aydın, 2010 yılında Tarih Bölümü’ndeki lisansını “Köy Enstitüleri” ni konu alan bitirme projesi ile tamamlamıştır. Lisans mezuniyetinden sonra MEB’e bağlı çeşitli okullarda 3,5 yıl öğretmenlik yapan Aydın, 2015 yılında Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Cumhuriyet Tarihi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans programına kayıt yaptırmıştır.

Halen özel bir lisede tarih öğretmenliği yapmaya devam eden Aydın, İstanbul’da ikamet etmektedir.